

Kampen om «Ernst Øyvind»

En diskursanalyse av Blackface-debatten i norske medier desember 2020

Alexandra E. O'Neal

Masteroppgave i medievitenskap
60 studiepoeng

Institutt for medier og kommunikasjon
1. juni 2022

Forord

Da pandemien kom til Norge, leste jeg et sted at en pandemi kunne vare opptil to år. Noe jeg så som en gyllen mulighet til å ta en mastergrad, som jeg hadde tenkt på i et par år. Det skulle vise seg å være langt mer utfordrende å ta en mastergrad under en pandemi enn antatt. Det har vært mange lang dager i leiligheten foran en liten skjerm, da både campus var stengt og digitale forelesninger ble alternativet. Jeg ble nesten rørt da jeg tok mitt siste emne høsten 2021, hvor jeg kunne være fysisk til stede i et nydelig auditorium på Blindern. Universitetet er best fysisk, blant bøker, medstudenter og undervisning. Heldigvis ble det et ordentlig studiemiljø det siste semesteret på lesesal 415. Det har vært så hyggelig å spise nye former for take-away i hele mai, og ikke minst le og støtte hverandre i denne krevende prosessen. Jeg vil ikke vært foruten dette.

Jeg ønsker å utrette en stor takk til min tålmodige, positive og pålitelige veileder Kjetil Rødje (Vår 2021 – Vår 2022). Jeg hadde ikke klart dette uten din hjelp, din kompetanse og dine tilbakemeldinger. Tusen takk!

Deretter ønsker jeg å takke min fantastiske samboer, Christopher. Du har vært uvurderlig i hele denne prosessen. Takk for at du satt oppe med meg hele natten før innlevering!

Jeg vil også takke familien min, som har heiet på meg fra første dag. Takk til mamma som alltid minner meg på å puste med magen, takk til pappa som alltid sier «Just do it» og takk til min lillesøster som alltid er der for meg.

Takk til mine gode venner som har vært så tålmodige og forståelsesfulle i hele denne prosessen, som har tålt at jeg ikke svarer på melder eller returnert anrop. Dere er best.

Jeg vil også takke kollegaene mine som har vært både støttende og fleksible de siste to årene.

Til slutt ønsker jeg å takke alle rasismeforskere og aktiviser som har åpnet øynene mine og gitt meg kunnskap på feltet som jeg aldri ville vært foruten.

Sammendrag

I desember 2020 kritiserte Instagram-kontoen @rasisme.i.norge strømmepattformen Dplay for å vise TV-serien «Nissene over skog og hei» som de mente inneholdt blackface. Dagen etter avpubliserte Discovery eierene av Dplay TV-serien fra deres plattformer. Disse to ytringene satte i gang det jeg omtaler som Blackface-debatten, som gikk over en hel måned i både redaksjonelle medier og på sosiale medier. I denne oppgaven har jeg foretatt en diskursanalyse av Blackface-debatten for å avdekke hvilke rasismeforståelser som kommer til uttrykk i debatten. Oppgaven er forankret, formet og inspirert av det teoretiske rammeverket til cultural studies og tidligere rasismeforskning. Formålet med prosjektet var å kunne svare på problemstillingen – Hvordan ble blackface og rasisme omtalt i Blackface-debatten, og hva kan dette si om rasismeforståelser i Norge i dag?. Premisset for analysen er at det er en felles hegemonisk forestilling om at rasisme er uakseptabelt og det er ingen i debatten som motsetter seg denne forestillingen. Det er diskursene innlemmet i den hegemoniske forestillingen som skal undersøkes. Funnene indikerer at debatt deltakerne som motsetter seg den hegemoniske forestillingen representerer blackface det samme som det alltid har gjort, en rasistisk stereotypi som har vedvart siden dets opprinnelse. Blackface har samme egenskap og funksjon nå som i fortiden uavhengig av tid, sted og intensjon. Rasisme kan finne sted også i de mest trivielle stedene (les: juleprogram). Mens debatt deltakerne som bekrefter hegemoniske forestillinger om rasisme i Norge, anser seg selv som ikke-rasister med gode intensjoner samtidig som forestillinger om det «post-rasiale» og fargeblindhet og nordisk eksepsjonalisme bekreftes, rasisme hører i større grad til andre steder og til andre tider.

Abstract

In December 2020 a Norwegian broadcaster decided to promote a nine-year-old comedy show on both their streaming platform and on linear TV. The TV-show was supposed to be televised every day in December until Christmas Eve. One of the characters in the TV-show was played by a white Norwegian comedian, but he wore dark make-up, a prosthetic nose and a curly wig to portray the character “Ernst Øyvind”. A social media channel called-out the use of blackface and tagged the broadcaster. The following day the broadcaster removed the TV-show and sent out a public statement that they would not allow blackface on their channels. This was the beginning of a month-long debate across Norwegian media and social media. Could this character be identified as a racist blackface portrayal or not? In this thesis I will be examining the so call “Blackface-debate”. In this study I’m using discourse analysis to understand how the participants in the debate address blackface and racism, and to what extent this way of talking about the two subjects can say something about Norwegian discourses about racism and how we perceive racism in Norway. This study is informed by critical race theory and cultural studies. This study finds that the hegemonic discourses surrounding racism in Norway are anchored in the critical race perspectives such as post-racialism, colorblindness and Nordic racial exceptionalism.

<i>Forord</i>	<i>I</i>
<i>Sammendrag</i>	<i>II</i>
<i>Abstract</i>	<i>III</i>
1. Innledning	1
1.1 Problemstilling	7
1.2. Bakgrunn «Nissene over skog og hei»	8
1.3 Presentasjon av Blackface-debatten	9
2. Teoretiske rammeverk	16
2.1 Begrepsavklaring – rasialisering og «rase»	16
2.2 Cultural studies	19
2.2.1 Diskurs og makt	20
2.2.2 Kontekst	24
2.3 Stuart Hall – Encoding/Decoding	26
2.4. Tidligere forskning	27
2.4.1 Fargeblindhet	30
2.4.2 Det «post-rasiale»	32
2.4.3 Rasisme i Skandinavia	33
2.4.4 Humor og rasisme	35
3. Metode	37
3.1 Diskursanalyse	38
3.2 Avgrensning og utvalg	39
3.3 Debattens diskurser	41
3.4 Forskningskvalitet	41
3.5 Etikk	42
4. Analyse	44
4.1 Åpningsinnlegg	45
4.1.1. Refleksjoner av åpningsinnlegg	48
4.1.2. Oppsummering åpningsinnlegg	52

4.2 Blackface er rasistisk og/eller problematisk	52
4.3 Dette er ikke blackface	55
4.4 Hva er problematisk med blackface i dag	57
4.4.1 Bare» humor	59
4.5 «Nissene over skog og hei» bør ikke fjernes	61
4.5.1. Skepsis mot antirasister og/eller aktivister	64
4.5.2 Oppsummering av ytringene	66
4.6 Rasismeforståelser	67
4.6.1 Fortid versus nåtid	68
4.6.2. Nasjonalt selvbilde	70
4.6.3. Den «virkelige» rasismen	74
4.6.4. Antirasister og/eller aktivister	77
4.7 Humordiskursen	81
4.8 Ytringsfrihetsdiskursen	86
5. Konklusjon	91
5.1 Videre forskning	95
6. Litteraturliste	96

1. Innledning

I desember 2020 rettet Instagram-kontoen @rasisme.i.norge kritikk mot strømmepattformen Dplay for å vise TV-serien «Nissene over skog og hei». Årsaken var at de mente TV-serien inneholdt bruk av blackface, gjennom karakteren «Ernst Øyvind» spilt av komiker Espen Eckbo. Kort tid etter valgte Dplay å avpublisere «Nissene over skog og hei» fra sine plattformer. Ansvarlig redaktør og kommunikasjonsdirektør i selskapet Discovery, som eier Dplay, skrev følgende i VG: «Vi tillater ikke blackface i våre kanaler.» (McBride og Skoland, 2020). Både kritikken fra Instagram-kontoen, og Discoverys avgjørelse, satte i gang en debatt i norsk media. Dette er det jeg kaller for Blackface-debatten. Debattinnleggene kom på løpende bånd i desember 2020, og blackface sto på dagsorden hele denne førjulstiden. Mange var tydelige i sine ytringer om at «Ernst Øyvind»-karakteren kunne defineres som et åpenbart eksempel på blackface, og at blackface er rasisme. Andre mente at denne karakteren ikke burde tolkes som blackface, og dermed ikke rasisme.

Komiker Espen Eckbo er en hvit mann, og for å portrettere «Ernst Øyvind» så malte han seg brun i ansiktet, og tok i bruk neseprotese og afroperukke. Den sentrale konflikten i debatten dreide seg rundt hvorvidt karakteren «Ernst Øyvind» kunne defineres som blackface, og hvorvidt dette kunne omtales som rasisme eller ikke. De ulike oppfattelsene av dette bidro til at debatten ble polarisert.

Hva er blackface? Den deskriptive definisjonen av blackface som er å finne i ordbøker, er å male og/eller sminke seg mørk i ansiktet for å etterligne svarte personer (NAOB, 2022; Merriam-Webster, 2022; Cambridge Dictionary, 2002). Blackface er også et grep som ble brukt i underholdningssjangere som minstrels og varietéforestillinger, som oppsto på 1800-tallet i USA og ble en svært populær underholdningsform (Johnson, 2012; Gubar, 2000; Abate, 2019). Forfatter Stephen Johnson skriver «It is important to understand that, however marginalized it seems now, minstrelsy was at the center of the entertainment industry for a very long time. Indeed, as it persisted, prospered, and perhaps ossified over the next century, blackface minstrelsy became arguably the most widely disseminated and commercially successful entertainment form of the nineteenth century (2012, s. 7). Underholdningsverdien ved å ta i bruk blackface var å gjøre karikere og gjøre narr av datidens slaver, og den afrikanske og afroamerikanske befolkningen i landet. Michelle Ann Abate beskriver blackface

i USA slik: «White performers blackened their faces with burnt cork and adopted the persona of black characters for the purposes of comedic mockery and social scorn. Whether on stage, film, or radio, “the shows featured a variety of jokes, songs, dances and skits that were based on the ugliest stereotypes of African American slaves”» (2019, s. 1061). Johnson beskriver at de hvite utøverne malte seg kullsvarte i ansiktet, og at de ofte malte leppene store og røde. Videre beskriver han at de tok i bruk en svart, krøllete parykk, mens kostymet gjerne var fillete (dette endret seg med tiden), og ofte minnet denne type portrettering om en klovn (2012, s. 8). Målet var å underholde et hovedsakelig hvitt publikum, og dette gikk på bekostning av hvordan det øvrige samfunnet betraktet svarte og brune mennesker. Raúl Pérez mener at blackface var med på å forme hvithet, da man sidestilte svarte som mindre verdt enn hvite (2017 s. 960).

Minstrels og varietéforestillinger som tok i bruk blackface ble også populært i Europa og i Norge. Erlend Hegdal skriver i boken *Charleston i Grukkedalen – afroamerikanske artister på norske scener - fra "blackface"-komikere til Louis Armstrong* (2019): «Fra begynnelsen av 1880-årene og fram til omkring 1910 var soloutøvende varietéartister med et afroamerikansk-inspirert repertoar et vanlig innslag på norske varietéscener... «Negerkomikere» var ofte brukt som sjangerbetegnelse på disse artistene... I denne sammensatte kategorien av utøvere var fellestrekket musikkorientert komikk basert på imitasjon og karikering av svarte amerikanere.» (s. 64).

Blackface oppsto i en i tid hvor man anså den hvite «rasen» for å være overlegen, og rasisme var svært utbredt i USA, men også i Europa. Blackface formidlet grove stereotypier av svarte og brune mennesker, som vedvarte i lang tid. Susan Gubar, forfatteren bak *Racechanges – White Skin, Black Face in American Culture* (2000), skriver at denne formen for imitasjon tok fra svarte og brune mennesker sin stemme, robbet dem for verdighet og systemisk devaluerte svarthet og etablerte hvithet som normen (s. 11- 40). Abate skriver om hvordan blackface spilte en stor rolle i å formidle rasistiske bilder, holdninger og oppfatninger over hele verden: «... the minstrel tradition “was a fundamentally racist undertaking” that was predicated on “demeaning stereotypes”. For generations, “The stock characters of blackface minstrelsy have played a significant role in disseminating racist images, attitudes and perceptions worldwide”» (Abate, 2019, s. 1062). Blackface er en objektivisering av svarte kropper, skriver Mélodie Sommier (Sommier, 2020).

Jeg har valgt å bruke det engelske begrepet blackface i denne oppgaven, uten anførselstegn. Begrepet som konsekvent brukes i debatten er også blackface, både med og uten anførselstegn. Vi har ikke en god nok oversettelse av begrepet som overfører samme betydning til norsk. Katrin Sieg skriver om blackface i Tyskland, men reagerer på at det ikke er en tysk oversettelse av ordet, da blackface har blitt tatt hyppig i bruk i Tyskland (2015, s. 117). Sieg mener at ved å bruke et engelsk låneord som blackface så importeres også en amerikansk diskurs om «rase» og rasisme, og da tapes noe i oversettelsen når en skal se på Tysklands historie med blackface (ibid.). Det kan tenkes at vi møter på en lignende utfordring i Norge også, men fordi vi ikke har et eget begrep som rommer ordets betydning så anses det som nødvendig å ta i bruk det engelske låneordet.

Blackface er et ladet begrep og symbol. Som nevnt ovenfor, ved å ta i bruk det engelske begrepet importerer vi også andre diskurser. Likevel er det også ladet på grunn av dets opprinnelse. Blackface oppsto i en tid med utbredt rasisme og ble brukt for å karikere den svarte befolkningen i USA. Det er en tett kobling mellom blackface og rasisme, og mange assosierer blackface med rasistiske praksiser fra fortiden. Blackface som underholdning dalte i popularitet utover 1900-tallet i USA (Pérez, 2017, s. 961). Og etter borgerrettighetsbevegelsen i USA har den generelle oppfatningen blant amerikanere vært at blackface er et rasistisk symbol som tilhører fortiden (ibid.). Sommier skriver at blackface oppfattes i større grad som rasisme i USA, men i Europa er det ansett som mindre kontroversielt (2020, s. 60). Det er dermed mange som forbinder blackface med noe fra historiebøkene, og det byr på sine utfordringer når noe som minner om dette plutselig dukker opp igjen i samtiden. I hvilken grad oppfattes blackface som rasisme den dag i dag? Det er ett av flere spørsmål jeg skal undersøke i oppgaven.

Blackface-debatten er ikke første gang vi i Norge har en offentlig debatt eller samtale om blackface, men det er antageligvis den største debatten om blackface i norsk offentlighet. Blackface ble allerede forsøkt kritisert på 1960-tallet i Norge av aktivist og musiker Ruth Reese, hvor hun sendte inn klager til både Aftenposten og VG om minstrels som ble sendt på TV (Vedeler Nilsen, 2020). I nyere tid har det vært mindre debatter og offentlige reaksjoner, som for eksempel i kjølvannet av Stovnerrevyen i 2019, hvor det ble brukt blackface som et satirisk grep (Castello, 2019). Eller da en FRP-rådgiver malte seg svart i ansiktet for å karikere en muslimsk konemishandler i 2015, eller da flere i en menighet på Ålgård malte seg svarte i ansiktet for å late som de var kongolesere i 2019 (Samuelsen og Horn, 2015;

Hagen,2019). Det kommer også frem en rekke eksempler i denne debatten hvor norske komikere har malt seg svarte i ansiktet for å late som de har en annen etnisitet. Blackface er dermed ikke helt fremmed for å dukke opp i samtiden, men hva var det som gjorde at denne debatten ble ekstra stor i forhold til tidligere debatter om blackface? Debatten om blackface ble en del av en større samtale om rasisme i 2020. Blackface-debatten føyde seg inn i rekken av flere debatter dette året som var knyttet til rasisme, og satt på mange måter et slags punktum for et år dominert av oppgjør med rasisme.

I mai 2020 rystet drapet på afroamerikanske George Floyd verden. Nok en gang ble en svart mann drept av politivold i USA, men denne gangen ble hele hendelsen filmet – helt til siste åndedrag. Drapet på Floyd førte til massive demonstrasjoner og protester under fanen «Black Lives Matter», en stor antirasistisk bevegelse som blant annet var svært synlig på sosiale medier med emneknaggen #blacklivesmatter eller #BLM. Demonstrasjonene var utvilsomt størst i USA, men spredte seg raskt til andre land, inkludert Norge. Den 5. juni 2020 sto tusenvis av demonstranter på Eidsvoldsplass foran Stortinget og demonstrerte mot rasisme. Drapet og etterdønningene av det traff en nerve i tidsånden, og nordmenn begynte å stå frem om opplevd rasisme i Norge.

Retriever publisert en rapport på oppdrag fra Fritt Ord med tittelen «Rasismedebatten i norske medier», som analyserte dekningen av rasisme i norske medier i tidsrommet 1.05.2020 – 30.08.2020. Black Lives Matter, George Floyd og Rasisme er ordene som rapporten tar utgangspunkt i. Disse ordene blir nevnt i 7530 artikler i denne tidsperioden, men har størst synlighet i 2431 artikler, og det er dette antallet som er grunnlaget for analysen. ^[1]_[SEP]«Den første bølgen i innenriksdekningen handler i stor grad om å realitetsorientere leserne om at rasismen eksisterer også i Norge. Her spiller de personlige historiene en nøkkelrolle» (Fritt Ord, 2020). Det var mange viktige funn i denne rapporten, som at rasismedebatten var høyst meningsbærende og at hele 50% av artiklene var meningsbærende innlegg. Det kom også frem at det hovedsakelig var private aktører som kom til ordet i debatten, og at hovedaktørene i debatten hadde innvandrerbakgrunn og tilsvarte 35% av innleggene. Rapporten viser også at før drapet på George Floyd var det lite dekning av rasisme i norske medier i 2020. Rapporten tar bare utgangspunkt i fire måneder (mai-august), og i denne oppgaven skal jeg analysere innhold som tar sted utenfor denne tidsperioden. Rapporten til Retriever og Fritt Ord viser at mediedekningen på rasisme i Norge tok en ny vending i 2020. Det at mange mennesker sto

frem i offentligheten med sine historier satte fart på en rekke samtaler som det kanskje ikke har blitt snakket like høyt og åpent om tidligere.

Det som er nevnt ovenfor er på mange måter bakteppet til Blackface-debatten, og forklarer en klar tendens dette året; rasisme var på dagsorden i norske medier i store deler av 2020. Fordi blackface er assosiert med rasisme og debatteres i sammenheng med rasisme, er Blackface-debatten også en rasismedebatt. Debatten handler i stor grad om hva som kan defineres som rasisme eller ikke, og dette er det delte meninger om i det norske ordskiftet. Fritt Ords rapport viser at halvparten av innleggene var meningsbærende, en lignende tendens kan vi også se i Blackface-debatten. Det er i all hovedsak meningsytringer og kommentarer, og færre redaksjonelle saker, noe som er logisk da en debatt er en meningsutveksling. En debatt består av en rekke ytringer og utsagn som igjen danner et meningsmønster om et bestemt tema, dette meningsmønsteret kan vise til ulike diskurser. Jeg har valgt å analysere Blackface-debatten med et ønske om å forstå hvilke rasismediskurser, eller enklere formulert; hvilke rasismeforståelser som kommer til uttrykk i debatten.

En utfordring med rasisme er at det ikke er en entydig definisjon, som betyr at det er uenighet og ulike forståelser av rasisme blant både forskere og offentligheten forøvrig (Helland, 2019, s. 12; Rogstad og Midtbøen, 2010 s. 34; Kilgo, 2021, s. 188). Det at det ikke foreligger en felles enighet om rasisme kan også føre til diskursive utfordringer når det debatteres eller snakkes om rasisme, fordi det finnes ulike rasismeforståelser. Det er flere akademikere som skiller mellom to former for rasisme: «klassisk» rasisme, som også omtales som biologisk rasisme, og nyrasisme, som i større grad fokuserer på kulturforskjeller fremfor biologiske forskjeller (Gullestad, 2004; Rogstad og Midtbøen, 2010, s. 36). Jon Rogstad og Arnfinn H. Midtbøen skriver at «likheten i disse to forestillingene er at det er verdimessig hierarki, der noen mennesker betraktes som mer verdt enn andre» (2010, s. 36). De fleste har tatt avstand til den biologiske formen for rasisme, og anser dette som et tilbakelagt kapittel i historien (Bonilla-Silva, 2018; Rogstad og Midtbøen, 2010; Lentin, 2008). Det er også to andre forestillinger om rasisme, nemlig det individuelle og det strukturelle. Det individuelle synet på rasisme er at det kommer til uttrykk via rasister, et individ eller en gruppe med ekstreme meninger. Strukturell rasisme er iboende rasisme i institusjoner, hvor det er systemet som forskjellsbehandler.

Dette er eksempler på at rasisme uttrykkes i flere former. Selv om rasisme til en viss grad har endret karakter fra den biologiske rasismen som en gang var den gjeldene rasismediskursen, betyr det ikke at rasisme er mindre reelt den dag i dag. Ambalavaner Sivanandan skriver følgende om rasisme: «Racism does not stay still; it changes shape, size, contours, purpose, function – with changes in the economy, the social structure, the system and, above all, the challenges, the resistance to that system.» (2019, s. 98). Sivanadans forståelse vektlegger rasismens dynamiske karakter, og forklarer i større grad hvordan rasisme er i konstant endring. Frode Helland forklarer rasisme på følgende måte i *Rasismens retorikk: studier i norsk offentlighet* (2019): «... rasisme enhetliggjør befolkningsgrupper, reduserer dem til bestemte vesensmessige eller essensielle egenskaper av kulturell eller biologisk art, slik at de implisitt eller eksplisitt blir forstått som mindreverdige, farlige og/eller «problematisk» på måter som framstår som (bortimot) uforanderlige. Grunnleggende i all rasisme er stereotypien, der grupper av mennesker reduseres til bestemte egenskaper eller karaktertrekk, slik at individene tenderer mot å forsvinne i det generelle – man ser ikke trærne for bare skog. Stereotyper sperrer for synet av individuell forskjell og enestående trekk» (2019, s. 12-13).

Jeg opplever Frode Hellands forklaring på rasisme som helhetlig og dekkende, da den også inkluderer stereotyper, noe som er relevant for oppgaven. Heretter vil referanser til rasisme være forankret i denne definisjonen. Etersom jeg skal analysere en rasismedebatt i norsk offentlighet så oppleves det som relevant å velge en nyere norsk definisjon, hvor ingenting går tapt i oversettelsen fra engelsk til norsk. Selv om rasisme er dynamisk og kan kategoriseres i forskjellige former, kaprer Helland essensen av hva rasisme er uavhengig av tid. Rogstad og Midtbøen skrev i 2010 at et strukturorientert perspektiv på rasisme ikke har vunnet frem i offentligheten, mens en individualisert forståelse av rasisme er mer fremtredende (s. 39). Kommer dette til uttrykk i Blackface-debatten også? Blackface er på mange måter et mer strukturorientert problem da det handler om resirkulering av rasistiske stereotyper, samtidig som det er ett individ som må begå handlingen. Dermed blir det interessant å se nærmere på hvordan Blackface-debatten utfolder seg i norsk offentlighet anno 2020. Et annet interessant aspekt ved å se nærmere på blackface, er at fenomenet har én fot i hver leir; i historien og i samtiden. Blackface har sitt opphav i en tid hvor den biologiske formen for rasisme sto sentralt i samfunnet. Blackface er også et eksplisitt symbol som er ladet med mange assosiasjoner, men likevel dukker det opp i samtiden hvor en mer subtil form for rasisme er gjeldende. I Norge er de fleste veldig forsiktige når det kommer til å snakke om rasisme, påpeke rasisme eller anklage noen for å være rasist. En kan si at rasismen i Norge har en

tendens til å være subtil. Derfor er det interessant at noe så eksplisitt som blackface ikke leses som rasisme av mange, da det er den rake motsatsen til det subtile. Hvilke tolkningsrammer ligger til grunn i forståelse av blackface i samtiden?

Blackface kommer fra en humor- og underholdningstradisjon, og det er ofte i slike kontekster blackface dukker opp. Humor er også et sentralt aspekt i Blackface-debatten, da karakteren «Ernst Øyvind» er en av mange karakterer i et humorprogram. Det har vært flere blackface-debatter de seneste årene i blant annet Tyskland, Nederland, Frankrike, Australia og Canada, hvorav de fleste er knyttet til humor (Sieg, 2015; Titley, 2019; Sommier, 2020. Sharp og Hynes 2016;, SS Howard, s. 2018). Er det formildende å ta i bruk blackface i en humoristisk kontekst, eller viderefører en bare den samme diskursen som blackface oppsto i? Jeg skal se nærmere på rasisme i humor i analysen, og hvordan den dominerende humordiskursen kan bidra til å vedlikeholde rasistiske holdninger.

Det faktumet at det har vært flere blackface-debatter i en rekke land det siste tiåret sier også noe om det politiske og kulturelle klimaet. Det kan ha sammenheng den voksende bruken av sosiale medier. Sosial og politisk aktivisme på sosiale medier er et voksende fenomen. Digitale plattformer som sosiale medier har blitt essensielle verktøy for sosiale bevegelser i det 21. århundre (Mundt mfl., 2018, s.1). Sosiale medier er deloffentligheter hvor man kan sette egne saker på agendaen og påvirke redaksjonelle medier (Saha, 2021, s. 161). Det er på mange måter dette som skjedde med Blackface-debatten. Instagram-kontoen @rasisme.i.norges sitt innlegg førte til en stor debatt i redaksjonelle medier, men også på sosiale medier. Blackface endte opp på dagsorden i norsk media store deler av desember 2020, og det var dette innlegget på sosiale medier som startet debatten.

1.1 Problemstilling

Sosiolog Lawrence Grossberg skriver at «Cultural studies always starts with context». Og som jeg belyser i innledningen, er det en del kontekster i omløp. Alt fra digitale sosiale bevegelser til et historisk symbol som blir revitalisert i samtiden (2010, s. 25). Formålet med denne oppgaven er å undersøke en gitt hendelse i en gitt periode for å se om det kan si noe mer om tiden vi lever i. Oppgaven er på sett og vis en undersøkelse av kontekster: konteksten av den spesifikke debatten og kontekstene som påvirker debatten. Det foregår en maktkamp mellom ulike diskurser, og et ønske om å ha definisjonsmakt i debatten. Den sentrale

konflikten i Blackface-debatten omhandler hvorvidt karakteren «Ernst Øyvind» kan defineres som blackface eller ikke, og hvorvidt det er rasistisk eller ikke. Med denne konflikten som utgangspunkt er jeg på jakt etter hvilke diskurser som presenterer seg i denne avgrensede rasismediskursen. Hvilken diskurs er det som befinner seg i en hegemonisk tilstand, og hvilken diskurs er det som er i opposisjon. Problemstillingen jeg har valgt meg er todelt:

Hvordan ble blackface og rasisme omtalt i Blackface-debatten, og hva kan dette si om rasismeforståelser i Norge i dag?

For å besvare problemstillingen har jeg valgt å plassere meg i fagfeltet rasismeforskning (critical race theory / race critical theory) og cultural studies fortolkende tekstradisjon. Tidligere forskning på feltet har også plassert seg i disse teoretiske fagfeltene. For å besvare problemstillingen anvender jeg tekstanalyse, nærmere bestemt diskursanalyse som metode.

1.2. Bakgrunn «Nissene over skog og hei»

For å få en bedre forståelse av debatten er det viktig å ha noe bakgrunnskunnskap om TV-serien som er utgangspunktet for debatten. «Nissene over skog og hei» er en humorserie som ble sendt på TVNorge i 2011. Serien er bygget opp som en julekalender, hvor én ny episode blir vist hver dag fra starten av desember frem til julaften – 24 episoder. Espen Eckbo og Kristian Ødegård er serieskaperne, og Eckbo spiller også flere av karakterene selv. Serien er en oppfølger til «Nissene på låven», som er en eldre julekalender-serie i samme format og med samme skapere, som ble først sendt på TVNorge i 2001. En del av Eckbos repertoar er at han spiller flere karakterer, en type komedie som mange norske komikere tar i bruk, som for eks. Robert Stoltenberg i «Borettslaget», Kevin Vågenes i «Parterapi» eller Lene Kongsvik Johansen i flere av Kongsvik-seriene. I denne type komedie, hvor skuespilleren portretterer ulike karakterer, benyttes gjerne hjelpemidler som parykker, sminke, proteser og lignende. Skuespilleren spiller gjerne også det motsatte kjønn eller ulike aldersgrupper enn sin egen alder. Kritikken som ble rettet mot «Nissene over skog og hei» handlet ikke om innholdet eller kvaliteten på serien, men om én bestemt karakter. Denne karakteren heter «Ernst Øyvind Tvedt» og spilles av Espen Eckbo. Eckbo er en hvit mann, men bruker brun sminke, neseprotese for å gjøre nesen større, og afro-parykk for å portrettere karakteren. Dette er det Instagram-kontoen @rasisme.i.norge reagerte på, og presiserte i sin kritikk. Det skal også

nevnes at karakteren «Ernst Øyvind» har vært en av Eckbos karakterer over mange år, også i TV-seriene «Tett på tre» og «TV 2-nøttene» (Eckbo, 2020).

«Ernst Øyvind»-karakteren fremstår som en lat og bedagelig sørlending. Dette er også stereotypiske karaktertrekk som assosieres med den «klassiske» blackface-bruken. Hvorvidt dette var bevisst, underbevisst eller bare et uheldig sammentreff, ga også grunnlag for debatt. Det må også nevnes at i kontemporær norsk humor har det vært flere komikere som har spilt flere karakterer som har malt seg mørkere eller svart i ansiktet som et virkemiddel for å spille karakterer med en annen etnisitet enn sin egen. Et eksempel som dukker opp flere ganger i debatten er Robert Stoltenbergs norsk-pakistanske karakter «Ali Silmandar», som er en av karakterene i TV-serien «Borettslaget» (Johansen, 2020). Likevel er det «Nissene over skog og hei» og «Ernst Øyvind» som ble hovedgjenstand for Blackface-debatten. Dette kan ha sammenheng med at det er en nyere serie og at den var tilgjengelig (i motsetning til «Borettslaget») på Dplay, men også fordi den etter planen skulle vises som julekalender på lineær-TV på TVNorge julen 2020. TVNorge drives av Discovery Norway, som igjen eies av det amerikanske selskapet Discovery inc. Strømmeplattformen deres heter nå Discovery+, men når debatten tok sted het strømmeplattformen Dplay, dermed vil jeg omtale det som Dplay i oppgaven (Discovery, 2022).

1.3 Presentasjon av Blackface-debatten

I dette delkapittelet presenterer jeg utvalget av empiri som skal inkluderes i analysen. Det består av medietekster, hovedsakelig i form av debattinnlegg og noen få innlegg fra sosiale medier. Jeg går mer dyptgående inn i utvalgskriterier og utvalgsprosesser i metodekapittelet. Jeg presenterer Blackface-debatten i kronologisk rekkefølge, for å skape en oversiktlig gjennomgang av debattens forløp.

Det hele starter 2. desember 2020 med et innlegg fra Instagram-kontoen @rasisme.i.norge, hvor de oppfordrer Dplay til å «gjøre noe» med TV-serien «Nissene over skog og hei». @rasisme.i.norge mener serien inneholder blackface. Den 3. desember sender Discovery ut en pressemelding hvor de informerer om at TV-serien har blitt avpublisert fra strømmeplattformen DPlay, og at den skal tas av skjermen på TVNorge. «Nissene over skog og hei» erstattes så med forgjengeren «Nissene på låven» fra 2001. Discovery fjerner TV-

serien fordi de mener det ikke er rom for blackface i 2020, men understreker at det ikke er noe rasisme i serien (@rasisme.i.norge, 2020; Solheim, 2020).

Allerede den 4. desember blir det publisert en rekke kritiske innlegg mot Discovery og @rasisme.i.norge i redaksjonelle medier og på sosiale medier. Et av de første debattinnleggene er skrevet av Anders Holstad Lilleng i Dagbladet med overskriften «Pinlig av TVNorge». Lilleng skriver «TVNorge kaster sine ansatte under bussen for å redde seg selv» (Lilleng, 2020). En lærer ved navn Anders B. Aspen skriver et debattinnlegg i VG med overskriften «Nei til kultur, nei til humor!». Aspen er bekymret for ytringsfriheten og skriver «Jeg er engstelig for ytringsfriheten. Vi har den i teorien, men den operasjonaliserte ytringsfriheten er truet.» (Aspen, 2020). Redaktør og kommentator i Nettavisen Erik Stephansen skriver et innlegg med overskriften «Hva om vi tok Espen Eckbo på alvor, og inkluderte alle nordmenn i norsk humor?». Stephansen skriver: «Å fokusere på dette enkelttilfellet er å trekke oppmerksomheten fra den virkelige rasismen, som finnes i arbeidslivet, på boligmarkedet og i utelivet» (Stephansen, 2020).

VG-profil Mads Hansen publiserer to innlegg på Twitter den 4. desember. Det ene innlegget er et bilde av seg selv i bar overkropp, hvor han tilsynelatende har tatt overdrevet mye selvbruning og står ved siden av noen andre menn i bar overkropp som en illustrasjon på hvor brun han er i kontrast til dem. Han impliserer at det å fjerne TV-serien er som om hans egen serie, «Alle gutta», skulle ha blitt fjernet på grunn av selvbruningen (Hansen, 2020). Senere samme dag publiserer TV2 en sak om Mads Hansen med overskriften «Mads Hansen ut mot TVNorge: – Dette er ikke «blackface»!». Hansen sier til TV2: «Alle er enige om at blackface er rasistisk, men utfra definisjonen på blackface så er det å karikere en mørkhudet og da overdrive de negative egenskapene. Det mener jeg bestemt ikke er tilfelle her.» (Myklebostad, 2020). Medieprofil Nathan «Nate» Kahungu publiserer et innlegg på Instagram, hvor han forklarer hvorfor blackface er rasistisk og skriver «ALL FORM FOR BLACKFACE ER RASISTISK». Han blir senere i desember intervjuet av TV2, hvor han ytrer: «Det er lett å si at intensjonen er god, men når man ser på historien så har det ikke alltid endt godt.» (Kahungu, 2020; Nedrejord og Løkken, 2020). Nettavisen publiserer en sak hvor de intervjuer to profilerte komikere med tittelen «Jonna Støme: - Vi kunne fint levd med blackface og negerkonge hvis folk ikke var så jævla rasister» (Paust, 2020).

I tidsperioden 4.-7. desember svarer Discovery på kritikken fra henholdsvis Lilleng, Aspen og Stephansen i hver av mediene kritikken ble publisert – Nettavisen, Dagbladet og VG. Jeg belyser i analysen hva Discovery skriver. Den 5. desember publiserer komiker og programleder Espen Thoresen en kritisk meningsytring i Dagbladet mot Discovery og Instagram-kontoen, hvor han skriver: «Det tragikomiske tar over når en brunsminket nissekarakter blir sammenliknet med amerikansk rasepolitikk fra mellomkrigstida i et barnevennlig juleprogram. Hallo?». Han legger skylden på identitetspolitiske aktivister eller såkalt «wokere», som han kaller det (Thoresen, 2020). Den 6. desember skriver journalist Ingrid Beya Ciakudia et meningsinnlegg i Dagbladet med overskriften «Selvfølgelig er det rasistisk!», og forklarer hvorfor hun mener blackface er rasistisk (Ciakudia, 2020). Samme dag intervjuer VG-journalister tre profilerte mennesker om blackface, og overskriften på saken er «Hva er «blackface» og hvor går grensen? Komikere og professor svarer». I denne saken er det Harald Eia, Thomas Hylland Eriken og Jonis Josef som blir spurt hva de tenker om Discoverys avgjørelse om å fjerne «Nissene over skog og hei» fra sine plattformer (Solheim og Støre, 2020). TV2 publiserer også en sak denne dagen, hvor modell Rawdah Mohamed kritiserer Mads Hansens Twitter-innlegg og sier til TV2: «Håning av min hudfarge ble ofte gjort om til «bare humor» uten mulighet til å bli såret av det. For da ble man ansett som hårsår eller en som ødelegger den gode stemningen» (Habbestad, 2020).

Den 7. desember publiserer TV2 enda en sak hvor Mads Hansen blir kritisert med overskriften «Farmen-Sanna ut mot programleder Mads Hansen: – Du gjør narr». Sanne Khursheed sier til TV2 at hun nå er lei av humor på bekostning av andres hudfarge, religion og kultur. (Morken, 2020). Den 7. desember publiserer Nettavisen et intervju med Høyre-politiker Mahmoud Farahmand med overskriften «Juleserier fjernes og merkevarer kuttes: – Det er en krenkefest». Farahmand mener hele denne saken er tull og tøys (Teigen, 2020).

Den 8. desember sender NTB ut en melding med overskriften «NRK om «blackface»-debatten: Vil ikke fjerne frå det historiske arkivet.». NRK har ikke dekket debatten i noe særlig grad frem til denne pressemeldingen, men tar nå et tydelig standpunkt. Denne NTB-meldingen publiseres i svært mange redaksjonelle medier. NRK publiserer en lengre sak samme dag, hvor de forteller om blackface opprinnelse og spør noen av sine egne komikere om saken (Khorami mfl., 2020). Kulturkommentator Agnes Moxnes skriver en kommentar i NRK samme dag med overskriften «Å sensurere er fortsatt ingen god idé» (Moxnes, 2020). Aftenposten publiserer også en kommentar denne dagen av kommentator Frank Rossavik med

overskriften «Av og til blir jakten på rasisme for ivrig – Skal det være farlig å interessere seg for andre?» (Rossavik, 2020).

VG har en debattspalte som heter «25 under 25», hvor unge voksne kan publisere innlegg. Tre medlemmer i Afreya Collective skriver et motsvar til Hansen og Aspen med tittelen «Tar feil om blackface». De forklarer hvorfor det er problematisk med blackface (Abena mfl., 2020). Fredrik Halsen fra Unge Høyre skriver også i VGs spalte «25 under 25» samme dag med overskriften «Krenkedebattens eldorado». Halsen mener det er viktig å ikke tolke alt i verste mening (Halsen, 2020). Dagsavisen publiserer et lederinnlegg hvor de støtter Discoverys avgjørelse: «Vi er likevel nå på tampen av et år der Black Lives Matter-bevegelsen og et verdensomspennende oppgjør med rasismen i alle dens former har dominert nyhetsbildet. Vi vil derfor støtte TVNorges vurdering av saken.» (Dagsavisen, 2020).

Den 9. desember publiserer forfatter Yohan Shanmugaratnam et innlegg i Klassekampen med overskriften «Fra Black Lives Matter til Blackface lives matter. Når latteren stilner.». Han skriver så at «Karakteren Ernst-Øyvind utløste ikke en tilsvarende debatt da serien kom. Men det betyr ikke at alle lo like godt den gangen.» (Shanmugaratnam, 2020). Den 10. desember publiserer bystyremedlem i Kristiansand og 2. stortingskandidat for Vest-Agder SV Robin Hansson, et debattinnlegg i VG med overskriften «SV-politiker: – Jeg er mørk, og jeg er dritlei av at folk lar seg krenke på mine vegne». Hansson skriver «Kanselleringen av «Nissene over skog og hei» er derimot et angrep på norsk humor og kunstners ytringsfrihet, men det er også et angrep på meg som del av det norske fellesskapet.» (Hansson, 2020). VG publiserer samme dag en meningsytring av tidligere AUF-leder Mani Hussaini med overskriften «Det pågår en krenkefest, og ingen av oss er invitert». Hussaini skriver «En Instagram-konto bør ikke stoppe et uskyldig humorprogram, for hva blir neste? Skal alt som oppleves krenkende fjernes og sensureres?» (Hussaini, 2020).

Den 11. desember skriver daværende Frp-leder Siv Jensen en meningsytring i Nettavisen med overskriften «Krenkelseshysteriet må opphøre». Jensen skriver «Dette krenkelseshysteriet er importvare fra USA.» (Jensen, 2020). Prosjektleder hos Antirasistisk Senter Lisa Esohel Ogbeibor Knudsen skriver et debattinnlegg i Aftenposten med overskriften «Samtalene om blackface er viktige og bør ikke latterliggjøres». Esohel Ogbeibor Knudsen starter innlegget slik: «Det er aldri greit å reproducere rasisme og hat. Uansett om det gjøres gjennom «humor» eller med de beste intensjoner.» (Esohel Ogbeibor Knudsen, 2020). Bystyrerepresentant i

Oslo MDG Rauand Ismail skriver et debattinnlegg i «25 under 25»-spalten til VG med overskriften «Slutt å rope «krenkefest». Ismail sier vi må ha noen kjøreregler for rasismedebatten (Ismail, 2020). Unge Sentrum-politiker Simen Bondevik skriver et Si;D-innlegg (spalte for unge stemmer) i Aftenposten «Hvorfor forsvarer Mads Hansen rasisme?» (Bondevik, 2020).

Den 12. desember publiserer Aftenposten et intervju komiker Jonna Støme, i en sak med overskriften «Jonna Støme ønsker nisser med «blackface» velkommen på TV. Men ikke akkurat nå.». Støme forklarer hvilken type rasisme en opplever i Norge, og kommenterer humoraspektet ved debatten: «Mye av denne debatten har handlet om hva som er lov og ikke lov i humor. Men du får lov å si hva du vil, med mindre du er svært opptatt av å bli likt av alle.» (Kallelid, 2020). Den 13. desember skriver journalist Aksel Kielland et innlegg i Morgenbladet med overskriften «Vi trenger mer humor i humordebatten». Innlegget til Kielland er en kommentar og betraktning av debatten. Han observerer «Hvite nordmenn fra middelklassen kjøet opp for å erklære at selv om blackface er pur ondskap og den rake motsatsen av alt vi står for som nasjon og kultur, så teller ikke dette som blackface, og alle som mener at det gjør det, må senke skuldrene og slutte å lete etter rasisme overalt.» (Kielland, 2020).

Aftenpostens journalist Magnus Kallelid skriver en sak med overskriften «Mani Hussaini: – Jeg trodde vi var ferdig med å dele inn mennesker etter rase». Den tidligere AUF-lederen har fått kritikk for uttale seg i debatten fordi han er asiatisk og ikke svart. Hussaini svarer Aftenposten: «Det er en farlig utvikling hvis det er hudfargen som skal avgjøre om du kan ytre deg eller ikke. Jeg trodde vi var ferdig med å dele mennesker etter rase.» (Kallelid, 2020).

Den 15. desember snur Discovery i sin avgjørelse om å avpublisere «Nissene over skog og hei» på DPlay, og det blir sendt ut både pressemelding og en NTB-nyhetsmelding som mange redaksjonelle medier deler med overskriften «TVNorge snur». Ansvarlig redaktør i Discovery Norge, Espen Skoland, skriver i VG: «Slik gjør vi det med nissene». Ingressen på saken er «Vi legger «Nissene over skog og hei» tilbake på Dplay, med en plakat om at enkeltelementer i programserien fra 2011 kan fremstå utdatert og oppleves støtende.» (Skoland, 2020).

Leder for Antirasistisk senter Rune Berglund Steen skriver et innlegg i Nettavisen med overskriften «Det finnes selvfølgelig nyanser i Blackface-debatten». Berglund Steen skriver

«Realiteten er at blackface i all hovedsak har handlet om rasistisk karikering. Noen få har brukt blackface med gode intensjoner, men det har ikke vært normen. Normen har vært rasisme» (Berglund Steen, 2020).

Den 16. desember skriver teaterkritiker og frilansjournalist Anki Gerhardsen en meningsytring i Aftenposten med tittelen «Å male med svart». Som teaterkritiker skriver Gerhardsen at hun mener «Ernst Øyvind» er en karakter fullstendig fri for rasifisering. Hun skriver også: «Ikke én eneste gang gjøres det et poeng ut av hudfargen hans eller den etniske bakgrunnen. Stort lenger vekk fra det amerikanske, rasistiske fenomenet «blackfacing» er det neppe mulig å komme.» (Gerhardsen, 2020). Komiker, skribent og medlem i Ytringsfrihetskommisjonen Shabana Rehman skriver en meningsytring i Aftenposten samme dag med overskriften ««Er du mørk i huden og lettkrenket, så er det din tid nå» (Rehman, 2020).

Den 17. desember publiserer VG et intervju med Mads Hansen med overskriften «Mads Hansen er bekymret for dagens debattklima: - Man må kunne diskutere hva som er rasisme, uten å bli beskyldt for å forsvare det.». Innledningsvis sier Hansen til VG: «Det eneste jeg kan angre på i dette er at jeg gikk ut på en måte som hadde et litt sarkastisk preg. Poenget mitt var å forsvare Eckbo og stille spørsmålet: «Hva blir det neste?»» (Støre, 2020). Den 18. desember intervjuer Morgenbladet administratoren av Instagram-kontoen @rasisme.i.norge Jamal Sheik. Intervjuet har overskriften «Du er ikke nødvendigvis rasist selv om du synes «blackface» er ok.» (Jørgensen, 2020). Samme dag skriver Espen Eckbo sin første kommentar til debatten i VG, og innlegget har overskriften «En nekrolog til minne om Ernst Øyvind Tvedt». Dette innlegget har formatet til en nekrolog og er skrevet med en humoristisk vri (Eckbo, 2020).

Helgekommentarist i Dagbladet Camara Lundestad Joof skriver et innlegg med overskriften «Hurra for blackface!». Lundestad Joof starter innlegget slik: «Og for at kritikken ikke bare ble avfeid. Igjen.» Deretter skriver hun: ««Blackface» er ikke noe nytt i Norge, verken som overtydelig rasistisk karikering, eller hvite personer som har malt seg mørkere i huden for å spille en karakter. Dette har vi lang tradisjon med, og det har blitt forsøkt kritisert i over 80 år.» (Lundestad Joof, 2020).

Den 24. desember skriver idéhistoriker og samfunnsanalytiker Dag Herbjørnsrud et innlegg i Utrop med overskriften «Blackface-debatten viser Norges sanne ansikt». Herbjørnsrud skriver at «Beslutningen om en «advarselsplakat» kan for mange oppleves som en mellomløsning. Som om heller ikke Discovery tar tydelig nok avstand fra «blackface». Men samtidig kan debatten i desember 2020 fortolkes som et tydelig skritt fremover.» (Herbjørnsrud, 2020).

Den 29. desember skriver Aftenposten-journalist Magnus Kallelid en oppsummering av debatten, med overskriften «En benk, en julenisse og en haug med hverdagshistorier». Saken starter slik: «Året 2020 sto i antirasismens tegn. Etter George Floyd og Black lives matter-demonstrasjonene skjød ordet «rasisme» til værs i mediene. Antallet saker der ordet «rasisme» er brukt, er nært doblet i år sammenlignet med 2019, viser Retrievers mediearkiv. Flere saker har fått mye oppmerksomhet i mediene i år. Ofte har det startet med opprop i sosiale medier eller fra enkeltpersoner, og endt i en kritikk av at antirasister truer ytringsfriheten.» (Kallelid, 2020b). Samme dag publiserer NRK en sak med overskriften «Jeg ser ikke på sketsjene mine som en kulturskatt». Journalist Oddvin Aune stiller spørsmålet «Er den frie komedien truet av frykten for å krenke?». Han intervjuer humorforskere og komikere angående humorens status (Aune, 2020).

Den 30. desember skriver kommentator i Bergens Tidende Irene Kinunda Afriyie en kommentar med overskriften «Svart ansiktsmaling i hvit julesnø: Var det her antirasismen skulle ende i 2020?». Kinunda Afriyie stiller spørsmål ved debatten og dens effekt. Hun skriver så at blackface er problematisk så lenge rasisme eksisterer, men at hun selv ikke er krenket. Likevel vil hun ikke oppmuntre til bruk av blackface (Kinunda Afriyie, 2020).

2. Teoretiske rammeverk

I dette kapittelet skal jeg presentere det teoretiske rammeverket for oppgaven. Jeg plasserer meg i fagfeltene cultural studies og rasismeforskning, som også omtales som critical race theory (race critical theory). Etersom jeg skal foreta en analyse av medietekster, har jeg valgt cultural studies fortolkende teksttradisjon, hvor diskurs og kontekst er sentrale elementer ved teksttradisjonen. Det er i cultural studies ånd å utforske sosiale og kulturelle diskurser i blant annet populærkultur. En av cultural studies mest profilerte skikkelser er akademiker Stuart Hall. Hall befinner seg i Birmingham School of Cultural Studies tradisjonen, og jeg plasserer meg også i denne tradisjonen. Halls teori Encoding/Decoding vil aktivt tas i bruk i analysen for å undersøke hvordan en fortolker tekster. Med begrepet tekst mener jeg TV-serien «Nissene over skog og hei». Rasismeforskning er viktige teoretiske perspektiver for å kunne besvare oppgavens problemstilling, hvor akademikere som Eduardo Bonilla-Silva, David Theo Goldberg, Alana Lentin, Marianne Gullestad og flere andre har skrevet sentrale tekster som er relevante for oppgaven.

2.1 Begrepsavklaring – rasialisering og «rase»

Før jeg går i gang med å presentere teorien ønsker jeg å avklare to teoretiske begreper som anvendes i oppgaven. Dette er ikke begreper som dukker opp i særlig grad i datamaterialet, men som brukes en del i faglitteraturen. Det første begrepet er «rase».

Begrepet «rase» er et ladet og ambivalent begrep, både i Norge, men også andre europeiske land (Andreassen og Vitus, 2015, s. 1-17). Det har nærmest vært tabu å bruke begrepet «rase» siden 2. verdenskrig, da man assosierer det med blant annet biologisk rasisme, nazisme, Holocaust – en historisk periode vi har fordømt (Andreassen og Vitus, 2015; Lentin, 2008 s. 497). Begrepet «rase» er ikke et begrep vi bruker aktivt i Norge, og det er ikke særlig brukt i Blackface-debatten heller. Men, det er derimot svært synlig i faglitteraturen om «rase» og rasisme. I den engelskspråklige faglitteraturen brukes begrepet «race» hyppig, og det merkes at man har et annet forhold til begrepet i for eksempel USA. Jeg refererer hovedsakelig til «rase» når jeg skal referere til faglitteraturen, parafrasere eller oversette engelsk faglitteratur. Når jeg anvender begrepet tar jeg i bruk anførselstegn, noe som også gjøres i en del engelskspråklige tekster. Cruz og Duplass skriver følgende: «The American Anthropological Association has adopted a policy that the word "race" should always be put in quotation marks because, as a social and not biological construct, there is no definitive, legitimate way

to define it» (2009, s. 425). Ordet «rase» bør settes i anførselstegn, fordi ordet betegner et sosialt konstruert fenomen som ikke har hold i det biologiske begrepet rase, hvor man referer til grupper innenfor en art.

«Rase» henger sammen med såkalt «klassisk» rasisme, hvor mennesker ble delt inn i et rasehierarki. Sindre Bangstad forstår «rase» slik: «Med ‘rase’ skal det her forstås som et sosialt og historisk konstruert som forankrer menneskelig ulikhet i forestillinger om at mennesker med ulik opprinnelse og hudfarge er biologisk ulike, og at disse biologiske ulikhetene er medfødte, uforanderlige og gir grunnlag for å behandle dem ulikt.» (2017, s. 234). Gavan Titley forstår «rase» slik: «Race, understood as a pseudo-scientific discourse increasingly ascendant during the late modern period of imperialism, nation-building and genocidal expansionism, imposed a hierarchical system of dehumanizing distinctions that retain a ‘commonsense’ explanatory purchase even in societies where biological racism has been repudiated» (2019, s. 5). Titley mener at selv om «klassisk» rasisme (også kalt biologisk rasisme) har blitt avvist, blir begrepet fortsatt anvendt og forstått slik Titley beskriver. Michael Omi og Howard Winant definerer «rase» slik: «race is a concept which signifies and symbolizes social conflicts and interest by referring to different types of human bodies» (2002, s. 123). Philomena Essed mener at «rase» er en ideologisk konstruksjon: «Race is called an ideological construction, and not just a social construction, because the idea of “race” has never existed outside of a framework of group interest» (Essed, 2002, s. 185).

Ved å belyse ulike definisjoner av begrepet «rase» så dannes også en forståelse av hvor ladet begrepet er, og hvor mye det rommer. «Rase» forstås i hovedsak som en sosial, ideologisk og historisk konstruksjon som har ført til forskjellsbehandling av mennesker på bakgrunn av kropp og hudfarge, som igjen har ført til sosiale konflikter. Det er slik «rase»-begrepet også forstås når det anvendes i oppgaven.

«Rase» er en sosial, historisk og ideologisk konstruksjon som fører til forskjellsbehandling av mennesker, og man ønsker å gå vekk fra en slik tankegang, ettersom forestillingen om «rase» ikke er reell. Likevel er det fortsatt mange mennesker som fortsatt opplever rasisme og alt det komplekse som følger, fordi rasisme er en innbakt sosial praksis (Rogstad og Midtbøen, s. 37). For å adressere rasisme og forskjellsbehandling har jeg valgt å bruke begrepet rasialisering. Rasialisering er heller ikke et begrep som tas i bruk i datamaterialet i særlig grad, ei heller er det et fenomen jeg skal undersøke. Men det er et teoretisk begrep som jeg

bruker for å forklare mine funn. Det er et godt egnet begrep å bruke også fordi det er et norsk begrep. Sindre Bangstad forklarer rasialisering slik: «Rasialisering innebærer bestemte minoriteters antatte eller reelle religiøse eller kulturelle trekk antar karakter av noe som kan karakteriseres som ‘rase’-likt: medfødt, nedarvet, uforanderlig og deterministisk.» (Bangstad, 2017a). Balansemerket, som er en merkeordning mot diskriminering og seksuell trakassering i kulturlivet, forklarer rasialisering slik: «Med rasialisering menes prosessen der mennesker tilskrives etniske identiteter.» (Balansemerket, 2022). Rasialisering er at man tilegner essensielle verdier, noe som Frode Helland også skriver i sin forklaring av rasisme.

Jon Rogstad og Arnfinn Midtbøen skriver følgende om rasialisering: «Rasialisering er et teoretisk perspektiv, informert av den postkoloniale tradisjonen, som forsøker å overskride denne tendensen til å fordele skylden for rasisme på enkeltindivider. En viktig målsetting er å vise hvordan «rase» er forankret i grunnleggende virkelighetsoppfatninger og fungerer som en bekreftelse på majoritetsbefolkningens selvbylde på et struktur- eller samfunnsnivå. Det grunnleggende poenget er at makten til å definere sosiale grupper som *noe annet* enn majoriteten, samtidig innebærer å skape et selvtilfreds «vi» som tas for gitt og dermed usynliggjøres. Rasialisering er dermed langt mindre iøynefallende enn den tradisjonelle rasismen, fordi den gjerne er uuttalt og fremstår som en naturlig kategorisering av samfunnets medlemmer. Helt avgjørende for forståelsen av rasialiseringsperspektivet, er at hovedfokus er ikke er rettet mot «innvandrere», «svarte» eller andre primærofre for rasisme og diskriminering – men mot majoritetens praksisformer som bidrar til å opprettholde et permanent utenforskap langs etniske skillelinjer i vestlige samfunn» (Rogstad og Midtbøen, 2010, s. 37-38).

Rasialisering tilhører en ny forståelse av rasisme, hvor rasismen er mye mer subtil enn «klassisk» rasisme og/eller biologisk rasisme. Rasialisering handler om å ekskludere langs etniske skillelinjer, selv om man i praksis har gått vekk fra en slik tankegang, men som i realiteten fortsatt eksisterer. Jeg bruker rasialiseringsbegrepet for å unngå å fordele skyld på enkeltindividet, og heller fokusere på det strukturelle. Rasialisering forklarer prosessen som tar sted hvor grupper eller mennesker blir rasialisert som følge av samfunnsstrukturer. Bufdir skriver at «Rasisme kan prege samfunnet selv om man ikke kan identifisere at enkeltpersoner er rasister.» (Bufdir, 2022). Balansemerket skriver følgende: «Begrepet rasialisering kan hjelpe oss å snakke om forskjeller og forskjellsbehandling, uten at vi mister av syne hvordan forskjellene er sosialt konstruerte.» (Balansemerket, 2022).

2.2 Cultural studies

Cultural studies er en intertekstuell forskningstradisjon med en kritisk tilnærming til samfunn og kultur, det blir ofte anvendt i medieforskning. «Cultural studies» kan være så mangt med et mangfold av perspektiver, temaer og prosjekter, det svarer ikke til én teoretisk tradisjon, men flere teoretiske disipliner (Durham og Kellner, 2012, s. 93; Grossberg, 2010, s. 27). I denne oppgaven konsentrerer jeg meg med cultural studies-tradisjonen til Birmingham School of Cultural studies (heretter kalt Birmingham-skolen), og en av dets mest sentrale medlemmer, Stuart Hall. Birmingham-skolen oppsto på 1960-tallet og ble sterkt påvirket av datidens politiske bevegelser og globale konflikter (Durham og Kellner, 2012 s. 93). Cultural studies handler om å forstå kultur i relasjon til samfunnet, og samfunnet i relasjon til kulturen (Grossberg, 2010, s. 12). Jeff Lewis skriver at Birmingham-skolen fokuserer på studiet av kultur og betydningsdannelser (2002, s. 109). Birmingham skolen er opptatt av hvordan tekst tolkes og hvordan et aktivt publikum tolker og forstår tekst (Durham og Kellner, 2012, s. 92).

Når Durham og Kellner referer til tekst, kan tekstbegrepet omfatte det meste, det trenger ikke å være en faktisk tekst, men et bilde, objekt, film eller lignende. Cultural studies er inspirert av tekstlingvistikk, søke etter mening og betydning i tekster. Språket er måten vi konstruerer mening og betydning i vår tilværelse, Hall mfl. skriver følgende «In language, we use signs and symbols – wether they are sounds, written words, electronically produced images, musical notes, even objects – to stand for or represent to other people our concepts, ideas and feelings.» (2013, s. 13) Hall mfl. skriver følgende «Primarily, culture is concerned with the production and the exchange of meanings – the ‘giving and taking of meaning’ – between the members of a society or group. » (2013, s. 14). Kultur er produksjon og utveking av mening og betydning blant deler av samfunnet og/eller grupper. «In culture there Is always a great diversity of meanings about any topic, and more than one way of interpreting or representing it.» (Hall mfl., 2013, s. 15). Det er et mangfold av meninger om temaer, og dermed er det flere måter å tolke og formidle en tekst.

Cultural studies har ikke en generell teori på kultur (Grossberg, 2010, s. 28). Birmingham-skolen gjør ikke forskjell på høy og lav kultur, noe som førte til at man begynte å forske på populærkultur (Durham og Kellner, s. 92). Birmingham-skolen er også opptatt av fransk lingvistikk, Antoni Gramsci’ hegemonibegrep og ulike varianter av konseptet ideologi

(Lewis, 2002, s. 138). Lewis skriver at ideologi og hegemoni er artikulert i populærkultur (2002, s. 124). Temaer som «rase», kjønn og klasse står sentralt i cultural studies, samt kultur, ideologi, språk og symboler (Durham og Kellner, 2012, s. 93; Lewis, 2002, s. 133). Lawrence Grossberg forfatteren av *Cultural Studies in the Future Tense* (2010) skriver at han ikke vil definere «Cultural studies», men forklarer det slik:

«Cultural studies describes how people's everyday lives are articulated by and with culture. It investigates how people are empowered and disempowered by the particular structures and forces that organize their everyday lives in contradictory ways, and how their (everyday) lives are themselves articulated to and by the trajectories of economic, social, cultural and political power. Cultural studies explores the historical possibilities of transforming people's lived realities and the relations of power within which those realities are constructed, as it reaffirms the vital contribution of cultural (and intellectual) work to the imagination and realization of such possibilities. Cultural studies is concerned with the construction of the contexts of life as matrices of power, understanding that discursive practices are inextricably involved in the organization of relations of power. » (2010, s. 8).

Spesielt den siste setningen til Grossberg forklarer godt hvordan jeg skal anvende cultural studies i oppgaven – «Cultural studies is concerned with the construction of the contexts of life as matrices of power, understanding that discursive practices are inextricably involved in the organization of relations of power.». Konstruksjonen av kontekster har sammenheng med makt og at diskursive praksiser henger også sammen med fremførelsen av makt. Makt, diskurs og kontekst er tre sentrale begrep i cultural studies som vi skal se nærmere på. Grossberg skriver også at formålet med cultural studies er streng akademisk disiplin og kompetanse, men også sosialt engasjement og en politisk forpliktelse (2010, s. 18). Cultural studies er en beskjeftigelse som ønsker å produsere kunnskap som kan gjøre verden til et bedre sted (2010, s. 55).

2.2.1 Diskurs og makt

Cultural studies er inspirert av franske teoretikere som Michel Foucault, og spesielt hans arbeid med diskurs og maktforhold. Foucault er en sentral figur når det kommer til diskurs, og den diskursive fremgangsmåten har sitt opphav i hans arbeid med diskurser og det var han som ga ordet en ny mening (Hall mfl., 2013, s. 29). Helge Østby mfl. skriver følgende om

Foucault «Foucault er interessert i diskursens innhold og i dens samfunnsmessige betingelser. I sine historiske studier viser han hvordan diskursene om sinnssykdom var betinget av tidens kunnskap og sosiale maktstrukturer ... Foucaults studier vil vise hvilke sosiale mekanismer (kunnskap, makt) som regulerer hva man i en gitt historisk kontekst kan si og tenke om et fenomen, men også hvordan den samme diskursen bidrar til å legitimere makt. Foucaults diskursbegrep er beslektet med ideologi forstått som en måte å forstå verden på» (Østby mfl., 2013, s. 95). Dette tekstutdraget gir en forståelse for hvordan Foucault jobbet med diskurser, og hvordan han mener diskurser sier noe om en historisk periode, og hvordan en diskurs kan legitimere makt. Foucault brukte diskurser i stor grad for å se på historiske fenomen. Stuart Hall mfl. siterer Foucault og han forståelse av diskurs:

«a group of statements which provide a language for talking about – a way of representing the knowledge about – a particular topic at a particular historical moment... Discourse is about the production of knowledge through language. But ... since all social practices entail meaning, and meanings shape and influence what we do – our conduct – all practices have a discursive aspect» (Hall mfl., 2013, s. 29).

Jeg forstår Foucaults diskurs slik – En rekke utsagn skaper et språk, som igjen fremstiller kunnskap om et gitt tema i en gitt historisk periode. Diskurser produserer kunnskap gjennom språk, fordi det er gjennom språket vi forstår hverandre. Samtidig som alle sosiale praksiser har betydning, og betydning av det former og påvirker hva vi gjør, hvordan vi oppfører oss som igjen er et diskursivt aspekt. Jeg vil prøve å forklare dette med et eksempel: Hvite publikummere synes blackface var morsomt på 1800-tallet. Den dominerende diskursen var at blackface var akseptabelt og dermed hadde den hvite den diskursive makten, da man ikke tok hensyn til hva den svarte befolkningen i USA synes. Den diskursive makten ble opprettholdt ved at man tok i bruk blackface i over hundre år og fordi det var en populær underholdningssjanger. Den sosiale praksisen opprettholdt også diskursen, det man gjør har også en diskursiv betydning, ikke bare hva som uttrykkes gjennom språket.

Foucault var også opptatt av Power/knowledge, som er et begrep som fortsatt brukes i cultural studies. Power/knowledge handler om at kunnskap henger sammen med makt, og gjennom Power/knowledge kan man skape sannheter (Stuart Hall mfl., 2013, s. 33). Makt er noe som fremføres gjennom diskurser, men ingenting er gitt, fordi nye diskurser kan skape ny kunnskap. Lewis skriver om Foucaults forhold til makt, kunnskap og diskurs

«Power/knowledge and discourse/power are mutually reflexive; culture is fundamentally constituted around these key compounds. » (Lewis, 2002, s. 172). Det Lewis forklarer her er at makt og kunnskap eller diskurs og makt er på mange måter det samme, og at kultur konstitueres av disse faktorene.

Diskurs kan være et hodebry, og derfor ønsker jeg også å presentere flere forståelser og definisjoner av diskurs, for å utvide perspektivet til mer enn bare Foucault. Helge Østbye mfl. forklarer diskurs slik «Diskurs er betegnelse på de historiske og samfunnsmessige betingelsene som regulerer produksjon av utsagn» (2013, s. 93). Iver B. Neumann forfatteren av *Innføring i diskursanalyse – mening, materialitet, makt* (2021) jobber ut ifra denne definisjonen av diskurs «En diskurs er et system for frembringelse av et sett utsagn og praksiser som, ved å innskrive seg i institusjoner og fremstå som mer eller mindre normale, er virkelighetskonstituerende for sine bærere og har en viss grad av regularitet i et sett sosiale relasjoner.» (s. 22). Neumann forklarer her at en diskurs er gitte utsagn eller praksiser som er virkelighetskonstituerende i visse sosiale relasjoner. Stuart Hall mfl. skriver følgende om diskurs «Discourses are ways of referring to or constructing knowledge about a particular topic of practice: a cluster (or formation) of ideas, images and practices, which provide ways of talking about, forms of knowledge and conduct associated with, a particular topic, social activity or institutional site in society (2013, s. 22). Hall mfl. forklarer diskurs som noe som konstruerer kunnskap om et felt eller en praksis.

Ut ifra disse ulike forklaringene forstår jeg diskurs som en måte å forstå verden på og at i vår forståelsesprosess er det en rekke faktorer som spiller inn som kontekst, makt og kunnskap, alle disse faktorene danner vårt verdensbilde. Diskurs er på mange måter virkelighetsoppfatning, hvor etablerte diskurser oppleves som en sannhet og hvis sannheten ikke utfordres fremstår dette som naturlig og er da i en tilstand av hegemoni (Neumann, 2021, s. 31). For å forstå en diskurs så leter man etter mening og betydning i en rekke utsagn som da danner kunnskap om hvor normalisert denne kunnskapen er eller ikke, som igjen kan si noe om det er en «allmenn» eller avvikende diskurs.

Det er essensielt å forstå diskurser i forhold til hegemoni, og hegemoni i forhold til diskurser. De henger sammen og bekrefter hverandres eksistens. Det ligger en drivkraft i beskjeftigelsen av cultural studies om å forstå samfunnet og dets maktstrukturer.

Cultural studies er politisk drevet og dermed er det også interessant i maktforhold, hvem er det som utøver makten, hvem er det som får eller ikke får utbytte av det. Cultural studies er studerer hvordan kulturelle praksiser påvirker våre materielle liv, hvordan disse praksisene oppstår i relasjon til for eksempel makt. Lewis definerer makt slik «Power is generally considered to be something which enables one person or group to exert their will and interest over other» (2002, s. 25). Maktbegrepet er sentralt i Cultural studies, spesielt i lys av Antonio Gramsci' konsept av hegemoni (Lewis, 2002, s. 31). John Storey er professor i cultural studies, skriver følgende om hegemoni:

«Gramsci uses hegemony to describe processes of power in which a dominant group does not merely rule by force but leads by consent: it exerts 'intellectual and moral leadership'. Hegemony involves a specific kind of consensus, a consensus in which a social group presents its own particular interests as the general interests of the society as a whole; it turns the particular into the general.... This works in part through the circulation of meanings, meanings that reinforce dominance and subordination by seeking to fix the meaning of social relations» (2010, s. 6).

Storey forklarer Gramsci's teori om hegemoni, hvordan makten befinner seg hos den dominante gruppe, som styrer ikke ved bruk av tvang, men konsensus. Deretter siterer Storey Raymond Williams forklaring av kultur og hegemoni, som har hatt stor innflytelse på blant annet Hall:

«It [hegemony] is a lived system of meanings and values – constitutive and constituting – which as they are experienced as practices appear as reciprocally confirming. It thus constitutes a sense of reality for most people . . . It is . . . in the strongest sense a 'culture' [understood as a realised signifying system], but a culture which has also to be seen as the lived dominance and subordination of particular classes.» (Storey, 2010, s. 7).

Jeg forstår dette sitatet slik; hegemoni er meninger og/eller betydninger og verdier som er konstituerende og som blir bekreftet gjennom sosiale praksiser. Dette skaper en følelse av virkelighet, som igjen er «kultur». Kultur må også anses for å være dominans og underkastelse av klasser. Hall er ikke like opptatt av klasse som tidligere teoretikere (Lewis, 2002, s. 133). Storey forklarer at hegemoni er et forsøk på å påvirke det sosiale med mening som støtter etablerte maktstrukturer. I et hegemoni slutter de underkastede gruppene seg om

verdiene og idealene i hegemoniet (Storey, 2010, s.7). Likevel er det ikke slik at et hegemoni har en passiv eksistens, det fornyes, forsvares og justerer seg. (ibid.). Storey skriver følgende «Therefore, although hegemony is characterised by high levels of consensus, it is never without conflict; that is, there is always resistance. However, for hegemony to remain successful conflict and resistance must always be channelled and contained – re-articulated in the interests of the dominant» (ibid.). Storey forklarer at det karakteristiske ved et hegemoni er konsensus og/eller enighet, men at det er stadig er konflikt. Likevel klarer et vellykket hegemoni å omgjøre konflikt til sin fordel.

Den diskursive fremgangsmåten henger i stor grad sammen med makt i følge Hall mfl. er: «It examines not only how language and representation produce meaning, but how the knowledge which particular discourse produces connects with power, regulates conduct, makes up or constructs identities and subjectivities, and defines the way certain things are represented, thought about, practiced and studied.» (2013, s. 18). Diskur og makt er koblet sammen og kan konstruerer hvordan ting er representert eller hvordan man tenker om gitte ting.

2.2.2 Kontekst

Å undersøke kontekster er noe som står sentralt i cultural studies, men det vil også være relevant for oppgaven, spesielt i analysen. Kontekst er en sammenheng noe befinner seg i ifølge Store norske leksikon (Svennevig, 2022). I debatten kommer det ulike kontekstforståelser til uttrykk, og derfor er det relevant å se nærmere på en teoretisering av kontekstbegrepet. Jeg tar utgangspunkt i sosiolog Lawrence Grossbergs teoretisering av kontekst i cultural studies. I Grossberg forklaring av cultural studies, som jeg refererte til i delkapittelet om cultural studies, forklarer han hvordan forskningstradisjonene er opptatt av konstruksjonen av kontekster og hvordan det henger sammen med makt. Grossberg fortsetter forklaringen slik: «It (Cultural studies) attempts to use the best intellectual resources available to gain a better understanding of the state of play of power as a balance in the field of forces constitutive of a particular context, believing that such knowledge will better enable people to change the context and hence the relations of power but also the possibilities of survival, struggle, resistance and change.» (Grossberg, 2010, s. 8). I cultural studies ønsker man å forstå hvordan makt utspilles i spesifikke kontekster, og ved å få en forståelse og kunnskap om dette kan man også endre kontekster og dets maktrelasjoner. Dette henger sammen med at cultural studies er politisk drevet, og at det er et iboende ønske om forandring.

Grossberg skriver deretter «I have been arguing that cultural studies is defined by its practices; I want now to suggest that that practice defines its project as a rigorous attempt to contextualize political and intellectual work so that context defines both its object and its practice» (2010, s. 20). Cultural studies prøver å kontekstualisere politisk og intellektuelt arbeid slik at konteksten både definerer formålet og praksisen med prosjektet. Grossberg skriver også om begrepet «radical contextuality», som betyr at kunnskap er kontekstuell, ikke universelt. Grossberg skriver «Cultural studies thus embodies the commitment to the openness and contingency of social reality, where change is the given or norm. This radical contextualism is the heart of cultural studies» (2010, s. 20). Virkelighet vi lever i er i konstant forandring, og dermed tolker jeg det som at konteksten for den materielle virkeligheten er en måte å forstå en gitt tid.

Grossberg siterer og forklarer Stuart Halls arbeid med kontekstualisering:

«Similarly, Hall always locates (i.e., contextualizes) his work on race, as when he declares “I have never worked on race and ethnicity as a kind of subcategory. I have always worked on the whole social formation which is racialized.”. The result is, of course, that any discussion of issues of race and ethnicity cannot be separated from the particular context in which it is located and into which it is directed. Hall is rigorously consistent about this: “I don’t claim for my particular version of a non-essentialist notion of race correctness for all time. I can claim for it only a certain conjunctural (contextual) truth.”. It is too easy to forget – and too often forgotten – that the work on racism and, moving out from there, on identity in its various forms, is undertaken in the context of and as a response to questions about a specific changing social formation» (2010, s. 21).

Halls arbeid med «rase» og rasisme befinner seg i det kontekstuelle arbeidet til cultural studies. Grossberg sier at arbeidet med dette henger sammen med spesifikke kontekster, og kan ikke frakoples det. Hall hevder at hans arbeid er ikke en evig sannhet, men en sannhet i det øyeblikket og tiden han skriver om. Forskning og studier av rasisme henger i stor grad sammen med spørsmål som reiser seg på temaet i en gitt kontekst. I denne oppgaven ser jeg på rasismeforståelser i lys av en spesifikk debatt som oppstår i en kontekst hvor rasisme har vært svært synlig i media.

2.3 Stuart Hall – Encoding/Decoding

Stuart Hall regnes for å være en av grunnleggerne av cultural studies, og har produsert en rekke med betydningsfulle tekster og «kombinerte sitt virke som forsker med en radikal aktivisme særlig knyttet til spørsmål som rasisme og anti-imperialisme, men også kjernefysisk nedrustning og nyliberalisme» (Bangstad, 2019, s. 16-17). Hall har to definisjoner av kultur, den ene er kultur som «a way of life» og den andre er kultur som betydningsdannelse (Lewis, 2002, s. 110). Hall er inspirert av Foucault og Gramsci og er dermed opptatt av forholdet mellom makt og hegemoni. Lewis skriver «For Hall, a text is thoroughly embedded in its cultural context, which, in turn, is determined by relationships of power and hegemony» (2002, s. 136). Halls teori Encoding/Decoding handler om å avdekke i tolkning av teksten hva som er en hegemonisk forståelse eller ikke (Hall, 2012). Durham og Kellner skriver følgende om Encoding/Decoding «this distinction highlights the ability of audiences to produce their own readings and meanings, to decode texts in aberrant or oppositional ways, as well as the “preferred” ways in tune with the dominant ideology.» (2012, s. 92). Encoding/Decoding er et teoretisk fortolkningsverktøy om hvordan tekst fortolkes av mottaker (Hall, 2012). Hall skriver følgende «Producing meaning depends on the practice of interpretation, and interpretation is sustained by us actively using the code – encoding, putting things into the code – and by the person at the other end interpreting or decoding the meaning» (Hall mfl., 2013, s. 45).

Jeg vil omtale «Encoding» som inkoding og «Decoding» som avkoding heretter i oppgaven. Hall identifiserer tre typer «avkodere»: den dominante og hegemoniske posisjon, den forhandlende posisjon og den opposisjonelle posisjon. Hvorav den første er den dominante lesningen som bekrefter hegemoniske forestillinger, den andre er forhandlende lesninger som gir uttrykk for en mellomposisjon og den siste er opposisjonelle lesninger som avviser eller gir motstand til hegemoniet.

Når en tekst blir produsert og/eller inkodet blir den som regel produsert innenfor rammen av etablerte ideologier, det som folk aksepterer. Når denne teksten blir tolket og/eller avkodet bekreftes dette som regel av den dominante lesningen, meningen i teksten blir tolket slik den skal. Det er ikke alle som tolker teksten slik den er ment å fortolkes. Den opposisjonelle avviser eller motsetter seg teksten i avkodings-prosessen, dette kommer av at avkoderen har

en annen bakgrunn som gjør at man tolker teksten annerledes. En forhandlende tolkningen verken aksepterer eller refuserer teksten i avkodings-prosessen.

Lewis skriver dette om Encoding/Decoding: «Ideology and hegemony play an important role in this encoding/decoding process since they enable members of a society and culture to locate specific meanings out of a given text's range of possible meanings.» (2002 s. 136). Encoding/Decoding er en strukturelt betinget prosess, hvor ideologi og hegemoni virker inn på både «encoding» og «decoding». I oppgaven bruker jeg Encoding/Decoding for å forstå hvordan debatt deltakere og mediene koder og/eller fortolker budskapet i «Nissene over skog og hei».

2.4. Tidligere forskning

Det har vært en eksplosjon av teoretiske perspektiver på «rase» og rasisme siden midten av 1970-tallet (Essed og Goldberg, 2002, s. 1). De nye perspektivene prøver å forstå, definere og skape et rammeverk for «nye» former for rasisme som kommer til uttrykk etter 1960-tallet. En kan si at det går et slags paradigmeskifte innenfor teoretiske perspektiver på rasisme etter borgerrettighetsbevegelsen på 1960-tallet. Som nevnt i forrige delkapittel oppstår det et skille mellom «klassisk» rasisme og nyrasisme. Selv om det er likhetstrekk mellom begge formene er det forskjellige uttrykksformer, og en kan fortsatt finne klassisk rasisme i samtiden. Rogstad og Midtbøen forklarer klassisk rasisme slik: «en ideologisk overbevisning om at det finnes menneskeraser i form av biologiske forskjeller, og at det er en direkte sammenheng mellom disse kjennetegnene og mentale og moralske forskjeller – der den «hvite rasen» vanligvis betraktes som overlegen andre raser» (2010, s. 34-35). Denne type rasisme forbindes med kolonialisme, slavetid, Jim Crow, segregering, 2. verdenskrig og holocaust, og som nå anses å være et tilbakelagt kapittel i historien (Rogstad og Midtbøen, 2010; Andreassen og Vitus, 2015; Gullestad, 2005).

En akademisk disiplin som oppsto i USA er Critical race theory. I «*Critical Race Theory: an introduction*» forklarer Richard Delgado og Jean Stefancic retningen slik: «The critical race theory (CRT) movement is a collection of activists and scholars engaged in studying and transforming the relationship among race, racism and power.» (2017, s. 3). Det er en aktivistisk dimensjon ved critical race theory – et ønske om å forstå og forandre samfunnet til det bedre (2017, s. 8). Critical race theory tar utgangspunkt i at rasisme er vanskelig å

adressere, at rasisme fremmer materielle og fysiske interesser for hvite på bekostning av rasialiserte grupper, og at «rase» er en menneskeskapt og sosial konstruksjon som ikke er objektiv og har ingen forankring i biologi (2017, s. 9). Critical race theory er en intertekstuell akademisk disiplin, som har inspirert mange akademikere til å ha en analytisk tilnærming til rasisme-spørsmål. Det har sitt opphav i juss og anses også for å være en juridisk disiplin, noe vi ikke skal fokusere på i denne oppgaven, men heller hente inspirasjon i deres perspektiver rundt rasisme.

Professor Kimberlé Crenshaw står bak navnet til critical race theory, og nylig beskrev hun til New York Times hva critical race theory er for henne: «It is a way of seeing, attending to, accounting for, tracing and analyzing the ways that race is produced... the ways that racial inequality is facilitated, and the ways that our history has created these inequalities that now can be almost effortlessly reproduced unless we attend to the existence of these inequalities.» (Fortin, 2021).

Philomena Essed og David Theo Goldberg er redaktører for antologien *Race Critical Theories*, som ligner på critical race theory, men hvor de omstrukturerer rekkefølgen bevisst ettersom de mener critical race theory i større grad handler om USA og juridiske faktorer. Et av formålene med antologien er å belyse at spørsmål rundt «rase» og rasisme er globale, ikke lokalt forankret, og at det finnes komplekse rasistiske manifestasjoner overalt i mer eller mindre grad (2002, s. 3). Essed og Goldberg skriver følgende om rasisme idag: «... there has been a tendency recently in thinking about racial concerns to suggest at least that racism matters less than it once did, or, by contrast, show that the manifestations of racism remain complexly articulated, deeply embedded, and subtly intertwined with seemingly neutral or innocent social phenomena. Even contemporary calls for colorblindness, race neutrality, and tolerance towards these different from oneself often cover hidden, invisible, forms of racist expression and well-established patterns of racist exclusion that remain, unaddressed and uncompensated, structurally marking opportunities and access, patterns of income and wealth, privilege and relative power.» (2002, s. 4).

Om det er critical race theory eller race critical theory, er dette begge analytiske retninger som ønsker å belyse hvilke nye problemstillinger rasisme reiser i dagens samfunn. Ettersom mange mener at rasisme er et tilbakelagt kapittel, belyser disse retningene hvordan rasisme har endret karakter. Rasismen har blitt mye mer kompleks og subtil i sin uttrykksform, men har fortsatt

kraften til å ekskludere på lik linje som tidligere. Denne formen er det mange som kaller nyrasisme. Men det finnes utallige navn og variasjoner av denne betegnelsen. Noen kaller det hverdagsrasisme, andre moderne rasisme, subtil rasisme og lignende. Den moderne retorikken vektlegger kulturforskjeller fremfor biologiske forskjeller (Kilgo, 2021, s. 188; Rogstad og Midtbøen, 2010; Gullestad, 2005). Lentin mener at de biologiske komponentene og konsekvensene fortsatt er til stede i nyrasisme, da kulturforskjellene ofte har fargekodede skillelinjer (2014, s. 1273). Bonilla-Silva argumenterer også for at den nye rasismen operer på mange måter som den gamle: «Today “new racism” practices have emerged that are more sophisticated and subtle than those typical of the Jim Crow era. Yet, as I will argue, these practices are as effective as the old ones in maintaining the racial status quo.» (2018, s. 17). Howard Winant mener problemet i dag er at rasisme egentlig er usynlig og marginalisert, og blir sett på som et artefakt som tilhører fortiden (1998, s. 759). Det usynlige og subtile handler om at rasismen i større grad er strukturell enn individuell, som kan innebære at en ikke får en jobb på grunn av navnet sitt, eller ikke får tilgang til visse institusjoner som for eksempel utesteder. Det subtile kan også være i form av mikroagresjoner. Bonilla-Silva forklarer fenomenet slik: «microaggressions chronicles how minorities can be subtly put down in many cross-race interactions. These may be prototypical examples of the way new racism operates as microaggressions can be crimes of omission (environment only displays symbols such as photos or reading material relevant to the dominant white culture) or of commission, as when one implies that a minority is unqualified for a job or admission to school and is only present because of affirmative action» (2018, s. 29).

En annen komponent ved nyrasisme er fornektelse. Lentin skriver «the denial of racism is a central feature of modern racism» (2016, s. 44). Teun A. van Dijk har skrevet *Denying Racism: Elite Discourse and Racism* hvor han skriver om den systematiske fornektelsen av rasisme, og at dette også former diskursen om rasisme (2002, s. 307-324). van Dijk mener at fornektelse kommer i mange former, det kan være å fornekte at rasisme eksisterer, fornekte eller nedtone kritikk om rasisme, skadebegrensning, eufemismer, reversere kritikken til den som identifiserer rasisme, og lignende. Han mener at fornektelse av rasisme også reproducerer rasisme, men det delegitimerer også antirasisme (2002, s. 310, 322-323).

Det er fortsatt to sentrale begreper om nyere rasisme som vi ikke har adressert, hvor fornektelse er et sentralt aspekt ved begge: fargeblindhet og det «post-rasiale». Dette er to

kritiske begreper som benyttes innenfor rasismeforskning, og som blir omtalt i en stor andel av faglitteraturen på feltet og som adresser i stor grad den nye formen for rasisme.

2.4.1 Fargeblindhet

Sosiolog Eduardo Bonilla-Silva innleder første kapittel i boken *Racism without Racists* (2018) med følgende sitat: «There is a strange kind of enigma associated with the problem of racism. No one, or almost no one, wishes to see themselves as racist; still, racism persists, real and tenacious» – Albert Memmi, *Racism* (2018, s. 1).

Både sitatet av Albert Memmi og bokens tittel formidler et paradoks, eller et slags enigma, knyttet til rasisme. Dette paradokset er utgangspunktet for *Racism without Racists* og forskningen til Bonilla-Silva rundt fargeblindhet. Rasisme eksisterer, men de færreste er rasister, og dermed må man stille spørsmålet; hvordan kan rasisme eksistere hvis «ingen» er rasister? Som nevnt i innledningen har det kommet frem mange historier i norsk offentlighet om opplevd rasisme, men det kan virke som om de aller fleste tar avstand fra rasisme, spesielt i offentligheten. Det er ytterst få som står frem som rasister i offentlighet, da stigmaet om å være rasist er stort (Helland, 2019). Det er vil alltid være unntak og miljøer hvor dette anses å være akseptabelt. Med Norge som utgangspunkt i denne oppgaven, er det interessant å se nærmere på om fargeblinde-holdninger kommer til uttrykk i Blackface-debatten. Bonilla-Silva forklarer dagens rasisme som «today's racial practices operate in a 'now you see it, now you don't' fashion.» (2018, s. 3). Rasisme kan både være eksplisitt og tydelig, men den kan også være subtil og nærmest usynlig for mange, spesielt hvis man er hvit, som majoriteten av den norske befolkningen er.

I Bonilla-Silvas bok *Racism without Racists* operer han med et sentralt begrep; «color-blindness», altså fargeblindhet. Bonilla-Silva og flere andre forskere mener at tankegangen om fargeblindhet oppsto etter borgerrettighetsbevegelsen 1960-tallet (2018, s. 2; Winant, 1998 s. 759). Bonilla-Silva argumenterer for at fargeblindhet er den ledende holdningen for hvite i USA når det kommer til spørsmål knyttet til «rase» og rasisme (2018, s. 17). Han identifiserer fargeblindhet som en slags ideologi, og den dominerende tolkningsrammen for dagens rasisme. «Bonilla-Silva suggests that colourblind racism provides the 'dominant racial frame' in which race matters are interpreted» (Rhodes, 2009 s 1). Hvis fargeblindhet er ideologien, er nyrasisme måten man praktiserer det på, ved at rasismen er subtil, institusjonell

(strukturell) og «nonracial», i følge Bonilla-Silva (2018, s. 3). Han identifiserer også fornektelse som sentral del av denne formen for rasisme. Han oppfordrer til at vi må slutte å fokusere på «klassisk» rasisme, men rette fokus på nyrasisme (Bonilla-Silva, 2018).

Bonilla-Silva identifiserer fire grunnprinsipper for den fargeblinde ideologien og/eller teorien: «Abstract liberalism», «naturalization», «cultural racism» og «minimization of racism» (2018, s. 54-56). «Abstract liberalism» handler om ideer knyttet til liberalisme som innebærer at alle har like muligheter, men at dette ikke er reelt i USA på grunn av deres historie. Alle har ansvar for seg selv, som igjen fører til manglende politiske tiltak for å hjelpe dem med færre muligheter. Kvotering er et eksempel på et slikt tiltak, men som mange er kritiske til. Den andre kategorien, «naturalization», refererer til en naturligjøsring av rasialiserte forskjeller. Hvis det er ulikheter i samfunnet, ses dette først og fremst på som et individuelt valg og ikke et strukturelt problem. Et eksempel på dette kan være segregering; hvis hvite mennesker ønsker å bo i ett område og rasialiserte mennesker i et annet, forsvares det med å «gravitate toward likeness», at man tiltrekkes av det som er likt en selv. (2018, s. 56). «Cultural racism» er knyttet til det vi har skrevet om tidligere; ulike rasialiserte grupper får tilegnet negative egenskaper på bakgrunn av deres «kultur». Her fokuseres det på kulturforskjeller. Bonilla-Silva bruker disse to utsagnene som eksempler: «meksikanere er ikke så opptatt av utdanning», og «svarte får så mange barn». Den siste kategorien, «minimization of racism», handler om å forkaste ideen om at rasistisk diskriminering påvirker rasialiserte mennesker og deres muligheter, med en «det er uansett bedre nå enn det var før»-holdning. Rasisme fortsetter, men det blir ikke tatt på alvor. Bonilla-Silva mener at det henger sammen med at rasisme ofte blir forbundet med mer ekstreme, individuelle saker. Fremfor for å se rasisme som strukturelt problem, blir fokuset ofte rettet mot individene, altså rasistene. Det er enkeltindividet som er ansvarlig for diskrimineringen snarere enn samfunnet. Det vil si at det ikke et samfunnsproblem, men et individuelt problem, og dette er med på å redusere alvorret til rasisme (2018, s. 56-57).

Disse fire kategoriene er sentrale i den fargeblinde ideologien som Bonilla-Silva teoretiserer for å beskrive hvordan rasisme fungerer i dette teoretiske rammeverket. Fargeblindhet er overgangen fra den tydelige eksplisitte rasismen som eksisterte før, til den mer subtile formen som ikke er like synlig, men har likevel mange av de samme egenskapene som den klassiske formen for rasisme. I faglitteratur som omhandler rasisme i Norden (Skandinavia og Norge), kommer det tydelig frem at den fargeblinde ideologien har en tydelig tilstedeværelse i de

nordiske landene (Andreassen og Vitus, 2015; Danbolt, 2017). Det er også denne tilnærmingen vi har i analysen av Blackface-debatten. Et annet teoretisk perspektiv om rasisme, som på mange måter er etterfølgeren av fargeblindhet, er teorien om det «post-rasiale».

2.4.2 Det «post-rasiale»

Det «post-rasiale» beskriver en tilstand, som mange forskere innenfor critical race theory og lignende teoretiske disipliner er kritiske til. Denne tilstanden beskrives slik av Delgado og Stefancic; «The condition of being beyond race; an era when race no longer matter.» (2017, s. 181). Mens David Theo Goldberg skriver følgende: «What the claim about postraciality as the end of race suggests, rather, is simply that a certain way of thinking about race, and implicitly of racist expression, has been giving way to novel understandings, orders, and arrangements of racial designation and racist expression. Race (as we have known it) may be over. But racism lives on unmarked, even unrecognized, potentially for ever.» (2015, s. 6). Det «post-rasiale» handler om at man har overskredet tankegang om «rase», og at man nå lever i en tilstand hvor etniske skillelinjer har opphørt. Men med det følger også en tankegang om at rasisme heller ikke finner sted. Goldberg skriver: «Racism has been declared over, and antique relic, and a banal state of the postracial is deemed now to pervade.» (2015, s. 6). Professor David Theo Goldberg, som har skrevet boken *Are We All Postracial Yet?* (2015), tar det et steg lenger enn sin forgjenger Eduardo Bonilla-Silva, og skriver at det «post-rasiale» er «racism without racism», i stedet for «racism without racists» (2015, s. 82). Goldberg og andre akademikere mener at det «post-rasiale» er tankegangen om at «rase» og rasisme tilhører fortiden, det være både klassisk rasisme og nyrasisme, og at vi nå lever i en verden fri for slikt (2015, s. 152).

Det mange akademikere stiller seg kritisk til er at det «post-rasiale» fornekte rasisme, rasialisering og hvordan det fortsatt påvirker mennesker over hele verden (Goldberg, 2015; Kamaloni; 2019). Sunshine Kamaloni skriver: «Post-racialism entails, for the most part, the questioning or outright rejection of racialised experiences... Therefore, I consider it as the denial of or/and refusal to acknowledge race and its continual effect, which ultimately leads to the invisibility of particular bodies in particular spaces at particular times.» (2019, s. 35-36). Kamaloni beskriver at rasialiserte opplevelser avvises, noe som fører til at visse kropper blir usynlige. Hvis rasisme finner sted er den «post-rasiale» tankegang at det bare er et særskilt

enkeltilfelle; et råttent egg. «Responsibility for racist expression is reduced to an individualized account, to a bad apple, a rogue element. This denies responsibility to structural conditions or larger social forces. For neoliberalizing postraciality, racism is an anomaly, the mark of a past historical moment.» (Goldberg, 2015, s. 64). Det individuelle vektlegges, mens strukturelle former for rasisme fornektes i den «post-rasiale» teori.

Goldberg skriver også at han merker seg en tendens hvor mennesker uttrykker eksplisitte rasistiske ytringer uten særlige konsekvenser. Hvis den slags ytringer blir irettesatt, kan en fort komme unna med det ved å si at det ikke var ment slik; at det var en feiltolkning eller at det bare var tull (2015, s. 72). «Those expressing themselves in racist ways now increasingly do not apologize for the expression or the harm incurred, nor even for the offense. They apologize rather as *if* offense has been taken by the targeted. In that conditionality the racism itself becomes hypothetical, vanishing as not real» (2015, s. 73). Det Goldberg forklarer her at hvis noen unnskylder seg for en rasistisk ytring, virker det som om de beklager på et hypotetisk nivå. De sier ikke unnskyld for at det var en rasistisk ytring, men beklager hvis noen skulle ha blitt fornærmet. Teorien om det «post-rasiale» er relevant for oppgaven fordi den skildrer en tankegang om at «rase» og rasisme er overskredet, og at vi har beveget oss videre. En konsekvens av dette er at ytringer om opplevd rasisme eller rasialisering ikke blir tatt helt på alvor, og man er i en slags tilstand av fornektelse for at slike opplevelser eksisterer. Dette er interessant å undersøke i analysen av Blackface-debatten.

2.4.3 Rasisme i Skandinavia

Ettersom Blackface-debatten fant sted i Norge, er det relevant å få en større forståelse rundt Norge og Skandinavias forhold til rasisme. Siden 2. verdenskrig har det omtrent vært tabu å snakke om «rase» i Skandinavia, blant annet fordi det forbindes med biologi, nazisme og holocaust (Bangstad, 2017, s. 233; Andreassen og Vitus, 2015 s. 1). Bangstad skriver at «rase»-begrepet har kun i en svært kort periode (1860-1945) handlet om det biologiske. Men selv i vår samtid i Norge, når vi karakteriserer noe som rasisme eller noen som rasister, så tenker vi at det må være en henvisning til «rase» i biologisk forstand (2017, s. 236). Ettersom «rase» har vært tabu, har det også oppstått en stillhet og en systematisk fornektelse om at rasisme eksisterer. Mathias Danbolt og Lene Myong kaller dette «racial silence» (2017, s. 108). Sosiolog Jon Rogstad har påpekt at «å bruke begrepet rasisme på det nærmeste har blitt tabuisert i norsk offentlighet» (Bangstad, 2017 s. 236). Frode Helland skriver at ingen vil

innrømme at de er rasister, og det å antyde at noe er rasistisk er en ren fornærmelse. Begge disse faktorene gjør det vanskelig å påpeke rasisme, men også å forstå rasisme (2019, s. 11). Helland skriver også at begrepet «rasisme» nesten ikke brukes i Norge, fordi nordmenn flest oppfatter seg selv som ikke-rasister (2019, s. 12).

Sosialantropolog Marianne Gullestad skriver på 2000-tallet om hvordan vi nordmenn oppfatter oss selv: «In popular consciousness people in Norway are historically innocent with regard to slavery, colonisation and racism. Norway is a victim of colonisation (by Denmark) and occupation (by Nazi Germany) and not a colonizer. ‘Norway did not have colonies is a common refrain. People in Norway supported the civil rights movement in the United States, as well as the African National Congress in South Africa. Norway has played an important role in peace negotiations in various regions of the world, such as the Middle East, Guatemala, Sri Lanka and Columbia, and Norway is among the world’s nations that give most per head in development aid. In sum Norway is seen as an innocent, humane, tolerant, anti-racist and peace-loving society that is committed to helping the needy» (2005, s. 43).

En kan nok argumentere mot noen av Gullestads observasjoner, men likevel maler dette et godt bilde av hvordan nordmenn oppfatter seg selv. En slik selvforståelse kan en også finne i de andre nordiske landene. Dette kalles Nordisk eksepsjonalisme; hvor de nordiske land anser seg selv som uskyldige, velmenende, mer humane og solidariske enn andre land (Danbolt, 2017; Myhr, 2020). Vi forbinder rasisme og dets grusomheter med noe som tilhører en annen tid, i andre land eller med høyreekstreme (Danbolt, 2017, s. 108). Det har også blitt en kamp om å få aksept for at rasisme faktisk eksisterer og for å navngi det (Bangstad, 2017, s. 236). Distanseringen til «rase» og rasisme henger også sammen med teoriene om fargeblindhet og det «post-rasiale». Bangstad skriver følgende: «To på alle måter sentrale retoriske strategier i slike fornektelser i vår tid er å hevde at «rasisme ikke eksisterer fordi folk ikke lenger snakker om rase» eller at man både på individuelt og samfunnsmessig nivå har «overskredet rase», er blitt «fargeblinde» eller sågar «post-rasiale» (2017, s. 237). Som jeg har nevnt tidligere i teorikapittelet: fargeblindhet og «post-rasiale» gjør det vanskelig å identifisere rasisme, og spesielt de strukturelle faktorene. Gullestad skriver: «In popular perception racism is located in the hateful intentions of specific individuals, not in structural economic inequalities or in discursive resources available more or less to everybody.» (2005, s. 30). Gullestad skriver at denne oppfatningen er en tendens i Norge; at en ser på det individuelle og ikke det strukturelle

(Gullestad, 2004, s. 183), og der rasisme forbindes med hatefulle handlinger begått av en person eller gruppe.

Helland mener at noe av problemet med rasisme er at det har blitt individualisert og essensialisert, fordi da er det bare den som identifiserer seg som rasist som kan være det (2019, s. 14-15). Han mener vi bør følge Gullestads råd om å se etter rasistiske tolkningsrammer, fremfor å finne «rasistene», ettersom det er mer interessant å se etter ideologier eller deler av ideologier som uttrykker rasisme (ibid). Helland forsøker å diskutere ytringer, som bør kalles rasistiske, fremfor å lete etter rasistene (ibid.). Han skriver: «Det å forlate forestillingen om at rasisme består i en psykologisk feil eller mental eiendommelighet, er viktig, fordi det frigjør oss fra den inngrodde tanken om at en rasistisk ytring eller idé bare kan stamme fra en rasistisk personlighet. Derfor vil jeg følgende forsøke å vektlegge diskurs, retorikk og talemåter og ikke personligheten til den som ytrer seg.» (2019, s. 15). Det samme skal jeg gjøre i denne oppgaven også; vektlegge diskurs og talemåter som står sentralt for å forstå rasistiske tolkningsrammer.

2.4.4 Humor og rasisme

Humor er et sentralt aspekt ved Blackface-debatten, og det er fordi blackface og humor har gått hånd i hånd siden blackface oppsto. Så også i denne debatten, som i stor grad omhandler humorprogrammet «Nissene over skog og hei». Dermed er det relevant for oppgaven å se nærmere på humorteorier som undersøker forholdet mellom humor og rasisme. Det flere av skribentene peker på er at humor kan forsterke rasistiske ideologier (Weaver, 2010; Pérez, 2017; SS Howard, 2018). Rasistisk humor blir definert av Simon Weaver og Raúl Pérez som humor som tar i bruk stereotypier og fremstiller en etnisk gruppe som mindreverdig (Weaver, 2010, s. 537; Pérez, 2017 s. 959). Philip SS Howard og Kevin Hylton mener at det er tre begrep og/eller teorier innenfor humor som er godt egnet til å analysere rasistisk humor: «incongruity», «superiority» og «relief» (Hylton, 2017 s. 330; SS Howard, 2018, s. 845). Inkongruens er en uoverensstemmelse, eller noe som ikke passer helt sammen, som for eksempel en hvit mann som maler seg svart. «Relief»-begrepet er definert slik: «Relief theorists suggest that racist humour allows the expression of racist sentiments otherwise deemed unacceptable.» (ibid.). SS Howard skriver «Superiority theory holds that humour is constituted through the inferiorisation of an out-group (...) Thus, in anti-black jokes, the humour comes through ridiculing Black people in order to establish the ostensible superiority

of white people.» (2018, s. 845). «Superiority theory» sin humoristiske funksjon er knyttet til å fremstille andre som mindreverdige (Pérez, 2017, s. 960), som blir definert som rasistisk humor av Pérez og Weaver.

Et annet aspekt ved humor og rasisme er tankegangen om at humor «bare» er humor. Dette antyder at hvis majoriteter eller minoriteter blir støtt av en vits, er det harmløst og har heller ingen påvirkning på eksisterende ideologier (Weaver, 2011, s. 414). Weaver skriver at dette er den dominerende humordiskursen; at humor «bare» er humor. Men han ønsker å utfordre denne diskursen og argumenterer med følgende: «I argue that humour is not always benign, nor does it always work for the social good, and, although claims of offensiveness differ, humour can, in particular readings, serve ideological functions for serious discourse.» (ibid.). Pérez mener at «bare» humor-argumentet er en måte å forkle rasistiske ting en ellers ikke ville ha ytret, men som kan uttrykkes gjennom humor. Han skriver at ved å ta i bruk «bare» humor-argumentet så opprettholdes en diskurs om at rasisme er lov i humor, samtidig som det også opprettholdes en fargeblind og «post-rasial» ideologi (Pérez, 2017, s. 962). SS Howard undersøker noen tilfeller av bruk av blackface i Canada, og ser at flere forsvarer bruken ved å si «just harmless fun», som gjør det vanskelig å utfordre bruk av blackface og andre former for rasistisk humor (2018, s. 844).

Rasistisk humor kan være vanskelig å adressere, spesielt ettersom offeret for vitsen ofte er i mindretall og en minoritet. Mange ønsker ikke å være den som påpeker det; det er menneskelig å ville passe inn, og man svelger unna en del slike vitser. Pérez skriver at de som sier ifra ofte blir ansett som humørløse eller «killjoys» (2017, s. 965). «Killjoy» er et begrep akademiker Sarah Ahmed skriver om i forhold til forventning om at det skal være så mye glede i samfunnet (2010). En «Killjoy» er en som dreper gleden i det andre finner glede i, men som selv ikke blir glad av, for eksempel rasisme (Ahmed, 2010, s. 582-583). Ahmed bruker begrepet «feminist killjoys» som en kulturell og feministisk kritikk, men omtaler også «the angry black woman» som en killjoy, og adresserer rasisme, noe som gjør at det er et egnet teoretisk begrep for denne oppgaven.

3. Metode

I denne oppgaven har jeg valgt en case som analyseobjekt, nærmere bestemt én spesifikk debatt – Blackface-debatten. Jeg valgte debatten som case, først og fremst fordi det var en interessant debatt, men også fordi jeg ville undersøke om debatten kunne si noe mer om nordmenns rasismeforståelser. Debatten handler i utgangspunktet om fenomenet blackface, men den handlet likevel om så mye mer og det var det som gjorde at jeg ønsket å foreta en grundig analyse av debattens innhold. For å få en dypere forståelse av debatten har jeg valgt å foreta en tekstanalyse av medietekster, nærmere bestemt en diskursanalyse som metode for å kunne løse oppgavens valgte problemstilling. Jeg har valgt diskursanalyse fordi jeg ønsker å undersøke forståelser, som i og for seg er diskurser. En diskursanalyse er et godt utgangspunkt når man ønsker å nærlese og analysere ytringer, meninger og argumenter i debatten, da disse språklige elementene vil kunne danne et grunnlag for hvilke diskurser som er i omløp. Diskursanalytikerer er opptatt av det vordende, av hvordan og hvorfor ting fremtrer som de gjør (Neumann, 2021, s. 26). Fremgangsmåten min er induktiv, da jeg først utforsker empirien, setter det i sammenheng med teorien i håp om å oppdage årsakssammenhenger som kan si noe mer generelt om temaet. Jeg har et eksplorativt forskningsdesign, da jeg ikke har forhåndsbestemte variabler som veileder meg. Jeg belager meg på nærlesning og refleksjon av datamaterialet, som jeg forsøker å kontekstualisere og sette i en større sammenheng. Jeg ønsker også å se om det er noe kobling mellom diskursene, makt og hegemoni, da makt er noe som fremføres og virker gjennom diskurser.

Utgangspunktet for valg av masterprosjektet mitt var at jeg ønsket å analysere Blackface-debatten ved hjelp av diskursanalyse. Med dette som utgangspunkt ble jeg godt kjent med empirien, nærleste det for og så se hvilke meningsmønstre som krystaliserte seg før jeg bestemte meg for en problemstilling. Veien ble til mens jeg gikk og da ble problemstillingen som følger: **Hvordan ble blackface og rasisme omtalt i Blackface-debatten, og hva kan dette si om rasismeforståelser i Norge i dag?**

Debatten berører et mangfold av temaer, men det som kommer stadig til uttrykk er ulike rasismeforståelser og det er kjernen i debattens konflikter. Ved å foreta en diskursanalyse danner det seg et bilde som forhåpentligvis kan si noe om hvilke diskurser som er i omløp i debatten og i vår egen samtid.

3.1 Diskursanalyse

I teorikapittelet gjorde jeg rede for diskurs-begrepet, og kort gjenfortalt er diskurs en måte å forstå verden på, en diskurs sier noe om hvilke virkelighetsoppfatninger som råder. En diskurs kan blant annet befinne seg i den dominante hegemoniske posisjon, i en slags mellomposisjon eller i opposisjonell posisjon. Hvis en diskurs ikke utfordres kan det oppleves som en sannhet og fremstå som naturlig, da er diskursen i en tilstand av hegemoni (Neumann, 2021, s. 31). For å forstå en diskurs leter man etter mening og/eller betydningen av en rekke utsagn som kan si noe om hvilke virkelighetsoppfatninger man har om et tema, som igjen kan si noe om det er en dominant eller opposisjonell diskurs.

Det er forskjellige tilnærminger til en diskursanalyse, i denne oppgaven holder vi oss til den samfunnsvitenskapelige tradisjonen som er opptatt av samfunnsmessige kontekster og maktspørsmål (Østby mfl., 2013, s.93). Neumann skriver «Selve hovedpoenget med diskursanalyse er å analysere mening som en del av det generelt sosiale der mening dannes.» (2021, s. 35). I denne oppgaven skal vi analysere en offentlig debatt, en arena for meningsutveksling, noe som forhåpentligvis kan si noe om hvilke meninger som råder innenfor i case-studiet vi undersøker. I en diskursanalyse leter man etter representasjon, eller såkalt virkeligheter eller forståelser, som igjen sier noe om hva diskursen(e) består av (Neumann, 2021, s. 31). Hvis en representasjon og/eller virkelighet er utfordret fremstår denne virkeligheten som «naturlig» og hegemonisk, men «hegemoniet må opprettholdes av diskursivt arbeid, altså representasjonsbekreftede produksjon av utsagn og praksiser» (ibid.). Det vil si at en diskurs vedlikeholdes av at meningene opprettholdes, den forsvinner ikke med mindre en ny diskurs overtar, eventuelt så kan den svekkes av å bli utfordret. Hvis alle hadde vært enig om det samme ville det nok ikke blitt noe debatt, men det oppstår en konflikt fordi en representasjon og/eller virkelighet blir utfordret. Neumann skriver «diskursanalyser bygger altså på en aksept av usikkerhet og konflikt mellom representasjoner» eller så kalt virkeligheter (2021, s. 57). I denne oppgaven er vi på jakt etter konfliktene som oppstår i møte med de ulike virkelighetsforståelser, det vil også hjelpe oss å identifisere de ulike diskursene. Det oppstår ulike meningsmønstre og varianter som gjør at det er mulig å skille de ulike posisjonene. «Det vil være mulig å skille mellom grunntrekk ved meningsmønstret (det som forener en posisjon) og varianter (det som differensierer en posisjon).» (Neumann, 2021, s. 59). Hva er det posisjonene enes om eller ikke og hvor er konfliktområdene – det er dette jeg skal undersøke.

Neumann skriver «Poenget med diskursanalyse er å studere hvordan det eksisterer en rekke handlingsbetingelser for det talte og gjorte, hvordan et gitt utsagn aktiverer eller «setter i spill» en serie sosiale praksiser, og hvordan utsagnet i sin tur bekrefter eller avkrefter disse praksisene» (2021, s. 78). Det handler om at det talte er språket og det gjorte er det materielle, hvordan språket har materielle konsekvenser og kan påvirke den materielle verden.

«Diskursene utgjøres blant annet av institusjoner; symbolbaserte programmer som regulerer sosial samhandling og som har en materialitet. Den materielle verden gjør motstand når man forsøker å forandre den. Mennesket laver sin historie, men ikke under betingelser det selv har valgt.» (Neumann, 2021, s. 76). Diskursen kan både være et språklig og et materielt fenomen, og det er relevant i denne oppgaven å undersøke om språket kan ha materielle konsekvenser. Materielle konsekvenser kan være hvordan virkelighetsoppfatninger påvirker livene til rasialiserte mennesker, hvordan de blir behandlet av det øvrige samfunn. Teun A. van Dijk mener at gitte diskurser er sentrale i å reprodusere rasisme, som igjen har en materielle konsekvenser (2002, s. 307). Dette å fange opp rasisme i språket er på mange måter motivasjonen for denne oppgaven.

3.2 Avgrensning og utvalg

Neumann foreslår tre steg for å disponere en diskursanalyse – avgrensning, representasjon og lagdeling (2021, s. 48). Jeg har tatt inspirasjon fra Neumanns tre steg, men følger det ikke helt slavisk. Den første avgrensningen jeg foretok var å velge én spesifikk debatt, altså ett case-studie. Blackface-debatten tok hovedsakelig sted i desember 2020, men det ble likevel publisert innhold relatert til debatten utover denne tidsperioden, dette var i større grad refleksjoner og betraktninger av debatten snarere enn debatt deltakelse. Jeg har valgt å se på tekster som ble publisert i tidsrommet 2. desember til 31. desember 2020. Jeg anser dette tidsrommet for å være den mest relevante og sentrale perioden for å undersøke debatten, da nesten alle tekstene som omhandler debatten ble publisert i dette tidsrommet. Tekstmaterialet som skal analyseres består av medietekster. Blackface-debatten ble en relativt stor debatt som ble dekket i avismediet, i podkaster, på radio, alternative medier og på sosiale medier. I følge Atekst i tidsperioden 2. desember til 31. desember 2020 ble det publisert 250 innlegg (279. inkl lignende) som inneholder søkeordet «blackface», og ca. tilsvarende antall treff hvis jeg søkte på «Nissene over skog og hei». Søket i Atekst inkluderer nyheter fra trykte og digitale redaksjonelle medier, samt radio og TV, det inkluderer ikke innlegg fra sosiale medier eller

podkaster. Med dette som utgangspunkt måtte jeg avgrense datamaterialet ytterligere, fordi det ble for mye å skulle inkludere om lag 250 innlegg. Det første og letteste steget for å avgrense var å sile ut alle mediene som hadde publisert NTB sine nyhetsmeldinger. NTB sendte ut tre nyhetsmeldinger i denne tidsperioden og de fleste ble publisert i flere redaksjonelle medier. Likevel avgrenset jeg ytterligere. Av de tradisjonelle nyhetsmediene ble saken mest omtalt i VG, Dagbladet, Aftenposten, Nettavisen og TV2. Jeg har i hovedvekt hentet de fleste tekstene herfra, da det er flest innlegg publisert i disse fem mediene, men har også inkludert tekster fra NRK, Klassekampen, Morgenbladet, Dagsavisen og noen lokalaviser. Jeg har også tatt med noen få innlegg fra sosiale medier, da saken ble først omtalt på instagram-kontoen @rasisme.i.norge og så er det et par offentlige sosiale medier profiler som har uttalt seg på sine respektive sosiale medier-plattformer om saken. Jeg har hittil omtalte utvalget mitt som medietekster, men mer spesifikt består dette av redaksjonelle innlegg, debattinnlegg, meningsytringer, kommentarer og noen få «poster» på sosiale medier (Twitter og Instagram). Hovedvekten av det som blir analysert i oppgaven er debattinnlegg og/eller meningsytringer som er publisert i etablerte redaksjonelle medier.

Etter å ha nærlest samtlige tekster identifiserte jeg fire temaer som var relevante for oppgaven og som kunne besvare problemstillingen min. De fire temaene er; blackface, rasisme, ytringsfrihet og humor. Dermed består utvalget mitt av medietekster som refererte til ett eller flere av disse temaene og som ble publiserte i de ovenfornevnte redaksjonelle mediene og/eller sosiale medier. Om ikke hele teksten opplevdes som relevant, kunne gjerne et avsnitt eller et sitat være tilstrekkelig nok for å være med i utvalget. Utvalget består i bunn og grunn av de tekstene jeg opplevde som nøkkelinlegg i debatten, det vil si tekster som presenterte ulike perspektiver på de fire temaene, drev debatten videre og debattinnlegg som adresserte tidligere debattinnlegg. Jeg leser debatten som om den har en narrativ, og utvalget består av de innleggene som jeg identifiserer som den logiske strukturen for å fortelle en historie om debatt deltakernes forståelser av blackface og rasisme. Selve utvalget mitt består av ca. førtifem medietekster. Jeg skal ikke gjengi førtifem tekster i sin helhet, men presenterer utdrag av dem i form av sitater.

Deretter kategoriserte og systematiserte utvalget mitt kronologisk i et tekstdokument. Hver av medietekstene varierer i lengde og jeg kunne ikke presentere teksten i sin helhet, da jeg har tekstbegrensninger i oppgaven. Jeg identifiserte hva som var konflikten i hver av tekstene og hvilken posisjon tekstens avsender tok til én eller flere av de fire temaene jeg har valgt å

fokusere på. Jeg skrev et kort sammendrag av hver av tekstene som kapret essensen av avsenders posisjon. Deretter identifiserte jeg lignende posisjoner og plasserte lignende posisjoner sammen. I analysen presenterer jeg ulike posisjoner og meningsmønstre sammen, slik at man får en forståelse av hvilken diskurs hver av posisjonene tilhører.

3.3 Debattens diskurser

Ved å foreta en diskursanalyse har jeg avdekket flere diskurser i Blackface-debatten. Først og fremst ser jeg på en norsk rasismediskurs, og i denne avgrensede diskurser er det flere diskurser i omløp. Jeg har blant annet identifisert fire temaer som er relevante og som strukturer analysen min, de følgende temaene er; rasisme, blackface, humor og ytringsfrihet. Disse fire temaene er også diskurser som er innleiret i denne avgrensede norske rasismediskursen, da det er en blackface-diskurs, humordiskurs og ytringsfrihetsdiskurs til stede i debatten. Samtidig som jeg identifiserer andre diskurser som omhandler antirasisme, fornektelse og eksepsjonalisme. I hver av disse diskursene er det uttrykk for makt og hegemoni. Makt utøves gjennom diskurser, og i analysen skal jeg belyse hvilke diskurser som virker å være i en tilstand av hegemoni, som igjen sier noe om maktforholdet.

3.4 Forskningskvalitet

I dette delkapittelet skal vi se nærmere på tre aspekter som måler forskningskvaliteten i oppgaven – validitet, reliabilitet og generalisering. Earl Babbie skriver «Validity means that we are actually measuring what we say we are measuring.» (2014, s. 154). Jeg valgte denne spesifikke debatten som case og ble godt kjent med materialet før problemstillingen tok form. Problemstillingen er inspirert av innholdet i debatten, da debatten handler i stor grad om det som temaene jeg er interessert i å undersøke. Jeg kunne målt og undersøkt andre aspekter ved debatten også, men jeg valgte å avgrense det til rasismeforståelser, noe jeg opplever kommer til uttrykk i debatten, og dermed kan jeg også besvare problemstillingen min; hvordan ble blackface og rasisme omtalt i Blackface-debatten og kan det si noe om rasismeforståelser i Norge i dag? Jeg opplever også at diskursanalyse er den best egnende metoden for å kunne besvare på problemstillingen.

Reliabilitet i en tekstanalyse handler i stor grad om etterrettelighet og hvordan jeg presenterer andres uttalelser. Jeg gjengir et selektivt utvalg ytringer fra debatten i oppgaven.

Jeg har gjort mitt ytterste for å korrekt gjengi meningsinnholdet i uttalelsene, det vil si at jeg ikke tillegger meninger til den som har skrevet det. Jeg har gjengitt ytringene ved å navngi hvem som har ytret hva. Jeg setter konsekvent ytringene i anførselstegn med påfølgende kildehenvisning til ytringen.

Jeg ønsker å se om Blackface-debatten kan si noe om rasismeforståelser i Norge. Det er alltid vanskelig å vurdere om funnene kan generaliseres utover ens eget prosjekt, men forhåpentligvis kan det si noe, da jeg har foretatt et variert utvalg av empiri som reflekterer et mangfold av meninger i debatten. Ved å velge ett case-studie har jeg en valgt en induktiv tilnærming, ved å se på noe spesifikt håper jeg å kunne si noe mer generelt. Funnene mine støttes og begrunnes med tidligere forskning på feltet, som gir en tydelig indikasjon på at det er visse meningsmønstre som repeteres og det forsterker at funnene er til en viss grad generaliserbare. I og med datamaterialet mitt består av én spesifikk case, skal jeg være forsiktig med å trekke for store konklusjoner og unngå å generalisere for mye.

3.5 Etikk

Man skal alltid sørge for å ha en etisk tilnærming til sitt forskningsprosjekt. Jeg har meldt forskningsprosjektet mitt til Norsk senter for forskningsdata (NSD) og fått prosjektet mitt godkjent av dem. Jeg har også fulgt forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) sine retningslinjer i mitt arbeid (NESH, 2021).

Datamaterialet mitt består av offentlige innlegg, hvor majoriteten av datamaterialet mitt er medietekster publisert i redaksjonelle medier, men en liten andel av datamaterialet mitt er også hentet fra sosiale medier. Likevel er det personopplysninger som behandles da alle som deltar i debatten publiserer sitt fullstendige navn og oppgir som regel yrkestittel. I oppgaven oppgir jeg kun personopplysningene som er gjengitt i de offentlige og publiserte tekstene. Jeg innhenter ikke noe flere opplysninger om aktørene annet enn det som er offentliggjort i debatten. Jeg analyserer kun publisert innhold, og bruker det kun til oppgavens formål. Jeg gjengir innholdet slik det er skrevet for å sikre relabilitet.

Jeg ønsker å være så objektiv som mulig, men det byr på noen utfordringer med tanke på valg av tema, teoretisk rammeverk og metode. Min subjektivitet er tilstedeværende i prosjektet og tolkningen i materialet, men for å sikre objektivitet vektlegger jeg relabilitet og tidligere

forskning som rammeverk, da tidligere forskning kan underbygge mine funn. På mange måter er essensen ved cultural studies å velge forskningsprosjekter på bakgrunn av sosialt og politisk engasjement. Det er et iboende ønske om å avdekke maktforhold og endre på eksisterende praksiser. Ved valg av cultural studies som teoretisk rammeverk, er det allerede en grad av subjektivitet i bildet. Sosiolog Earl Babbie skriver «I suggested that social research can never be totally objective, because researchers are human and therefore necessarily subjective.» (2014, s. 81). Som Babbie skriver er det vanskelig å være fullstendig objektiv, fordi man er mennesker og dermed subjektive.

4. Analyse

Saken vi skal undersøke er at en hvit mann har malt seg brun i ansiktet, tatt i bruk neseprotese og er iført afroparykk for å portrettere en humoristisk karakter i en norsk TV-serie. Denne handlingen setter i spill en rekke konflikter og en diskursiv kamp utfolder seg i form av en debatt, nærmere bestemt Blackface-debatten. Oppgavens analyseobjekt er Blackface-debatten og formålet med analysen er å presentere de ulike hegemoniske forestillingene om rasisme som kommer til uttrykk i debatten ved å se på hvordan blackface og rasisme blir omtalt. Ved å identifisere de ulike diskursive posisjonene vil jeg kunne si noe om hvilke rasismeforståelser er fremtredende i debatten og dette vil bistå meg i å svare på problemstillingen. Som jeg presenterte i metodekapittelet, vil jeg presentere empirien i form av et selektivt utvalg av ytringer fra Blackface-debatten og deretter kategorisere ytringene etter lignende meningsmønster. Jeg har identifisert fire temaer i debatten som vil være veiledende for analysen; blackface, rasisme, humor og ytringsfrihet. Både humor og ytringsfrihet er temaer som er koblet opp mot rasismeforståelser i denne bestemte konteksten. Temaene kan også ses på som diskurser, hvor det er hegemoniske forestillinger om hver av temaene som blir utfordret. Debatten er konflikt-dreven og ved å avdekke konfliktområdene kommer jeg forhåpentligvis et steg nærmere de ulike forståelsene og diskursene knyttet til rasisme i norsk offentlighet.

Ved å se på tidligere rasismeforskning som omhandlet Skandinavia, er det flere som bekrefter at de Skandinaviske landene har forestillinger om «rase» og rasisme som er i tråd med forestillinger om det «post-rasiale» og fargeblindhet (Danbolt, 2017; Hübinette og Mählck, 2015; Törngren, 2019; Hervik, 2019). Innenfor norsk rasismeforskning er det også flere som viser til at «vi» i Norge anser oss selv som ikke-rasister eller antirasister og at vi tar avstand fra rasisme (Gullestad, 2004; Gullestad, 2005; Helland, 2019; Bangstad, 2017; Rogstad og Midtbøen, 2010). Ut ifra dette kom jeg frem til at den hegemoniske forestillingen om rasisme i Norge er at vi anser det som uakseptabelt og tar avstand fra det, samtidig som det er forankret i forestillinger om det «post-rasiale», fargeblindhet og eksepsjonalisme. Det er ingen i Blackface-debatten som forsvarer rasisme eller argumenterer mot det. Det er en felles enighet om at rasisme er uakseptabelt. Alle diskursene som er fremtredende i debatten, befinner seg innenfor denne forestillingen. Disse diskursene kan være hvor utbredt rasisme er i dagens samfunn eller at rasisme ikke befinner seg i Norge, men befinner seg andre steder og til andre tider. Det vi kan konstatere er at «antirasisme» er den den gjeldende diskursen i

Norge og i en tilstand av hegemoni, de fleste deler denne forståelsen. Mens de som befinner seg i opposisjon er ikke i opposisjon til ideen om antirasisme, men i opposisjon til hvor antirasistiske vi egentlig er, da de identifiserer at rasisme har en tilstedeværelse i Norge som den dominante diskursen ikke kjenner seg igjen i.

Stuart Halls teori om Encoding/Decoding vil være det teoretiske fortolkningsverktøyet som anvendes gjennomgående i analyse. I Encoding/Decoding er det tre typer lesninger av den hegemoniske forestillingen. Den dominante lesningen bekrefter disse hegemoniske forestillingene. Det er også noen som tolker tekst som både bekrefter og avkrefter den hegemoniske forestillingen, dette er en forhandlende lesning som gir uttrykk for en mellomposisjon. Mens opposisjonelle lesninger som avviser eller gir motstand til hegemoniet.

Den diskursive striden i debatten er hvorvidt karakteren «Ernst Øyvind» i TV-serien «Nissene over skog og hei» kan omtales som blackface eller ikke, og hvorvidt det er rasisme eller ikke. Ved å anvende Encoding /Decoding-teorien kan jeg få en forståelse av hvordan dette innholdet tolkes av debatt deltakerne og mediene. TV-serien (teksten) er produsert eller inkodet innenfor samfunnets dominante verdier og ideologier. Det er en etablert komiker som har produsert en kommersiell TV-serie for «folk flest» som skal vises gjennom hele førjulstiden. Den dominante og hegemoniske posisjon har avkodet (tolket) innholdet slik det ble inkodet, og dermed akseptert teksten, mens den opposisjonelle posisjonen avkoder teksten som rasistisk og/eller problematisk, dermed leses ikke teksten slik den ble inkodet. Det at de ulike posisjonene avkoder teksten ulikt er kjernen til konflikt.

4.1 Åpningsinnlegg

Det er to ytringer som starter debatten om blackface. Den første ytringen er fra instagram-kontoen @rasisme.i.norge, som kritiserer Dplay (Discovery), deretter reagerer Discovery med både en ytring og en handling. A kritiserer B, B reagerer på kritikken og det er disse to utspillene som igangsetter Blackface-debatten. Den 2. desember 2020 publiserer instagram-kontoen @rasisme.i.norge et innlegg på deres plattform som består av to videoklipp fra TV-serien «Nissene over skog og hei» og tre bilder av tekstutdrag fra CNN, Wikipedia og en ukjent tekstkilde om hva blackface er, under denne bilde-serien har @rasisme.i.norge skrevet en tekst:

«Nissene over skog og hei» fra 2011, er tilbake på skjermen via @dplayno kjempeskuffende i 2011, og enda mer skuffende er det i 2020. Med mørkere hudfarge i fjeset, iført afroparykk og late som man har et annet etnisk opphav. Blackface is blackface is blackface. @dplayno har dere tenkt til å la dette rulle og gå hele julen? Eller skal dere gjøre det rette i 2020, og være med å gjøre en forskjell? Si nei til blackface, si ja til likestilling og rettferdighet blant folket og svarte skuespillere. #blackface #rasismeinorge». (rasisme.i.norge, 2020)

Discovery (Dplay) svarer på kritikken ett døgn senere i kommentarfeltet til @rasisme.i.norge på Instagram, dette er et utdrag av svaret deres «...Og det hører ikke hjemme på skjermen i 2020.» (rasisme.i.norge, 2020). Discovery reagerer raskt på kritikken og tar en avgjørelse om å fjerne TV-serien fra Dplay (strømmeplattformen) og lineær-TV (TVNorge) dagen etter innlegget ble publisert. VG skriver en sak om avpubliseringen av «Nissene over skog og hei» den 3. desember, hvor det fremkommer hvorfor TV-serien fjernes: «Årsaken er at en av karakterene ifølge strømmetjenesten faller inn under blackface-begrepet».

Kommunikasjonsdirektør i Discovery Hanne McBride sier til VG «I 2020 er og skal det ikke være rom for at en hvit skuespiller maler seg brun i ansiktet for å portrettere en svart person. Det er det vi tar til etterretning når vi velger å ta av serien.» (Solheim, 2020). De fjerner TV-serien fordi den inneholder blackface, men McBride sier også «Samtidig er det viktig å understreke at det ikke er noe rasisme i «Nissene over skog og hei» (ibid.). Samtidig som McBride sier «Men blackface er ikke greit uansett hva den opprinnelige intensjonen har vært. Selv når man ironiserer over rasister eller rasisme, så må vi sette strek der.» (ibid.). Saken avsluttes med følgende utsagn fra McBride: «Det ville vært trist om «Nissene over skog og hei» sitt ettermæle skal være at det var en rasistisk serie. For det har aldri vært noens intensjon å være rasistiske – snarere tvert imot.» (ibid.).

Dagen etter disse uttalelsene får Discovery kritikk fra ulike aktører, direktørene McBride og Espen Skoland svarer på tre av de kritiske innleggene i henholdsvis Nettavisen, Dagbladet og VG. Skoland og McBride har ikke skrevet tre ulike svar, men heller sammenfattet en lik tekst som de har justert litt på ettersom hvem de svarer. Svarene til Discovery starter slik: «Å ta «Nissene over skog og hei» av skjermen var ikke lett. Det kan føre til at komikere opplever at ytringsrommet deres innskrenkes. Det er uheldig. Vi mener likevel at det var riktig.» (Skoland og McBride, 2020). Nå skal jeg presentere utdrag fra Discoverys svar på kritikken de har mottatt. De skriver følgende i alle tre innleggene «Det skal være stor takhøyde når det kommer til humor, og prinsipielt er vi svært opptatt av at ytringsrommet til komikere skal

ivaretas. Det var nettopp dette grunnprinsippet som skulle vektes opp mot rasismen mange mener de utsettes for, når hvite personer bruker ansiktsmaling for å spille eller karikere svarte. Debatten som nå utspiller seg, er viktig: Hvor går grensen for hva som er lov å tulle med – og vil grensesetting sette ytringsfriheten under press?» (McBride og Skoland, 2020).

Discovery presiserer at de har nå tatt et standpunkt i denne debatten: «Debatten inneholder mange viktige prinsipielle refleksjoner, og den er, som de fleste debatter om tematikken, svært polariserende. En tydelig oppfatning er at komikerne nå får et innskrenket handlingsrom. Likevel falt vi altså ned på at det var riktig å fjerne serien. Vi brukte langt tid på beslutningen. Vi var bevisste på konsekvensene den kan få. Men vi valgte altså å sette en grense i dette konkrete tilfellet, og å ta et standpunkt som redaktør og kringkaster: Vi tillater ikke blackface på våre kanaler. Det er et standpunkt produksjonsselskapet bak «Nissene over skog og hei» deler med oss.» (McBride og Skoland, 2020)

McBride og Skoland skriver også litt om blackface' historie, intensjon og grensedragninger: «Blackface som komisk grep har sitt utspring i rasistisk tradisjon, der humoren lå i å etterape svarte i sørstatene og å gjøre narr av stereotypiene. Vi er 100 prosent sikre på at det aldri har vært poenget eller intensjonen bak Espen Eckbos karakter Ernst Øyvind fra «Nissene over skog og hei», og at verken Eckbo eller serien har noen rasistisk motivasjon. Men blackface som komisk grep er etter vårt skjønn utdatert og uakseptabelt på grunn av sitt utspring, opphav og hvordan det derfor blir mottatt. Dette uavhengig av intensjonen bak bruken. Dette er en oppfatning som deles av flere kringkastere, og også komikere, verden over. Vi tror også at samfunnet er tjent med at noen grensedragninger markeres tydelig. Det er til sammenlikning ikke veldig mange år siden det var sosialt akseptabelt å bruke n-ordet. Vi har altså valgt å sette en grense. Men denne grensen var på mange måter allerede dratt opp.» (McBride og Skoland, 2020).

Discovery er enige med kritikerne om at det skal være stor takhøyde innenfor humor, men i dette bestemte tilfellet velger de å se bort i fra det til hensyn for mennesker som opplever blackface som rasisme. Som redaktør og kringkaster tar de et standpunkt og setter en grense, hvor de ikke tillater blackface i sine kanaler. Denne avgjørelsen forsvares med å vise til blackface historiske opphav, hvor humoren lå i å gjøre narr av svarte. Likevel mener de at det ikke er noe rasisme i TV-serien «Nissene over skog og hei».

4.1.1. Refleksjoner av åpningsinnlegg

Ytringene til @rasisme.i.norge og Discovery er det som igangsetter Blackface-debatten, men det er flere interessante faktorer som tar sted i startfasen av debatten. Det første er at en sosiale medier-profil kritiserer en medieinstitusjon og får såpass rask respons, det er nok to avgjørende faktorer til det; @rasisme.i.norge har flere tusen følgere på sin konto og rasisme har vært et høyst aktuelt og betent tema store deler av 2020. Dette understrekes på en måte av @rasisme.i.norge når de skriver «kjempeskuffende i 2011, og enda mer skuffende er det i 2020», denne formuleringen legger trykk på at det er mer skuffende at serien vises nå enn for ni år siden. Etter alt å dømme er dette en referanse til året som har vært, og dermed oppleves det som uharmonisk at Discovery fremmer denne TV-serien på sine plattformer nå.

Ved å publisere instagram-innlegget bevisstgjør @rasisme.i.norge sine 30.000 følgere om blackface, samtidig som de mobiliserer støtte fra sin følgerskare. Dette kan potensielt lede til at flere tusen deler innlegget videre, noe som igjen kan føre til dårlig PR for Discovery. Som en markedsaktør kan dette ha innvirkning på hvem som vil betale for tjeneste deres og/eller påvirke seertallene deres. Å få et rasistisk stempel er sjelden ønskelig, men spesielt etter året som var. Dermed ble kravet til Instagram-kontoen innfridd – Discovery lot ikke serien «rulle og gå hele julen».

Denne saken er et godt eksempel på hva slags påvirkningskraft sosiale medier har fått de seneste årene, og hvordan visse kampanjer og/eller emneknagger har satt bestemte saker og temaer på dagsorden. Emneknagger som #blacklivesmatter og #metoo har hatt globale ringvirkninger. Sosiale medier har skapt nye infrastrukturer for nye offentligheter som påvirker hvordan vi utøver og opplever vår ytrings- og informasjonsfrihet (Kierulf, 2021, s. 71). En konsekvens av disse nye infrastrukturene kan være som «rase»- og medieforsker Anamik Saha skriver «The dominant culture is being held accountable perhaps more than at any point in history, and this has been enabled by the dialogic nature of digital communication (2021, s. 161). Sosiale medier har blitt et viktig verktøy for å utfordre etablerte diskurser.

Saha skriver om begrepet «networked counter publics», og forklarer det slik «... the online spaces where marginalized communities come together, deliberate and form community bonds, and in doing so challenge dominant knowledge. (...) these counter publics not only challenged but helped shape mainstream media narratives, giving coverage to stories that

would have ordinarily gone undetected.» (ibid.). Ved bruk av sosiale medier har minoriteter og/eller marginaliserte grupper mulighet til å belyse hvilke utfordringer og problemstillinger de står ovenfor. Sosiale medier har blitt et viktig redskap for å mobilisere rundt visse agendaer, dette inkluderer også den antirasistiske agendaen. Sosiale medier gjør det mulig å forbigå portvokterne i det etablerte media, og man kan nå sette sine egne saker på dagsorden gjennom deloffentligheten sosiale medier. Ettersom jeg har forstått det har ikke «Nissene over skog og hei» mottatt særlig kritikk offentlig før denne debatten, og det vi er vitner til er at sosiale medier skapte denne saken.

Saken handler om at en gruppe mennesker på sosiale medier sa ifra at det er galt å ta i bruk blackface. Instagram-kontoen og noen av deres følgere har avkodet innholdet i TV-serien som rasistisk og/eller problematisk og kan dermed plasseres i den opposisjonelle posisjon.

@rasisme.i.norge sier at hvis en person sminker seg mørkere i ansiktet, bruker afroparykk og later som man har et annet etnisk opphav er dette blackface (rasisme.i.norge, 2020). De er tydelige i sin posisjon da de oppfordrer til å si nei til blackface. Fra deres ståsted kan det virke som uansett hvordan blackface anvendes, er det ikke akseptabelt å ta det i bruk, slik kan man i hvert fall tolke utsagnet deres «blackface is blackface is blackface» (ibid.). For @rasisme.i.norge handler det ikke om dette er gjort med de beste intensjoner, det handler om at en hvit man har sminket seg brun i ansiktet for å late som han har en annen etnisitet. For dem har ikke blackface sluttet å være rasistisk, det representerer det samme som det gjorde for hundre og femti år siden. Det er et klart ønske fra deres side, og det er at man skal avstå fra å ta i bruk blackface. I kritikken ligger det også et ønske om synlighet og mangfold, da de skriver «si ja til likestilling og rettferdighet blant svarte skuespillere og folket» (ibid.).

Mottakeren av kritikken til @rasisme.i.norge er en stor medieaktør – Discovery. Discovery må kjapt innta en posisjon og vurdere hva deres holdninger til blackface er for å kunne svare på kritikken. Discovery er et amerikansk selskap, og i følge Mélodie Sommier har amerikanere et enda mer anstrengt forhold til blackface enn europeere (2020, s. 60). Om deres organisatoriske røtter til USA har påvirket avgjørelsen deres kan man spekulere i, men at de reagerer overraskende raskt er det ingen tvil om. Er det et genuint ønske for dem å stanse bruk av blackface eller prøver de bare å redde seg selv? Det er ikke lett å svare på, men i lys av Black Lives Matter-bevegelsen skriver Saha blant annet at flere institusjoner er raske med å støtte bevegelsen, men han stiller spørsmål ved deres intensjoner (2021, s. 8). Er det faktisk solidaritet og forståelse som ligger bak slike støtteerklæringer eller er det bare en gimmick for

å ikke miste kunder (ibid.). Noen forskere omtaler dette som «woke capitalism», kapitalisme som profitterer på sosiale bevegelser og som igjen henger sammen med nyliberalisme, hvor markedskreftene styrer det meste (Kanai og Gill, 2021).

Discovery tar en rask vurdering, de avpubliserer «Nissene over skog og hei» fra deres plattformer dagen etter de får kritikk og stiller seg bak @rasisme.i.norges standpunkt om å «si nei til blackface». Avgjørelsen til Discovery roses av Instagram-kontoen og deres følgere, men det er ikke en like populær avgjørelse blant andre og Discovery mottar skarp kritikk for sin beslutning både i redaksjonelle medier og på sosiale medier. Discovery må da forsvare sin avgjørelse i media. Direktørene i Discovery skriver at de mener blackface er et udatert komisk grep og at det er uakseptabelt på grunn av sitt utspring, opphav og hvordan det blir mottatt (McBride og Skoland, 2020). De erkjenner at blackface kommer fra en rasistisk tradisjon, men på annen side frakopler de blackface fra rasisme, fordi de sier at det ikke er noe rasisme i serien og de er hundre prosent sikre på at det ikke er noe rasistisk intensjon eller motivasjon bak bruken av blackface i serien. Samtidig som de først hevder at uansett intensjon er det galt å ta blackface i bruk. De tar avstand fra blackface, men verner samtidig om TV-serien.

Jeg ønsker å understreke at intensjon er et sentralt begrep som vi skal se nærmere på i analysen. Discovery først ute med å ta i bruk begrepet intensjon. Discovery sier «Men blackface er ikke greit uansett hva den opprinnelige intensjonen har vært.», men sier senere i samme VG-sak «Det ville vært trist om «Nissene over skog og hei» sitt ettermæle skal være at det var en rasistisk serie. For det har aldri vært noens intensjon å være rasistiske – snarere tvert imot.» (Solheim, 2020). Det er en tvetydighet i deres bruk av intensjon, da de først mener at blackface ikke skal tas bruk uansett intensjon, mens forsvarer TV-serien ved å si at det er gode intensjoner. Intensjon er noe mange tar høyde for når man skal vurdere om en uttalelse er rasistisk eller ikke. I en «post-rasial»- og fargeblind-forestilling vektlegges individets intensjon fremfor de strukturelle (Goldberg, 2015; Bonilla-Silva, 2018). Det vil si at å vektlegge individets intensjon er tolkning i tråd med den dominante lesningen. I motsetning til @rasisme.i.norge som mener at man burde avstå fra å bruke blackface, som er en opposisjonell lesning. @rasisme.i.norge anser dette for å være en strukturelt problem, som da er å reprodusere rasistiske stereotypier.

Allerede i åpningsinnleggene er det antydninger til den diskursive konflikten som kommer til å utfolde seg i debatten, nemlig forståelse av blackface og dets kopling til rasisme. Dette

handler i stor grad om ulike kontekstforståelser. Discovery anerkjenner at blackface har et rasistisk opphav og av den grunn burde man ikke bruke det. Samtidig som de sier «Samtidig er det viktig å understreke at det ikke er noe rasisme i «Nissene over skog og hei» (Solheim, 2020). Discovery forstår at noen kan oppleve blackface som rasistisk, men de anerkjenner ikke selv at det er rasisme. I Discoverys ytringer ligger det en forståelse om at blackface har vært rasistisk, men at det ikke er det i denne bestemte konteksten. Dermed frakoples rasisme fra TV-serien «Nissene over skog og hei». Dermed reises et aktuelt spørsmål, er blackface fortsatt rasistisk når det dukker opp i samtidens kontekst?

Discovery refererer egentlig til to kontekster, den historiske og TV-seriens kontekst, hvorav i den historiske konteksten er blackface rasistisk, mens i TV-serien er ikke bruk av blackface rasistisk. Dette står i kontrast til hva @rasisme.i.norge mener om saken. Som en antirasistisk plattform er det naturlig å anta at @rasisme.i.norge ønsker å få fjernet blackface fordi de anser det som rasisme uavhengig av tid, kontekst og intensjon. Fra @rasisme.i.norges ståsted er det ikke et skille mellom blackface og rasisme, det henger sammen slik det har gjort fra starten av. Mens i Discoverys uttalelse er dette noe mer tøyelig, det er ikke nødvendigvis rasisme selv om man tar i bruk blackface. Dette er to ulike diskurser, og er sentralt for den videre analysen. Hvorav den ene forståelsen oppfatter blackface som rasisme, mens den andre forståelsen er mer ambivalent, blackface er ikke nødvendigvis synonymt med rasisme, men kan være det i gitte tilfeller, som for eksempel i historien.

Blackface-debatten handler også i stor grad om humor og ytringsfrihet. En stor andel av kritikken Discovery mottar etter deres avgjørelse om å avpublisere TV-serien er at de innskrenker humorkunstens ytringsrom og svikter komikerne sine. Discovery har en uttalt humorsatsning og har mange humor-profiler knyttet til dem (Skjæraasen, 2013). Discovery mener at takhøyden skal være høy når det kommer til humor og at de er prinsipielt enig i at ytringsrommet til komikere skal ivaretas, men i dette tilfellet har de vektet det opp mot rasisme som «mange mener de utsettes for», og konkludert med at dette trumfer ytringsrommet til komikere (McBride og Skoland, 2020). De skriver selv at det er paradoksalt at de ønsker et bredt ytringsrom for komikere, men at de likevel ønsker å sette en grense, som de mener var satt fra før. De argumenter med at dette handler kun om dette ene grepet, blackface, og ikke om tematikken til TV-serien (ibid.).

Det er en god del debattinnlegg som reagerer på at Discovery innskrenker ytringsrommet, men dette henger også sammen med at flere ikke forstår denne humoren som rasisme og reagerer dermed på at TV-serien «Nissene over skog og hei» blir fjernet på det grunnlaget. Dermed rettes mye av kritikken mot @rasisme.i.norge som da er de som har påpekt at dette er blackface og rasisme, som da er grunnen til at Discovery fjerner TV-serien. Det er flere debatt deltakere som stiller seg kritisk til at @rasisme.i.norges meninger i denne saken skal stille sterkere enn andres meninger om TV-serien, og at @rasisme.i.norge skal være en premissleverandør for hva som er akseptabelt eller ikke.

4.1.2. Oppsummering åpningsinnlegg

Instagram-kontoen kritiserer Dplay (Discovery) for å fremme TV-serien «Nissene over og skog og hei» fordi den inneholder blackface. De synes det er svært skuffende at en medieaktør fremme slikt innhold. Deres normative moralske oppfatning er at blackface ikke burde tas i bruk. Det handler i stor grad om hva blackface representerer, det er et symbol som har blitt brukt for å karikere og degradere rasialiserte grupper. Discovery reagerer først på dette når de mottar kritikk, noe som viser at de har ikke reagert eller fanget dette opp selv tidligere. Det sier antageligvis noe om hvor normalisert denne formen for humor har vært, det har ikke blitt ansett som rasistisk og/eller problematisk tidligere i tråd med den dominante og hegemoniske tolkningen. Discoverys plan var å vise «Nissene over skog og hei» hver dag på lineær-TV romjulen 2020. Etter Discovery blir gjort oppmerksom på det, tar de sterk avstand fra blackface-bruk. Discovery er likevel mer tvetydige enn @rasisme.i.norge når det kommer til deres forståelse av blackface. De mener at det ikke er noe rasistisk intensjon og dermed inneholder heller ikke TV-serien rasisme, men de har forståelse for at noen kan oppfatte dette som støtende og derfor skal de avstå fra å ta i bruk blackface. Dette opplever noen debatt deltakere som en begrensning av ytringsfrihet og en innskrenkning av humoristenes ytringsrom. Vi kan også konkludere med at @rasisme.i.norge ytringer motsetter seg hegemoniske forestillinger, mens Discoverys ytringer befinner seg i en mellomposisjon da de refuserer noe av innholdet, spesifikt blackface, men forsvarer og aksepterer den hegemoniske forestillingen om at dette ikke er rasisme.

4.2 Blackface er rasistisk og/eller problematisk

To av de store definisjonsspørsmålene i denne debatten er om karakteren «Ernst Øyvind» i «Nissene over skog og hei» er blackface eller ikke og hvorvidt det er rasistisk eller ikke. Instagram-kontoen har pekt ut «Ernst Øyvind» som blackface og dermed rasisme, Discovery mener at blackface er et utdatert grep, «Ernst Øyvind» er blackface, men ikke rasisme. Disse to ytringene setter presedens for debatten. I dette delkapittelet skal jeg undersøke hva debatt deltakerne mener om blackface.

Medieprofil Nate Kahungu skriver på Instagram og modell Rawdah Mohamed kommenterer til TV2 «All form for blackface er rasistisk» (Kahungu, 2020; Habbestad, 2020). Dagbladet-journalist Ingrid Beya Ciakudia titulerer sitt debattinnlegg med «Selvfølgelig er det rasistisk!» (Ciakudia, 2020). Leder for Unge Sentrum Simen Bondevik skriver ««blackface» er rasistisk, også i norske TV-serier.» (Bondevik, 2020). Leder for antirasistisk senter Rune Berglund Steen skriver «Realiteten er at blackface i all hovedsak har handlet om rasistisk karikering.» (Berglund Steen, 2020). Det er flere ytringer som lar være å bruke ordet rasistisk, men bruker ord andre ord for å beskrive blackface som noe negativt. Sosiolog Thomas Hylland Eriksen skriver «Det er veldig dehumaniserende. Ingenting med det er uskyldig.», komiker Jonis Josef skriver i samme innlegg som Hylland Eriksen i VG «Blackface er veldig ukult i 2020» (Støre og Solheim, 2020). Irene Kinunda Afriyie skriver i Bergens Tidende «blackface er problematisk så lenge rasisme eksisterer...» (Kinunda Afriyie, 2020).

Noen av debatt deltakerne argumenterer for at karakteren «Ernst Øyvind» og TV-serien ikke er rasistisk, men påpeker samtidig at de anser blackface som rasistisk. Mads Hansen skriver «Blackface er rasistisk» (Hansen, 2020), Harald Eia sier «Jeg visste alltid at blackface er jævlig rasistisk, men det vi forbandt det med historisk var svart maling i ansiktet og leppene malt store og røde på en hvit person, i det formålet å gjøre narr av svarte.» (Støre og Solheim, 2020). Frank Rossavik skriver «Det var selvsagt rasistisk i slaveriets og rasedelingens USA. Det kan være like rasistisk i dag, også utenfor USA.» (Rossavik, 2020). De anerkjenner at blackface er rasistisk, men stiller spørsmål om denne bestemte karakteren faller inn under blackface-definisjonen og definisjoner av rasisme.

Majoriteten i denne debatten anerkjenner på et eller annet nivå at det er noe problematisk ved blackface. En del synes det er rasistisk, og noen bruker mer formildende ord, men som likevel er negativt ladet. Det skal sies at ikke alle debatt deltakere tar et standpunkt på dette, da det er noen som deltar i debatten ved å adressere andre temaer. Det virker som de fleste

debattdeltakere har kjennskap til blackface og dets historie. Selv om det virker som mange deler samme oppfatning av blackface, ser man derimot ikke likt på denne spesifikke saken. Det er de som mener at «Ernst Øyvind» er blackface, og dermed er det også rasistisk og/eller problematisk. Og så er det dem som mener at blackface er rasistisk og/eller problematisk, men at «Ernst Øyvind» ikke kan betegnes som blackface. Man kan altså synes blackface er rasistisk og/eller problematisk uten at man synes «Ernst Øyvind» er det. Det er ingen som eksplisitt sier i debatten at blackface er akseptabelt, men det er noen som mener i ytringsfrihetens navn at alle virkemidler er lov i komedie.

En annen forståelse som også er fremtredende, er koblingen mellom blackface og rasisme. Selv dem som ikke anerkjenner karakteren «Ernst Øyvind» som blackface, mener at blackface kan være eller er rasistisk. Selv om ikke alle bruker ordet rasistisk, er det negativt ladd, og en forståelse for at dette i det minste har vært rasistisk, men det er kanskje mer tvil om det er rasisme i dag. Det er også mange som har kjennskap til blackface, som igjen sier noe om hvor etablert dette symbolet er. Blackface er på mange måter et symbol på rasismen som tok sted i USA på 1800- og 1900-tallet, og dermed kobles det sammen med rasisme. Blackface tilhører sammen med det tilbakelagte historiske kapittelet som man forbinder med rasisme.

Den hegemoniske forestillingen er at blackface er rasistisk, men hva er da roten til konflikt? Problemet er at det er diskursive uenigheter innad i denne forestillingen, og dette henger i stor grad sammen med ulike rasismeforståelser og kontekstforståelser. I Blackface-debatten tolkes «Ernst Øyvind» både innenfor den dominante, forhandlende og opposisjonelle lesning av hegemoniske forestillinger. Det vil si den dominante lesningen ikke anser dette som blackface eller rasisme, den forhandlende lesningen av blackface og rasisme er mer tvetydig, mens i den opposisjonelle lesningen anser man dette som både blackface og rasisme. Dette fører også til at man snakker forbi hverandre, fordi den hegemoniske forestillingen er at blackface er rasistisk, men man deler ikke samme forståelse om denne spesifikke saken.

Konflikten om karakteren «Ernst Øyvind» blir også en definisjonskamp. Hvem skal få definere at denne karakteren er blackface eller ikke? Skal de som opplever og tolker karakteren som rasistisk og/eller problematisk få lov til å definere at det er blackface eller skal dem som mener at dette er en uskyldig og morsom karakter i et humorprogram få lov til å definere at det er blackface? Gavan Titley skriver at det er symptomatisk for rasismedebatter at det blir en kamp om hva som teller som rasisme og hvem som skal få lov til å definere det.

Titley kaller dette «debateability» og skriver «Debatability, this incessant, recursive attention as to *what counts as racism and who gets to define it*, has political consequences for practices of anti-racism – practices that want to name racism publicly, the better to mobilize to confront it.» (2019, s. 8). I denne debatten ser vi hovedsakelig to posisjoner som ønsker å definere hva denne karakteren er og hva den representerer. Drivkraften bak dette ønsket om å definere kan nok ha sammenheng med at det ikke er en felles enighet om definisjonen på rasisme eller hvor stor tilstedeværelse det har i samfunnet. Det at det ikke er felles enighet forårsaker de diskursive utfordringene og konfliktene i debatten.

4.3 Dette er ikke blackface

Jeg har etablert at den hegemoniske forestillingen om blackface er at det er rasistisk og/eller problematisk. Likevel er det uenighet om hvorvidt karakteren «Ernst Øyvind» kan defineres som blackface eller ikke, og hvorvidt det er rasistisk eller ikke. I dette delkapittelet skal vi se nærmere på et utvalg ytringer som ikke anser karakteren «Ernst Øyvind» som blackface. Selv om en hvit man har sminket seg mørk i ansiktet, tatt i bruk neseprotese og afroperuker anser man ikke dette som blackface. I diverse ordbøker vil dette per definisjon anses som blackface, i Det Norske Akademis Ordbok defineres blackface slik «ansikt sminket for å etterligne eller parodierte en afroamerikaners utseende, nå oppfattet som diskriminerende.» (NAOB, 2022). Den amerikanske ordboken Merriam-Webster definerer blackface på denne måten «dark makeup worn to mimic the appearance of a Black person and especially to mock or ridicule Black people.» (Merriam-Webster, 2022). I britiske Cambridge Dictionary beskrives blackface slik «dark make-up worn by a white person in order to look like a black person...» (Cambridge Dictionary, 2022). Likevel er det flere som ikke oppfatter denne handlingen som blackface. Det handler i større grad om den tolkning og kontekst, enn den deskriptive forklaringen på blackface.

VG-profil Mads Hansen skriver «Alle er enige om at blackface er rasistisk, men utfra definisjonen på blackface så er det å karikere en mørkhudet og da overdrive de negative egenskapene. Det mener jeg bestemt ikke er tilfelle her.» (Myklebostad, 2020). Høyre-politiker Mahmoud Farahmand sier til Nettavisen «Det er en helt annen kontekst av «blackface» i USA. Selvfølgelig er historien til «blackface» problematisk. Men dette er ikke blackface. Det går jeg ikke med på.» (Teigen, 2020). Journalist Anki Gerhardsen skriver «Ikke én eneste gang gjøres det et poeng ut av hudfargen hans eller den etniske bakgrunnen.

Stort lenger vekk fra det amerikanske, rasistiske fenomenet «blackfacing» er det neppe mulig å komme.» (Gerhardsen, 2020). Tidligere AP-politiker Mani Hussaini skriver «Å dra paralleller fra en karakterer i et juleprogram i Norge til slaveri i USA og «Blackface» er med respekt å melde å dra det alt for langt, og på en måte underkjenne den grusomme behandlingen afroamerikanere ble utsatt for i USA.», og Hussaini understreker også at karakteren Ernst Øyvind ikke er rasisme (Hussaini, 2020). Komiker og programleder Espen Thoresen skriver i Dagbladet «Det tragikomiske tar over når en brunsminket nissekarakter blir sammenliknet med amerikansk rasepolitikk fra mellomkrigstida i et barnevennlig juleprogram. Hallo?» (Thoresen, 2020).

Ytringene ovenfor viser til en forståelse om at karakteren «Ernst Øyvind» ikke oppfattes som blackface. Hansen og Gerhardsen skriver at denne karakteren ikke har de typiske egenskapene forbundet med blackface, mens Thoresen, Hussaini og Farahmand mener at denne karakteren ikke kan sammenlignes med en historisk amerikansk kontekst. Det noen av disse ytringene antyder er at blackface er noe som tilhører en annen tid, sted og kontekst. Med andre ord det er ikke sammenlignbart med en norsk kontemporær kontekst. Ved å skape en distanse mellom USA og Norge, signaliserer man at blackface ikke har noe med «oss» å gjøre og er dermed ikke et problem her i Norge. Farahmand presiser at det er snakk om en helt annen kontekst enn vår egen (Teigen, 2020).

Ytringene ovenfor er i tråd med den dominante lesningen og tolker dermed ikke «Ernst Øyvind» som blackface. Denne posisjonen tolker innholdet fritt for rasisme og blackface, og forsvarer både TV-serien og karakteren. Dette er også i tråd med forestillinger om det «post-rasiale» og fargeblindhet, som innebærer at man at forstår ulike former for rasisme og blackface som noe som hører til i fortiden eller en annen kontekst. Denne posisjonen mener likevel at blackface er rasistisk, men man assosierer det i større grad med den «klassiske» blackface som man forbinder med fortiden. En hvit mann som har sminket seg mørk i Norge frakoples både blackface og rasisme, fordi innholdet som har blitt produsert ikke har noe sammenheng med fortidens rasistiske praksiser. Det er ingen parallell mellom den slags rasisme og et hyggelig og morsomt juleprogram som «Nissene over skog og hei». Denne posisjonen vektlegger kontekst og intensjon, fremfor den faktiske handlingen. «Debatability» er også fremtredende her, et ønske om å definere hva som teller eller ikke teller som rasisme.

Som nevnt innledningsvis i analysen er den hegemoniske forestillingen at Norge er et samfunn uten særlig rasisme og vi tar sterk avstand fra det. Dermed kan disse ytringene tolkes som dominante lesninger som bekrefter den hegemoniske forestillingen. Ingen har lyst til å være rasister eller bli anklaget for rasisme. I Norges anses anklagelser om rasisme som veldig sterke påstander, fordi vi nordmenn anser oss selv som ikke-rasister ifølge Frode Helland (2019, s. 11-12). Dette bidrar også til at det er vanskelig å snakke om rasisme fordi det vekker som regel motstand og/eller blir tatt personlig (Helland, 2019, s. 11). Dette kan også forklare hvorfor man ikke tar lett på anklager om rasisme, og hvorfor man ikke tolker Eckbos karakter «Ernst Øyvind» som det.

4.4 Hva er problematisk med blackface i dag

I den dominante lesningen av «Ernst Øyvind» tolkes han ikke som blackface, men i dette delkapittelet skal vi se nærmere på posisjonen som motsetter seg denne forestillingen. Denne posisjonens ytringer identifiserer blackface som rasisme og forklarer hvorfor blackface fortsatt er problematisk den dag i dag. Selv om @rasisme.i.norge pekte ut «Ernst Øyvind» som blackface, og mange deler denne oppfatningene, er det likevel ikke sånn at alle innenfor denne posisjonene er så opptatt av «Ernst Øyvind», men i større grad blackface generelt. Hva er det som gjør blackface problematisk i Norge i dag? I avsnittet nedenfor presenteres et utvalg ytringer fra debatten.

Tre medlemmer fra Afreya Collective skriver «skal vi blitt kvitt rasisme, må vi imidlertid kvitte oss med praksiser som bygger på grov rasistisk og diskriminerende historie. (...) Det er ikke mulig å skape en god dialog om rasisme og samtidig ignorere konteksten, opprinnelsen og konseptet «blackface» representerer.» (Abena mfl., 2020). Prosjektleder i antirasistisk senter Lisa Eshel Ogbeibor Knudsen skriver «Flere av oss har kjent på ubehaget lenge. Ubegrepet som kommer med å tilhøre en gruppe mennesker som lenge er blitt karikert og gjort narr av. Og nei, det er ikke det samme som å karikere noen som tilhører majoriteten. (...) Et av rasismens sterkeste verktøy er å tildele minoriteter essensialistiske, statiske karaktertrekk. Denne essensialiseringen er med på å rettferdiggjøre diskriminering i arbeidslivet, boligmarkedet og andre samfunnsarenaer.» (Eshel Ogbeibor Knudsen, 2020). Eshel Ogbeibor Knudsen presiserer at blackface aldri har vært innafor, verken på 60-tallet eller i dag (ibid.).

Rune Berglund Steen fra antirasistisk senter trekker en parallell mellom n-ordet og blackface: «Det blir som med n-ordet: Nei, alle har ikke brukt n-ordet rasistisk, men mange har brukt det rasistisk, og ordet har en dypt belastet bakgrunn. Derfor er det best å holde seg unna n-ordet, og derfor er det best å holde seg unna blackface.» Berglund Steen skriver også dette i samme innlegg «Og akkurat dette - stereotype framstillinger av mennesker med minoritetsbakgrunn - er i kjernen av hva både rasisme og antirasisme handler om.» (Berglund Steen, 2020).

Kommentator i Bergens Tidene Irene Kinunda Afriyie skriver at det er manglende representasjon i Norge og «derfor blir det feil å male en hvit mann svart i en bransje som ikke er mangfoldig.» og hun skriver at blackface er problematisk så lenge rasisme eksisterer (Kinunda Afriyie, 2020). Komiker Jonna Støme sier til Nettavisen «Vi kunne fint levd med blackface og negerkonge hvis folk ikke var så jævla rasister» (Paust, 2020). Dramatiker og forfatter Camara Lundestad Joof starter innlegget med å skrive «Hurra for blackface! Og for at kritikken ikke bare ble avfeid. Igjen. «Blackface» er ikke noe nytt i Norge, verken som overtydelig rasistisk karikering eller hvite personer som har malt seg mørkere i huden for å spille en karakter. Dette har vi lang tradisjon med, og det har blitt forsøkt kritisert i over 80 år.» (Lundestad Joof, 2020).

Felles for de fleste ytringer innenfor denne posisjonen er at man anerkjenner at rasisme eksisterer, også i Norge. Ytringene gir en indikasjon på at rasisme er reelt og det er praksiser som må avskaffes for at man skal komme videre i kampen mot rasisme, blant annet bruk av rasistiske stereotypier som blackface. Afreya Collective skriver at det ikke er mulig å ha en god dialog om rasisme om man ikke anerkjenner konteksten og opprinnelsen til blackface (Abena, mfl., 2020). Berglund Steen påpeker blant annet at stereotypier er kjernen i hva rasisme og antirasisme handler om (Berglund Steen, 2020). Både Kinunda Afriyie og Støme mener at blackface ikke hadde vært et problem om rasisme ikke eksisterte. Så lenge rasisme eksisterer vedlikeholder man det ved å ta i bruk rasistiske ord og symboler, og dette kan også bidra til videre diskriminering (Kinunda Afriyie, 2020; Kallelid, 2020). Noe som Eshoel Ogbeibor Knutsen er innom, at essensialisering av minoriteter rettferdiggjør diskriminering på andre arenaer også, som arbeidslivet, som henger sammen med konsekvensen av vedlikehold av rasistiske stereotypier (Eshoel Ogbeibor Knutsen, 2020). Ytringene illustrerer en opposisjonell lesning av blackface som noe rasistisk og/eller problematisk i norsk kontemporær kontekst. Samtidig denne posisjonen adresserer det som et strukturelt problem fremfor et individuelt problem, som da ville vært å legge alt skylden på komikeren som portretterer «Ernst Øyvind».

Blackface-debatten belyser også andre problemstillinger knyttet til rasisme i Norge, som for eksempel Kinunda Afriyie skriver at det blir feil å male noen svarte i en bransje uten mangfold (Kinunda Afriyie, 2020). Stereotypier henger sammen med representasjon og mangfold. Dette handler om synlighet, hvis ulike grupper forblir usynlige og man resirkulerer stereotypier kan dette ha en negativ effekt. Det er essensielt at ulike grupper og mennesker blir representert som fullverdige mennesker, spesielt i media. Hvordan media fremstiller mennesker kan ha store konsekvenser for mennesker som er fraværende eller blir fremstilt negativt. En konsekvens av manglende mangfold kan være at stereotypier blir resirkulert uten motstand. Lundestad Joof skriver at hun er glad for at kritikken ikke blir avfeid, men at det faktisk blir en debatt. Hun nevner at blackface har forsøkt blitt kritisert i mange år, men til ingen nytte (Lundestad Joof, 2020). Hun uttrykker glede for at det blir en debatt, og det sier også noe om at blackface ikke har vært på dagsorden i særlig grad tidligere, da det antageligvis ikke har blitt ansett som er relevant problem. Afreya Collective skriver at et steg på veien til å bli kvitt rasisme er «Å lytte til, istedenfor å latterliggjøre de som er berørt av rasismen, er en god start.» (Abena mfl., 2020).

Den posisjonen ytrer seg også innenfor den hegemoniske forestillingen om at rasisme er uakseptabelt, men motsetter seg forestillingen om at det hører til et annet sted, tid og kontekst. Rasisme eksisterer her og nå i Norge, og argumenterer for at det er reelle konsekvenser ved å ikke anerkjenne blackface og rasisme. Det er også flere av ytringene kontekstualiserer hva som er problematisk med blackface i dag, og bruker diverse medieplattformer til å opplyse hvorfor blackface er rasistisk og hvilken effekt det kan ha på og for rasialiserte mennesker. Denne posisjonen ytrer seg fra et antirasistisk ståsted, hvor det er et ønske om å synliggjøre og bekjempe rasisme, ikke bare på et individuelt nivå, men også strukturelt nivå. I den opposisjonelle lesningen er det heller ingen forestillinger om at vi lever i et «post-rasialt» eller fargeblindt samfunn, tvert imot det motsatte.

4.4.1 Bare» humor

Humor er en av de fire temaene som skal undersøkes i analysen. Grunnen til at humor er en sentral del av Blackface-debatten er fordi karakteren «Ernst Øyvind» er en humorkarakter, én av flere karakterer i humorprogrammet «Nissene over skog og hei». Men det er også sentralt fordi blackface og humor har gått hånd i hånd siden det oppsto på 1800-tallet.

Det er flere debattinnlegg som adresserer humor-aspektet ved debatten, hva som er lov og ikke lov innenfor humor, hvor går grensene for hva man kan tulle med og lignende. Det er et allikevel et meningsmønster som skiller seg ut i empirien når det kommer til humor. Det er at flere innenfor denne posisjonen er lei av «bare» humor-argumentet og man er lei av humor som går på bekostning av ens etnisitet, kultur eller religion. Utvalget av ytringene i dette delkapitlet er betraktninger om humor i Blackface-debatten.

Modell Rawdah Mohamed sier til TV2: «Håning av min hudfarge ble ofte gjort om til «bare humor» uten mulighet til å bli såret av det. For da ble man ansett som hårsår eller en som ødelegger den gode stemningen» (Habbestad, 2020). Sanna Khurseed sier hun er lei av humor på bekostning av andres hudfarge, religion og kultur til God Kveld Norge (Morken, 2020). Khurseed sier også «Man er drittlei av å sitte å jatte med, fordi man ikke vil gjøre folk ukomfortable. Man sitter for eksempel på julebord med kollegaer, og hører kommentarer som egentlig ikke er greit, men man jatter bare med for at det ikke skal bli dårlig stemning.» (ibid.). Ingrid Beya Ciakudia skriver i Dagbladet at rasisme og humor har overlappet i flere århundrer og avslutter med «Det var nok mennesker som også på den tida sa at det «bare var humor», men det er ikke disse menneskene som skal sitte med definisjonsmakta.» (Ciakudia, 2020). Nate Kahungu skriver på Instagram «Det å bagatellisere blackface til kun å kalle det «humor» eller «en karakter» er rett og slett naivt.» (Kahungu, 2020). Afreya Collective skriver i VG «Humoren fjerner ikke det faktum at praksisen bygger på mekanismer som har vært skadelig for svarte mennesker i flere hundre år. De samme mekanismene som i dag bidrar til undertrykkelse og diskriminering av svarte mennesker verden over.» (Abena mfl., 2020).

Yohan Shanmugaratnam skriver i Klassekampen «Karakteren Ernst-Øyvind utløste ikke en tilsvarende debatt da serien kom. Men det betyr ikke at alle lo like godt den gangen.» (Shanmugaratnam, 2020). Idéhistoriker Dag Herbjørnsrud skriver i Utrop «Hva er det som gjør at blackface og rasisme utløser slik en opphisset debatt, igjen og igjen, blant hvite majoritetsnordmenn? Svaret kan ligge i følgende ubehagelige faktum: Majoriteten i Norge har hatt det moro i flere tiår ved å de-humanisere andre mennesker. Om det så er samer, jøder, rom eller afrikanere. I stedet for å kritisere oppover, mot makten, har humoren i Norge ofte vært mer ufarlig. For den har heller sparket «nedover», mot de som ikke får ha definisjonsmakt. Mot de som ikke gis anledning til å svare tilbake» (Herbjørnsrud, 2020).

Ytringene i dette delkapitlet synliggjør flere problemstillinger knyttet til blackface, rasisme og humor. Mohamed, Khurseed, Ciakudia og Kahungu ytrer at de er lei av humor om blackface eller andre faktorer som hudfarge, religion og kultur forsvares med «bare» humor-argumentet. Kahungu skriver at det bagatalliserer blackface, mens Ciakudia mener at de som bruker dette argumentet ikke skal få definisjonsmakten til å bestemme det (Kahungu, 2020; Ciakudia, 2020). Mohamed og Khurseed er lei denne type humor og argument, fordi de gir en ikke mulighet til å bli lei seg uten at det skaper dårlig stemning (Habbestad, 2020; Morken, 2020). Afreya Collective adresserer at det kan være skadelig mekanismer selv om det er humor (Abena, mfl., 2020). Herbjørnsrud mener norsk humor har sparket nedover mot den som ikke har definisjonsmakt, som ikke har anledning til å svare tilbake (Herbjørnsrud, 2020).

Det som blir adressert er at humor kan være skadelig, rasistisk og diskriminerende, men det er vanskelig å kritisere humor, fordi det kan forsvares med «bare» humor-argumentet. Dette sier også noe om den gjeldende humordiskursen, det er en slags forventning om at man skal godta det mest innenfor humor, fordi det «bare» er humor. Humor har et vidt tolkningsrom i motsetning til andre ytringer, fordi det kan tolkes på mange måter (Kierulf, 2020, s. 35).

Dermed oppleves det som vanskelig å si ifra når humor oppleves som støtende, samtidig som man ikke vil ødelegge den «gode stemningen» som humor legger til rette for. De som sier ifra om noe de opplever som ikke-passende, blir såkalte «killjoys». «Killjoy» er et begrep som beskriver noen som dreper glede ved å gi beskjed om at noe oppleves galt i det andre finner glede i. Sarah Ahmed anvender begrepet i forhold til feminister «feminist killjoys», men begrepet er pragmatisk og det kan gjelde andre enn feminister: «Feminists do kill joy in a certain sense: they disturb the very fantasy that happiness can be found in certain places» (2010, s. 582). Ytringene til Khurseed og Mohamed beskriver «killjoy»-begrepet godt, fordi det er heller ikke enkelt å være en «killjoy». Jeg opplever at «killjoy»-begrepet kan brukes om hele posisjonen som anser dette som blackface og rasisme. Denne posisjonen dreper gleden til mange ved å påpeke rasisme i en TV-serien veldig mange nordmenn har funnet glede i og det ødelegger den «gode stemningen». Denne posisjonen motsetter seg også den gjeldende humordiskursen, som innebærer at humor «bare» er humor.

4.5 «Nissene over skog og hei» bør ikke fjernes

I dette delkapitlet skal vi se nærmere på posisjonen som er kritisk til at Discovery responderte på kritikken fra @rasisme.i.norge med å fjerne TV-serien «Nissene over skog og

hei» fra sine plattformer. En av forståelsene i denne posisjonene anser det å fjerne TV-serien som et angrep på ytringsfriheten, noe som resulterer i kritikk mot både Discovery og @rasisme.i.norge.

Robin Hansson skriver i VG «Kanselleringen av «Nissene over skog og hei» er derimot et angrep på norsk humor og kunstners ytringsfrihet, men det er også et angrep på meg som del av det norske fellesskapet.» (Hansson, 2020). Mani Hussaini skriver i VG «Man bør i det minste se på konteksten før man kaller det for rasisme. En Instagram-konto bør ikke stoppe et uskyldig humorprogram, for hva blir neste? Skal alt som oppleves krenkende fjernes og sensureres?» (Hussaini, 2020). Mahmoud Farahmand sier til Nettavisen «Ytringsfriheten blir også smalere og smalere, når man gir etter for slike falske påstander bidrar man til at en liten intolerant men høylytt minoritet får presset gjennom sin vilje.» (Teigen, 2020). Erik Stephansen skriver «Dermed er vi igjen tilbake til den dyrebare ytringsfriheten, nå til ytringsrommet for komikere og satirikere - som nå blir ytterligere redde for å støte eller krenke noen. Og det er alvorlig. For hvis vi ikke kan tulle med hverandre, har vi også større problemer med å snakke med hverandre.» (Stephansen, 2020). Anders B. Aspen skriver «Jeg er engstelig for ytringsfriheten. Vi har den i teorien, men den operasjonaliserte ytringsfriheten er truet.» (Aspen, 2020).

Mads Hansen postet et innlegg på Twitter som vekte reaksjoner, han sier dette til TV2: «Grunnen til at jeg poster det er at dette er min lille protest mot at Dplay besluttet å fjerne «Nissene over skog og hei» (Myklebostad, 2020). Jeg er uenig med både de som hevder den er rasistisk og Dplays beslutning om å fjerne den fra tjenesten sin». Siv Jensen skriver ««Dette krenkeshysteriet er importvare fra USA.» (Jensen, 2020). Espen Thoresen skriver i Dagbladet «Det graverende ved TVNorges avgjørelse er at det ligger en kynisk tanke bak når de velger å utsette sitt programarkiv for noe som minner om Sovjetisk revisjonisme.» (Thoresen, 2020). Agnes Moxnes mener at sensur og angst sjeldent fører til noe godt. Hun er kritisk til TVNorge avgjørelse, men poengterer «Nå har TVNorge sagt klart ifra, at en komiker/skuespiller skal holde seg til sin egen farge. Og stort sett er det en god plan. Men hvor absolutt skal reglene være? Hvem skal måle takhøyden?» (Moxnes, 2020).

I ytringene ovenfor ser vi en rekke bekymringer knyttet til ytringsfrihet, Hansson mener det er et angrep på ytringsfriheten, Farahmand mener den blir smalere og Aspen er engstelig for den (Teigen, 2020; Aspen, 2020). Ytringene illustrerer også en generell uenighet med Discoverys

avgjørelse. Stephansen og Hansson er bekymret for humoristens ytringsrom, som igjen fremstiller humoristene som offeret i saken, og ikke dem som opplever rasisme (Stephansen, 2020; Hansson, 2020). Hansen er uenig med dem som hevder at det er rasistisk og Hussaini mener man må se på konteksten før man kaller noe rasisme, og at en Instagram-konto ikke burde legge føringer for hva som vises på TV (Myklebostad, 2020; Hussaini, 2020). Farahmand omtaler dette som falske påstander fra en høylytt minoritet og Jensen omtaler dette som krenkelseshysteri (Teigen, 2020; Jensen, 2020). Hussaini, Farahmand og Jensens ytringer sikter til at posisjonen som er i opposisjon ikke skal legge føringer for ytringsrommet. Det kan tolkes som om påstander om rasisme knebler ytringsfriheten, mens ytringene deres forsvarer ytringsfriheten.

Det er også bekymringer knyttet til komikere som skal få et smalere ytringsrom eller la seg styre av hva som er støtende eller ikke. Det utøves ikke særlig forståelse for den posisjonen i opposisjon som adresserer problemstillinger knyttet til rasisme, tvert imot har de skapt et problem som begrenser friheten til komikere eller truer ytringsfriheten. Det handler også om at innholdet i TV-serien eller karakteren «Ernst Øyvind» ikke tolkes som rasisme av denne posisjonen, og det resulterer i en kritisk respons rettet mot opposisjonen. I denne spesifikke debatten anser denne posisjonen ytringsfriheten til å være viktigere enn den opplevde rasismen som opposisjonene formidler at de opplever.

Jeg har identifisert at ytringene i dette delkapittelet kommer fra såkalte «eliter», det vil si mennesker i maktposisjoner. I dette selektive utvalget inkluderer det ytringer fra politikere, én redaktør og andre etablerte mediepersonligheter. I Blackface-debatten er det flere «eliter» som tar «Nissene over skog og hei» til forsvar, mens de som befinner seg i opposisjon til dette er i større grad vanlige samfunnsborgere. Det er ikke helt unyansert, det er både eliter og samfunnsborgere som står på hver side av debatten, men flertallet av «eliter» befinner seg i posisjonen som bekrefter de hegemoniske forestillingene. Danielle Kilgo har funnet i sin forskningsartikkel *When is the "Racist" Designation Truly Applicable?* (2021) som tar for seg rasismedebatter i USA at mediene har en tendens til å vektlegge «eliter» perspektiv på rasisme (s. 186-204). Hun skriver at «elitene» ofte forneker rasisme eller forsøker å definere hva som teller eller ikke teller som rasisme – «debateability» (ibid.). Selv om Kilgo forsker på USA, kan man se et lignende mønster i Blackface-debatten. Det virker som «elitens» meninger om blackface er noe som prioriteres av redaksjonene i deknningen av Blackface-debatten. Det er et mangfold av meningsytringer som er publisert, både fra eliter og

samfunnsborgere, men i empirien kan det se ut til at journalistene har en tendens til å fremme «eliters» perspektiv.

4.5.1. Skepsis mot antirasister og/eller aktivister

I dette delkapittelet skal vi se nærmere på et utvalg ytringer som uttrykker skepsis i en eller annen form mot antirasister og/eller aktivister. Dette utvalget av ytringene viser til en diskurs innenfor den hegemoniske forestillingen. Ved å se nærmere på disse ytringene får man også en større forståelse for den hegemoniske forestillingens rasismeforståelser. Det er også interessant å se nærmere på dette, fordi Aftenposten-journalist Magnus Kallelid skriver følgende i en oppsummeringssak om rasismedebattene i 2020 «Flere saker har fått mye oppmerksomhet i mediene i år. Ofte har det startet med opprop i sosiale medier eller fra enkeltpersoner og endt i en kritikk av at antirasister truer ytringsfriheten.» (Kallelid, 2020b). Denne observasjonen indikerer at rasismedebattene som tok sted i Norge i 2020 har endt opp med en kritikk av antirasister.

I dette avsnittet skal jeg se nærmere på et utvalg ytringer som er bekymret for at rasismebegrepet skal «misbrukes» eller at antirasister og/eller aktivister svekker saken. Farahmand sier «Jeg lurer virkelig på hva intensjonen er. For disse aktivistene finner rasisme i alt fra navn til produkter som de fleste ikke opplever som rasistisk. Dermed utvanner de rasismebegrepet, og skaper et samfunn hvor alle til enhver tid går rundt og tror at andre har onde intensjoner» (Teigen, 2020). Rossavik skriver «Hvis ord som rasisme og krenkelse misbrukes, mister de mening. Til slutt trekker folk på skuldrene av anklager om rasisme og fnyser «krenkorama» uansett.» (Rossavik, 2020). Rehman skriver at slike saker som dette kan ødelegge for antirasismen «I mine øyne er det ingen forskjell på slike brune og svarte såkalte «antirasister» og kvinner som misbruker #metoo-kampanjen for å ødelegge livet til menn de ønsker plassen til. Det er på linje med og like skadelig som falske voldtektsanklager. Hvis brune og svarte sensurryttere med hjelp fra reaksjonære krefter nå kan henge ut hvem som helst som rasist med kampanjepregede rakettangrep, og dermed ødelegger hele antirasismen, så er det et annet enda større problem at norske komikere og journalister ikke så dette komme.» (Rehman, 2020).

Det er et par ytringer som skriver at denne saken tar vekk fokuset fra den virkelige rasismen i samfunnet og i verden. Stephansen skriver «Å fokusere på dette enkelt tilfelle er å trekke oppmerksomheten fra den virkelige rasismen, som finnes i arbeidslivet, på boligmarkedet og i utelivet» (Stephansen, 2020). Aspen skriver «Kanskje lett for meg som ikke har opplevd å miste en jobb pga. etnisitet, men det er denne rasismekampen vi må kjempe. Rasismen som hindrer visse etternavn normale muligheter! Ikke misforstått humor.» (Aspen, 2020). Rehman trekker frem flere eksempler på ting man burde bry seg om som Equinor, kjøttindustrien, sukkerindustrien fremfor Espen Eckbos brunkrem. Hun skriver også «Nå kan du rope rasist på høylys dag hvor det ikke finnes rasisme, mens dine brødre og søstre som opplever å bli banket opp, jaget, de som kjenner på virkelig utrygghet og sensur, du vet alle de tingene som skaper fordommer blant hvite å snakke om, det blir det nå forsvinnende lite oppmerksomhet rundt.» (Rehman, 2020). Hansson skriver «Rasisme er et problem i hele verden, også i lille Norge. Innvandrere diskrimineres i boligmarkedet, rettsvesenet og arbeidsmarkedet. Eckbos humor ødelegger ikke julen for folk med annen hudfarge – det gjør derimot arbeidsledighet.» (Hansson, 2020).

I dette avsnittet presenteres en diskurs innenfor den hegemoniske forestillingen som gjenspeiler forestillinger om det fargeblinde. To av ytringer i utvalget spekulerer om antirasistene og/eller aktivistene er de egentlige rasistene i denne saken. Aspen skriver følgende: «De fleste ser kun på én faktor, hudfarge. Når noe dømmes kun etter en fargetone oppfatter jeg det som grunnleggende rasisme.» Stephansen skriver «I stedet går kritikerne rett på hudfargen. Noen vil dermed fristes til å si at det er de som er de virkelige rasistene. Det er å ta for hardt i. Men det går i alle fall an å si at de er i overkant opptatt av hudfarge. Og at de står i fare for å gjøre hudfarge til et langt viktigere parameter i det norske samfunnet enn det vitterlig er.» (Stephansen, 2020).

Ytringene ovenfor illustrerer en skepsis mot antirasister og/eller aktivister som har påpekt at dette er blackface og rasisme. Disse ytringene befinner seg i den dominante lesningen av hegemoniske forestillinger, da det er dem som tar TV-serien til forsvar og ikke anser «Ernst Øyvind» som blackface. Farahmand, Rossavik og Rehman uttrykker en bekymring for at rasisme-begrepet skal vannes ut, og Rossavik skriver at dette kan føre til at ordet mister mening (Teigen, 2020; Rossavik, 2020; Rehman, 2020). Disse bekymringene kan tolkes som om dette ikke blir ansett for å være rasisme av den alvorlige sorten, og at man «misbruker» rasisme-begrepet ved å føre denne blackface-saken. Dette henger også sammen med det andre

avsnittet som mener at denne saken tar vekk fokus fra den «virkelige» rasismen i samfunnet. Med den «virkelige» rasismen menes det rasismen som finnes på for eksempel jobb – og boligmarkedet eller mennesker som blir forfulgt og banket opp i andre land. Rasisme anerkjennes som et problem, men blackface i et humorprogram forstås ikke som rasisme. Aspen omtaler denne saken som «misforstått humor» og Rehman skriver at antirasismen kan bli ødelagt av slike kampanjer (Aspen, 2020; Rehman, 2020).

Det er også to ytringer som eksplisitt og implisitt mener at å være opptatt av hudfarge er synonymt med rasisme. Den implisitte ytringen til Stephansen er bekymret for at hudfarge skal bli ett viktig parameter i samfunnet, som igjen resonerer med den fargeblinde-forestillingen om at «vi» ikke ser eller snakker om hudfarge i Norge (Stephansen, 2020). Disse to ytringene kan leses som om opposisjonene er de egentlige rasistene i saken. Dette er et argument som man kan se i rasismedebatter, Gullestad skriver dette om en debatt på 2000-tallet «Minorities who complain about racialisation and racism are often seen as aggressive: ‘too sensitive’, ‘too thin skinned’ or ‘obsessed by skin colour’.» (2005, s. 29). Det nevnes bare to ganger i denne debatten, men det er interessant at det dukker opp og som bekrefter forestillinger om fargeblindhet.

I dette delkapittelet ser vi at denne posisjonen uttrykker en skepsis mot antirasister og/eller aktivister. Det er bekymringer knyttet til rasisme-begrepet skal misbrukes eller at antirasismen svekkes av slike debatter. Det som også kommer til uttrykk er at denne saken ikke anses for å være «virkelig» rasisme, som igjen fører til at man minimaliserer alvorlighetsgraden.

4.5.2 Oppsummering av ytringene

Det er i hovedsak to fremtredende posisjoner i Blackface-debatten. Posisjonene som ikke anser dette for å være rasisme og som dermed bekrefter hegemoniske forestillinger og posisjonene som anser dette som rasisme og som motsetter seg hegemoniske forestillinger. Discovery gir i større grad uttrykk for en mellomposisjon. I delkapitlene ovenfor har gjennomgått et utvalg selekterte ytringer fra Blackface-debatten, som kan plasseres i Halls tre typer lesninger av hegemoniske forestillinger. Ved å plassere ytringene sammen med andre ytringene innenfor et lignende meningsmønster fremkommer det hvilke type meninger, argumenter og forståelser som går igjen i debatten. Det er ulike diskurser i omløp i de ulike posisjonene, dermed er det ikke slik at alle mener det samme om alt. Det er et mangfold av

meninger og forståelser i denne avgrensede diskursen.

Posisjonene som motsetter seg hegemoniske forestillinger ønsker først og fremst at man skal slutte å ta i bruk blackface. Denne posisjonen formidler i stor grad hva som er problematisk med blackface og hvordan blackface berører et av rasismens kjerner, nemlig stereotypier. Bruk av blackface vedlikeholder rasistiske stereotypier av rasialiserte mennesker. Et par av ytringene uttrykker at det er lei av «bare» humor-argumentet og utøver kritikk mot den gjeldende humordiskursen. Et annet aspekt som kommer til uttrykk, er ønsket om anerkjennelse, en god dialog og det å bli lyttet til. Denne posisjonen ytrer seg fra et antirasistisk ståsted, og utøver kritikk mot de hegemoniske forestillingene om at dette ikke er rasisme eller at ting som dette ikke er rasistisk i Norge. De anser blackface for å være rasistisk uavhengig av tid, sted og kontekst.

Posisjonen som bekrefter de hegemoniske forestillinger tolker ikke denne saken som verken blackface eller rasisme. Samtlige innenfor denne posisjonen er kritiske til at TV-serien «Nissene over skog og hei» har blitt avpublisert av Discovery. Det er også rettet en del kritikk mot både Discovery og instagram-kontoen @rasisme.i.norge. Det er flere innenfor denne posisjonen som synes det er problematisk at den «krenkede» skal være premissleverandør for hva som er tillatt eller ikke. Det er også et par ytringer som er bekymret for ytringsfriheten, og humoristenes ytringsrom. En av diskursene innenfor denne posisjonen er en skepsis mot antirasister og/eller aktivister, da de tar vekke fokus fra den «virkelige» rasismen. Det er flere ytringer som uttrykker at denne saken ikke kan sammenlignes med den historiske blackface. Dette kan tolkes som om blackface i samtiden ikke anses for å være det samme som i fortiden, som de mener var rasistisk. Flere innenfor denne posisjonen er «eliter» – politikere, mediepersonligheter og lignende. Utgangspunktet for konflikten mellom posisjonene er hvordan de tolker og forstår blackface og dermed rasisme. Med det er det nødvendig å dykke dypere inn i de ulike rasismeforståelsene som kommer til uttrykk i debatten.

4.6 Rasismeforståelser

Hvordan de ulike posisjonene tolker blackface henger sammen med de ulike forståelsene av rasisme som sirkulerer i samfunnet. Som nevnt i teorikapitlet har «vi» nordmenn hatt et slags antirasistisk selvbilde og siden 2. verdenskrig har man hatt berøringsangst for å snakke om «rase» og til dels rasisme (Gullestad, 2005). Gullestad peker på at vi nordmenn har en

tendens til å se på rasisme som en individuell handling fremfor noe strukturelt (2004, s. 183). Rogstad og Midtbøen skriver at offentlige samtaler og/eller debatter om rasisme har i større grad vært individorienterte fremfor strukturorienterte (2010, s. 30). Helland skriver at begrepet rasisme brukes nærmest ikke i Norge, fordi vi anser oss selv som ikke-rasister (2019, s. 12). Ikke minst at det anses som kontroversielt å anklage noen for å være rasister (Helland, 2019, s. 11-12). Alle disse faktorene indikerer at dette har vært den rådende rasismediskursen i Norge, som henger tett sammen forestillinger om det «post-rasiale» og fargeblindet, rasisme anses for å høre til andre steder til andre tider og at det er en berøringsangst rundt «rase» og rasisme. Hvordan vi som nasjon har forholdt oss til rasisme former også hvordan vi snakker om det og ordlegger oss. Debatt deltakernes forståelser og posisjoner synliggjøres av deres egne ytringer i Blackface-debatten. Den opposisjonelle lesningen av saken er at blackface er rasistisk og man burde avstå fra å bruke det. Mens i den hegemoniske forestillingen er det i større grad ulike rasismeforståelser som kommer til uttrykk i Blackface-debatten. Hvilke typer rasismeforståelser kommer til uttrykk i Blackface-debatten?

4.6.1 Fortid versus nåtid

I Blackface-debatten er det flere ytringer som reagerer på at karakteren «Ernst Øyvind» fra «Nissene over skog og hei» blir tolket som blackface. Blackface er noe flere av debatt deltakerne assosierer med fortiden, amerikansk historie, slaveri og segregering. Det blir nærmest sett på som en helt usammenlignbart å skulle sammenligne den «klassiske» blackface med den norske humorkarakteren «Ernst Øyvind». Dette er en kontekstbasert forståelse, blackface tilhører en annen kontekst (og tid) enn vår egen. Den dominante lesningen er at blackface er noe som hører til i fortiden og som ikke har noe med Norge å gjøre i dag.

I Blackface-debatten er det flere som vier avsnitt i sine debattinnlegg om blackface' historie. Her er det den samme type informasjonen som går igjen, blackface oppsto i USA, minstrel, hvite som karikerte svart osv. Denne informasjonen er helt riktig, dette er den historiske opprinnelsen til blackface, men det er få som skriver noe om blackface etter denne historiske perioden. Det blir jo diskutert hvorvidt «Ernst Øyvind» er blackface eller ikke, og hvilke problemstillinger det adresserer i dagens samfunn, men opplysningen om blackface omhandler et gitt tidspunkt i amerikansk historie. Det er ytterst få som skriver at blackface var populært i Norge, eller at det har vært flere blackface-debatter de seneste årene i andre land.

Det skapes en slags distanse mellom fortid og nåtid, som bidrar til en forståelse om at blackface er noe som tilhører i fortiden, og ikke et problem i samtiden. «Vi» har beveget oss videre fra den tiden hvor blackface ble brukt i minstrels i USA type tankegang. Det paradoksale er et blackface til stadighet dukker opp i samtiden, det er ikke kun forbeholdt historien. Og nesten hver gang det dukker opp i samtiden, oppstår det en eller annen form for reaksjon, om det er på sosiale medier eller i offentligheten. Det er interessant hvordan blackface forbindes med fortiden, men er stadig aktuelt i nåtiden.

Forståelsen om at blackface tilhører fortiden henger i aller høyeste grad sammen med forestillingene om det «post-rasiale» og fargeblindhet. Rasisme er noe som tilhører fortiden, vi har beveget oss videre og dermed er det mange som ikke ser hvilken funksjon det har i samtiden. Det er også skillet mellom «klassisk» rasisme og nyrasisme, for mange tilhører nok blackface den gamle type rasismen, altså den «klassiske». Å anse blackface som en form for «klassisk» rasisme er også en slags fornektelse av at det eksisterer i vår tid. Alana Lentin skriver «the denial of racism is a central feature of modern racism» (2016, s. 44). Fornektelse reproducerer også rasisme og forhindrer endring (van Dijk, 2002, s. 310.). Å betinge blackface til historiebøkene er en form for fornektelse som undergraver dets rasistiske arv og hvilken effekt det kan ha den dag i dag.

En konsekvens av dette er at vi også mister et språk for å snakke om det når det dukker opp i samtiden. David Theo Goldberg bruker begrepet «racial erasure», Mathias Danbolt og Lene Myong bruker begrepet «racial silence», begge begrepene forklarer fraværet av å adressere «rase» og rasisme (2015, s. 67; 2017, s. 108). Når man ikke snakker om det, mister man også et språk for det. Dermed blir det vanskelig å artikulere hvilken effekt og ringvirkninger det kan ha i samfunnet i dag. Hvis «vi» fortsetter å adressere rasisme som noe som tilhører fortiden, vil det fortsette å by på utfordringer når man blir konfrontert med det i nåtiden. Først og fremst vil det fortsette å være vanskelig for rasialiserte mennesker som opplever det, og så er det den innstendige kampen om å legitimere og overbevise majoriteten om at dette er et reelt problem her og nå. Angela Davis blir sitert i *Racism and Media* «the persistence of historical meanings of racism and its remedies prevents us from recognizing the complex ways in which racism clandestinely structures prevailing institutions, practices and ideologies.» (Titley, 2019, s. 7). Ved å rette fokus mot historien gjør det vanskeligere å identifisere rasistiske strukturer som er til stede i dagens samfunn.

Kilgo illustrerer i sin forskningsartikkel at vi har lettere for å snakke om rasisme i en historisk kontekst i motsetning til rasisme i nåtiden (2021). Kilgo undersøker hva som blir definert som rasisme i amerikanske medier, og konkluderer med at det er at historie som anses som rasisme, altså det som har skjedd tidligere, fremfor det som skjer i dag (2021). Hun skriver at amerikanske medier har lettere for å omtale rasisme fra fortiden, fremfor å analysere og reflektere over rasisme i nåtiden (Kilgo, 2021). Dette er nok en direkte konsekvens av «racial silence», derfor er det lettere å snakke om rasisme som noe historisk betinget, fordi det er mye mer konkret enn å prøve å forstå nåtidens rasistiske mekanismer. Dette kan forklare hvorfor alle enes om at blackface er rasistisk, da det har en historiske røtter, mens det kan være vanskeligere å forstå hvorfor det er et problem i dag.

Ash Amin bruker begrepet «racial debris», som en metafor på hvordan ting (referanser, bilder og logikker) fra fortiden plutselig dukker opp igjen i nye sosiale og politiske forhold. Denne konfrontasjonen kan oppleves som noe underlig, spesielt i en «post-rasial»-kontekst, fordi «racial debris» er et bilde på hvordan man brått kan bli konfrontert med rasisme, når man egentlig anser det som noe fra fortiden (Titley, 2019 s. 61; Amin, 2010). «Racial debris» kan oppleves som et angrep på rasialiserte mennesker ifølge Amin (2010, s. 3). Dette tror jeg har noe med at «racial debris» dukker opp så brått at man ikke helt klarer ta innover seg hvilke konsekvenser det kan ha for rasialiserte mennesker. Den hvite vestlige majoriteten, som ikke blir berørt av blackface-karikeringen, glemmer kanskje hvordan fortidens spøkelser kan fortsette å hjemsøke rasialiserte mennesker også den dag i dag – i gamle og nye former.

4.6.2. Nasjonalt selvilde

I dette delkapittelet skal vi se nærmere på hvordan rasisme ofte blir forbundet med noe som hører til andre steder, til andre tider og i andre kontekster. Det er flere debatt deltakere som skiller mellom Norge og USA, hvor man referer til USA som en annen kontekst, spesielt i forhold til blackface. Ytringer som «det er en helt annen kontekst av blackface i USA», «Stort lenger vekk fra det amerikanske, rasistiske fenomenet «blackfacing» er det neppe mulig å komme.» (Teigen, 2020; Gerhardsen, 2020). Eller følgende ytringer «Rasisme finnes dessverre i Norge, men Norge er ikke USA, og vi deler heldigvis ikke historien om undertrykkelsen av den afroamerikanske befolkningen. Å dra paralleller fra en karakterer i et juleprogram i Norge til slaveri i USA og «Blackface» er med respekt å melde å dra det alt for langt» og «Det tragikomiske tar over når en brunsminket nissekarakter blir sammenliknet med

amerikansk rasepolitikk fra mellomkrigstida i et barnevennlig juleprogram.» (Hussaini, 2020; Thoresen, 2020). Ytringene signaliserer at man ikke kan sidestille «Ernst Øyvind» med amerikansk blackface. Denne parallellen oppleves for noen som fjernt og fremmedgjørende.

Disse ytringene distanserer også Norge fra USA, som kan tolkes som en forståelse om at blackface er noe som hører til der, men ikke her i Norge i dag. Det anses å være to vidt forskjellige kontekster. Norge og USA deler ikke samme historie, vi har ikke tatt del i kolonialisme, slavehandel og segregering på samme måte som USA. Rasismen som har tatt sted i USA, har ikke noe med oss å gjøre. Selv om Norge og nordmenn har sett mye til USA, importert mye av deres (populær)kultur til Norge, ønsker vi derimot å distansere oss fra deres rasistiske historie, forståelig nok. Ifølge Gullestad er det norske nasjonale selvbildet at vi er et tolerant, humant, fredsbevarende og antirasistisk samfunn (2005, s. 43). Kan det være mulig at påstander om blackface-bruk og rasisme i Norge rokker ved vårt nasjonale selvbilde?

Hansen ytrer i debatten «Alle er enige at blackface er rasistisk», som understreker en slags selvfølgelighet om at vi i Norge er imot blackface (Myklebostad, 2020). Som jeg har belyst tidligere er den hegemoniske forestillingen om blackface i Norge at det enten er rasistisk og/eller problematisk. Likevel blir vi konfrontert med en sak hvor en hvit mann har malt seg svart i ansiktet, tatt i bruk neseprotese og afroparykk. Responsen er at nesten over halvparten av debatt deltakerne motsetter seg påstanden om blackface, mens den andre halvdel identifiserer dette som blackface. Morgenblad-journalist Aksel Kielland skriver en treffende observasjon om debatten «Hvite nordmenn fra middelklassen kjøet opp for å erklære at selv om blackface er pur ondskap og den rake motsatsen av alt vi står for som nasjon og kultur, så teller ikke dette som blackface, og alle som mener at det gjør det, må senke skuldrene og slutte å lete etter rasisme overalt.» (Kielland, 2020). Kielland skriver det virker som blackface er motsatsen av det vi står for som nasjon og kultur, men når noen først identifiserer dette i vår egen kultur, så er det de som påpeker at det er rasisme som må senke skuldrene, ikke alle andre.

Her ønsker jeg å introdusere begrepet eksepsjonalisme. Nordisk eksepsjonalisme er en tankegang hvor man anser de nordiske landene som mer humane og solidariske enn andre land (Myhr, 2021, s. 2 -3). Innenfor samme rammeverk som nordisk eksepsjonalisme finner man også begrepet «nordic racial excepstionalism», som beskriver idéen om at man ikke har vært delaktig kolonialisme eller praktisert biologisk rasisme som har funnet sted i for

eksempel USA og Sør-Afrika (Danbolt, 2017, s. 108). Denne formen for eksepsjonalisme frifinner Norden fra diverse rasistiske praksiser som har funnet sted andre steder og til andre tider. Denne forståelsen underbygger at rasisme finnes andre steder, men ikke her i Norden (ibid.). Begge formene for eksepsjonalisme bygger på at de nordiske landene er tolerante samfunn som ikke har tatt del i den rasistiske historien som mange andre land har og at vi anser oss selv som uskyldige. Det nasjonale selvbildet vårt er forankret i forestillingen om nordisk eksepsjonalisme.

Mathias Danbolt mener at eksepsjonalisme er en narrativ de nordiske land har fortalt seg selv og han forklarer det slik «...supported a narrative in which racism ‘proper’ is understood as something that primarily ‘exists “far away”, “in the past”, or “on the extreme right wing”’ in a Nordic context... The idea of Nordic racial exceptionalism has thus been central to the ideational branding of the region’s unprecedented understanding of equality, tolerance and solidarity» (2017, s. 108). Tankegangen om at rasisme er noe som tilhører fortiden og andre steder enn i Norden er forankret i «nordic racial exceptionalism». Dette kan være noe av grunnen til at flere debatt deltakere distanserer seg fra blackface, rasisme og USA, fordi vi har et selvbilde som ikke er forenlig med hva USA representerer. Norge og USA er to ulike nasjoner, men likevel har vi begått mange av de samme feilene, bare i forskjellig grad.

Nordisk eksepsjonalisme beskriver en slags iboende uskyld blant de nordiske nasjonene. Gullestad påpeker også at vi i Norge oppfatter oss selv som uskyldige (2005, s. 43). Gavan Titley skriver om begrepet «white innocence» som forklarer hvordan noen vestlige nasjoner anser seg selv som uskyldig når det kommer til rasismeanklager, fordi man ser på nasjonene sin som progressive, antirasistiske og fargeblinde (Titley, 2019, s. 62). Men i et historisk perspektiv er vi kanskje ikke så uskyldige som vi selv tror. Selv om Norge var underlagt Danmark i kolonitiden, var det flere norske aktører som tok del i kolonialismen, men på ingen måte i samme grad som andre vestlige land (Bangstad, 2017 s. 238-239). Blackface-bruk i minstrel var en populær underholdningssjanger på norske varietéscener i Norge i nærmere 30 år fra 1880- til 1910-tallet (Hegdal, 2019, s. 64). I nærmere 100 bedrev også Norge med for forskningspolitikk for å assimilere samene (Zachariassen, 2016).

Bangstad og Døving har skrevet følgende «Det har alltid vært enklere og hensiktsmessig for de fleste å fordømme rasisme og diskriminering som finner sted andre steder og til andre tider enn den rasisme og diskriminering som finnes i vårt land og i vår samtid» (Bangstad og

Døving, 2015 s. 119). Den hegemoniske forestillingen er at vi ikke aksepterer rasisme og synes blackface er rasistisk, men når det da dukker opp en sak om dette i vår egen samtid, forholder vi oss til det på en annen måte. Dette kan helt klart ha sammenheng både med forestillinger om det «post-rasiale», fargeblindhet, men også eksepsjonalisme. Samtidig som det kan være en form for fornektelse, da mange avviser at blackface kan være rasisme i vår egen tid. Likevel er det flere mennesker som forklarer i debatten at blackface oppleves som rasisme, hvor er det ikke alle som aksepterer eller utøver forståelse for dette? Marianne Gullestad skriver «So, when minority people complain of local racism, the innocent national self-image and the associated collective memory are at stake» (Gullestad, 2004, s. 183). Det Gullestad skriver her at kritikk om rasisme utfordrer vårt eget nasjonale selvbilde.

Det at flere rasialiserte mennesker har stått frem om historier om opplevd rasisme i 2020 har antageligvis satt i gang en personlig selvransakelse hos mange, men at en humoristisk karakter i et juleprogram anses som rasistisk var det ikke like stor forståelse for hos alle. Når et norsk juleprogram ble kritisert for rasisme, kan nok mange ha tolket dette som et slags angrep på Norge og norske verdier. Gullestad beskriver hvordan kritikk fra «innvandrere» ikke alltid blir tatt like godt imot i Norge:

«(..) the double standard means that ‘immigrants’ often have to demonstrate their loyalty more explicitly by praising everything Norwegian. Moreover, majority people are less likely to accept criticisms by minority people. Majority anxieties about saying or doing ‘something wrong’ are often regarded as more important than minority feelings of being discriminated against (...) The minorities are expected to learn and appreciate majority traditions and ‘basic values,’ but majority people do not feel a similar obligation to be interested in what the ‘immigrants’ bring with them.» (2004 s. 193).

Gullestad bruker ordet «innvandrere» i 2004, som er en litt vag betegnelse, men poenget er fortsatt klart. Hun forklarer at «innvandrere» er forventet å akseptere majoritetens tradisjoner og verdier, og at det ikke faller i god jord når «innvandrere» sier ifra. Det skal sies at det er rasialiserte mennesker som befinner seg i begge posisjonene i Blackface-debatten, forskjellen er at noen av dem bekrefter hegemoniske forestillinger, mens andre motsetter seg dem. Det Gullestad forklarer er at det ligger en forventning om at man skal godta majoritetens tradisjoner og verdier, og muligens er den samme forventning til stede i Blackface-debatten også. Gullestad skriver også at angsten for å si eller gjøre noe galt trumfer minoriteters

følelser av opplevd diskriminering. Dette er et interessant poeng, som nevnt tidligere er det en berøringsangst for rasisme i Norge, og når man blir konfrontert med det så er det mulig at man går i forsvarsmodus, fremfor å konfrontere angsten knyttet til rasismen.

Norge har blitt et mer mangfoldig land de siste tiårene, og med det kommer det også nye perspektiver, men også problemstillinger som den hvite majoriteten ikke har måttet ta stilling til tidligere. Flere av dem som kritiserer blackface er rasialiserte mennesker som har levd erfaringer med å være det rasialiserte subjekt blackface karikerer og håner. Den hvite majoritet har et privilegium rasialiserte mennesker ikke har, og det er at de slipper å erfare blackface. Påstander som dette rokker muligens ved det nasjonale selvbildet, men kanskje denne rokkingen også kan endre det.

4.6.3. Den «virkelige» rasismen

Noen anser rasisme for å høre til i fortiden eller at det eksisterer andre steder eller i andre kontekster, men det er også noen som anser rasisme for å være forbeholdt ekstreme individer eller grupperinger. Forståelsen for rasisme i seg selv er ikke entydig, noe som kan føre til diskursive uenigheter. Kilgo skriver følgende «the boundary and meaning of the concept of racism is the site of theoretical struggle.» (2021, s. 188). I lys av det er det heller ikke rart ulike forståelser av rasisme kommer til uttrykk i en debatt som dette, alle vet til en viss grad hva det er, men man har likevel ulike oppfatninger om hvor seriøst eller utbredt fenomenet er. Det er et par ytringer i den ene posisjonene som refererer til den «virkelige» rasismen, noe som antyder at blackface faller utenfor denne betegnelsen, spesielt i samtiden. Dette kommer også av at man ikke tolker «Ernst Øyvind» som rasisme, og dermed anser man ikke det for å være den «virkelige» rasismen. Ytringer som «Å fokusere på dette enkelt tilfelle er å trekke oppmerksomheten fra den virkelige rasismen, som finnes i arbeidslivet, på boligmarkedet og i utelivet» (Stephansen, 2020) eller «Kanskje lett for meg som ikke har opplevd å miste en jobb pga. etnisitet, men det er denne rasismekampen vi må kjempe. Rasismen som hindrer visse etternavn normale muligheter! Ikke misforstått humor.» (Stephansen, 2020; Aspen, 2020). Hansson skriver «Rasisme er et problem i hele verden, også i lille Norge. Innvandrere diskrimineres i boligmarkedet, rettsvesenet og arbeidsmarkedet. Eckbos humor ødelegger ikke julen for folk med annen hudfarge – det gjør derimot arbeidsledighet» (2020). Hvorfor forstås ikke blackface som «virkelig» rasisme?

Som nevnt i teorikapittelet er det flere akademikere som peker på et skille mellom «klassisk» rasisme og nyrasisme. Den «klassiske» rasismen blir ansett som bekjempet i forestillinger om det «post-rasiale» og fargeblindhet. Blackface tilhører på sett og vis den «klassiske» rasismen, da den oppsto da, og det er nok derfor mange ikke anser dette som rasisme i samtiden. Likevel kan de gamle praksisene flyte over i nyrasismen også. Det er fortsatt elementer fra den «klassiske» rasismen som er til stede i samtiden, Lentin skriver at de biologiske komponentene og konsekvensene fortsatt er til stede i nyrasisme (Lentin, 2014). Lentin bruker også begrepet «frozen racism» for å forklare at man fryser «real racism» til fortiden, noe som fører til at rasisme fortsetter under nye navn som kulturforskjeller og lignende (2016, s. 35). Bonilla-Silva argumenterer for det samme i USA «Today “new racism” practices have emerged that are more sophisticated and subtle than those typical of the Jim Crow era. Yet, as I will argue, these practices are as effective as the old ones in maintaining the racial status quo.» (2018, s. 17). Det Lentin og Bonilla-Silva forklarer er at dette skillet mellom «klassisk» rasisme og nyrasisme er på en måte falskt, da det er mye av det samme som går igjen bare i nye forkledninger.

Poenget med å belyse forskningen ovenfor er for å vise at selv om det er et teoretisk skille mellom «klassisk» rasisme og nyrasisme, flyter den «gamle» rasismen over i den nye, men i mer subtile former. I nåtiden dukker blackface opp i humor, som det gjorde i historien, men det bygger på likevel på den samme diskursen det en gang hadde. De eneste forskjellen er at det nå er hegemoniske forestillinger om at denne type rasisme ikke eksisterer i samfunnet og dermed anser er det mange som ikke anser det som rasisme i dag. Mens for dem som tolker dette som rasisme er det en strukturell form for rasisme som har vedvart i over hundre og femti år og som har funksjon og egenskap den dag i dag som det en gang hadde.

Posisjonene som tolker dette som blackface inntar en strukturorientert tilnærming til saken, hvor man ikke legger skyld på skuespilleren som portretterer «Ernst Øyvind», men vektlegger at det å ta i bruk blackface er rasistisk og/eller problematisk. Ciakudia starter innlegget sitt «Jeg vil gjerne starte med å si at jeg ikke tror at Espen Eckbo er rasist. Det er ikke slik at fordi man påpeker at noe han har skapt er rasistisk, så er han rasist.» og Lundestad Joof skriver «Jeg synes ofte Eckbo er morsom, og jeg ikke tror at han mente det rasistisk da han ville karikere en doven sørlending og gjorde akkurat han brun. Men bismaken er der fortsatt (Ciakudia, 2020; Lundestad Joof, 2020). For denne posisjonen handler det i større grad om hvordan rasistiske stereotyper resirkuleres i media uten å bli utfordret av hegemoniet. Denne

posisjonen bruker debatten som en arena til å formidle hva som er problematisk med blackface på et strukturorientert nivå. Det er ikke slik at det antydes at blackface er den verste formen for rasisme, men vedlikehold av rasistiske stereotyper kan bidra til forskjellsbehandling i den materielle virkelighet. Det blir også adressert at dette har vært en gjentakende form for humor i Norge, og det er dette denne posisjonen vil sette en stopper for.

Posisjonene som ikke tolker dette som blackface, har utvist en viss anerkjennelse for at strukturell rasisme kan forekomme i Norge. Spesielt i lys av ytringer som har adressert at rasisme finnes på bolig – og jobbmarkedet og lignende. Det er en anerkjennelse at rasismen ikke bare er knyttet til individet, men også systemet. Likevel anses ikke blackface i denne konteksten for å være rasisme, og dermed heller ikke på et strukturelt nivå. Dette henger sammen med at man ikke anser dette som «virkelig» rasisme. I denne vurderingen veier kontekst og intensjon inn. Hussaini skriver «Man bør i det meste se på konteksten før man kaller det for rasisme og Rossavik skriver «Men er det rasistisk hvis hvite maler mørk farge i ansiktet, uansett hvor og hvorfor? ... Hensikt ser ikke ut til å bety noe lenger. Argumentet er enkelt: Hvis noen oppfatter noe som rasistisk, er det rasistisk. Punktum.» (Hussaini, 2020; Rossavik, 2020). Nettavisen spør Farahmand om han ikke ser noe problematisk i at en hvit person sminker seg mørk i ansiktet og Farahmand svarer: «Det handler om hvilken kontekst. Vi som er oppegående mennesker har et ansvar for å forstå ting i beste mening.» Halsen skriver «Man skal absolutt heve stemmen om man opplever sjikanering og kritikkverdige holdninger. Men det er lurt å spørre seg hva intensjonen bak ytringen var. Som samfunnsdebattant og samfunnsborger har vi et ansvar for å ikke tolke folk i verste mening, men heller la folk definere selv hva de mener og står for.» (Teigen, 2020; Halsen, 2020).

En intensjonsbasert forståelse av rasisme er noe som man prøver å gå bort fra i nyere rasismeforskning. Rogstad og Midtbøen skriver man burde se på rasisme «...som en innebakt sosial praksis...» og så skriver de «Ved å erkjenne at rasisme kan være et strukturelt problem, kan man kanskje heve diskusjonen over spørsmål om individuell moral...» (2010, s. 37-38). Det handler i større grad om det strukturelle, enn individets intensjoner. Dette henger sammen med hva Bonilla-Silva skriver om «Racism without racist», det er nesten ingen som er rasister og dermed må man fokusere på det strukturelle. Bonilla-Silva skriver følgende «One reason why, in general terms, whites and people of color cannot agree on racial matters is because they conceive terms such as «racism» very differently. Whereas for most whites racism is prejudice, for most people of color racism is systemic and institutionalized.» (2018, s. 8).

Hvite oppfatter det som fordommer og rasialiserte som systematisk og institusjonalisert. Bonilla-Silva mener det strukturelle reproducerer forskjellsbehandling og diskriminering (2018). Det strukturelle er også mye mer flyktig og lite håndfast, i motsetning til det mer konkrete som et fysisk eller verbalt angrep.

En individorientert forståelse bidrar også til tankegangen om at rasisme kun eksisterer blant ytterst få individer eller marginaliserte grupperinger, og at det er der rasismen befinner seg, ikke ellers i samfunnet. David Theo Goldberg skriver «Responsibility for racist expression is reduced to an individualized account, to a bad apple, a rogue element. This denies responsibility to structural conditions or larger social forces. For neoliberalizing postraciality, racism is an anomaly, the mark of a past historical moment.» (2015, s. 64). Goldberg skriver i det «post-rasiale» er rasisme er redusert til det individuelle, det er en fornektelse av det strukturelle og at rasisme anses for å være et historisk avvik. Tidligere har jeg nevnt at Gullestad skriver at man har en individuell rasimeforståelse i Norge (2004, s. 183). Dette kan antageligvis være én av grunnene til at den dominante lesningen av «Ernst Øyvind» ikke tolker det som blackface og rasisme. Den hegemoniske forestillingen som er forankret i det «post-rasiale» vil da forstå rasisme som en ondsinnet individuell handling, fremfor noe strukturelt. Dette kan også bidra til at man ikke tolker dette som den «virkelige» rasismen. Mens den opposisjonelle lesningen tolker dette som en strukturell rasisme, som er løsrevet fra individet moral.

At blackface ikke oppfattes som «virkelig» rasisme har sammenheng med det vi har gjennomgått i dette delkapittelet, gamle forestillinger om rasisme blir med inn i nye forestillinger om rasisme, spesielt den individorienterte forståelsen. Samtidig som man «fryser» blackface til fortiden, og dermed avviser at denne formen for rasisme gjelder den dag i dag, spesielt i lys av forestillinger om det «post-rasiale» og fargeblinde. Intensjon og kontekst veier også inn, da man forbinder rasister med noe ytterst få ekstreme individer eller grupperinger, noe man ikke assosierer med skuespilleren som portretterer «Ernst Øyvind» med. I det man vektlegger individets intensjon fremfor opplevd rasisme, har man en individorientert forståelse fremfor en strukturell forståelse av rasisme.

4.6.4. Antirasister og/eller aktivister

Antirasisme blir ansett som både noe positivt og noe negativt i Blackface-debatten. For mange er antirasisme en positiv handling som innebærer å identifisere og bekjempe rasisme (Simpson, 2010). Mens for andre assosieres antirasisme med mennesker som skaper problemer, som finner rasisme i «alt» – «seeing racism where there is none» (Augoustinos og Every, 2010 s. 252). I Blackface-debatten blir dem som motsetter seg den hegemoniske forestillingen omtalt som antirasister, aktivister, «wokere» eller identitetspolitikere. Den posisjon mottar skarp kritikk fra de sine meningsmotstandere. Skepsis mot antirasister og/eller aktivister er en diskurs innenfor den hegemoniske forestillingen.

Noe av kritikken de mottar er «Ytringsfriheten blir også smalere og smalere, når man gir etter for slike falske påstander bidrar man til at en liten intolerant men høylytt minoritet», «I mine øyne er det ingen forskjell på slike brune og svarte såkalte «antirasister» og kvinner som misbruker #metoo-kampanjen» og «De fleste ser kun på én faktor, hudfarge. Når noe dømmes kun etter en fargetone oppfatter jeg det som grunnleggende rasisme.» (Teigen, 2020; Rehman, 2020; Aspen, 2020). Hva er grunnen til at antirasister og/eller aktivister får så skarp kritikk?

Det første som må tas til etterretning er det politiske og kulturelle klimaet i 2020. Black Lives Matter-bevegelsen og drapet på George Floyd satte i gang store globale protester mot rasisme, men det var ikke alle som omfavnet dette, ett kritisk motsvar til dette var «All Lives Matter» (West mfl., 2021). I Norge ble demonstrasjonene kritisert fordi de tok sted midt i koronapandemien hvor det var påbud om strenge restriksjoner. Utover dette har det vært såkalte kulturkriger de seneste årene, hvor kulturelle verdier står i konflikt. Typiske temaer som går igjen i kulturkriger er rasisme, feminisme, homofili, transrettigheter osv (Linder mfl., 2019). Slike debatter har en tendens til å polarisere, og kampen er som regel mellom venstresiden og høyresiden. Venstresiden blir omtalt blant annet som identitetspolitikere, «wokere» og politisk korrekte, høyresiden blir omtalt blant annet som de konservative, høyreekstremister, «alt-rihtere». En del av det ovenfornevnte er knyttet sammen med «cancel culture» eller kanselleringskultur, Pippa Norris definerer «cancel culture» slik «collective strategies by activists using social pressures to achieve cultural ostracism of targets (someone or something) accused of offensive words or deeds.» (2021, s. 4). Høyresiden ser på kanselleringskultur som en trussel mot ytringsfriheten, venstresiden mener at de utfordrer etablerte diskurser og maktforhold. Det politiske og kulturelle klimaet kan forklare hvorfor denne debatten polariseres og det blir skarp kritikk, fordi det blir en verdikamp, om et norsk juleprogram er rasistisk eller ikke.

Det at antirasister og/eller aktivister mottar skarpere kritikk enn andre veien rundt er en gjentakende retorikk er repeterende i rasismedebatter. Det er flere eksempler på andre rasismedebatter hvor antirasistene blir fremstilt som en gruppe som skaper problemer (Danbolt, 2017; Sieg, 2015; Rødje og Skadegård, 2019). Martha Augoustinos og Danielle Every skriver at kritikk mot antirasister er godt dokumentert i USA, men at man har også funnet samme holdninger i Storbritannia, Nederland, Australia. Antirasister agenda kan bli oppfattet å være i utakt med majoriteten (Augoustinos og Every, 2010, s. 252). Dette kan også se ut til å gjelde Blackface-debatten også. Ett av debattinnleggene avsluttes slik «Og hva så med wokebevegelsen? Med fare for å krenke noen fra Bloksberg, dere kan dra til helvete.» (Thoresen, 2020). De færreste skriver med en så skarp tone, men dette illustrer hvor skarpt kritikken kan bli i offentligheten mot såkalte «wokere».

Augoustinos og Every siterer van Dijk «the person who accuses the other as racist is in turn accused of inverted racism against whites, as oversensitive and exaggerating, as intolerant and generally as ‘seeing racism where there is none’ ... Moreover, such accusations are seen to impose taboos, prevent free speech and a ‘true’ or ‘honest’ assessment of the ethnic situation. In other words, denials of racism often turn into counter-accusations of intolerant and intolerable anti-racism.» (2010, s. 252). Tidligere i analysen har jeg dokumentert flere påstander om antirasister og/eller aktivister som underbygger dette. van Dijk skriver «The attacks on the antiracist often embody denials of racism» (2002, s. 311), og med dette mener han at angrep på antirasister henger sammen med fornektelse av rasisme, som igjen henger sammen med forestillinger om fargeblindhet og det «post-rasiale». Augoustinos og Every skriver «Accusations of racism... tend to be seen as more serious social infractions than racist attitudes or actions themselves.» (2010, s. 252). Rasismeanklager anses for å være mer alvorlige enn det rasialiserte subjekts opplevelse, som vi også har skrevet om tidligere i analysen. Posisjonen som forsvarer hegemoniske forestillinger reagerer først og fremst på anklagelsen om blackface og rasisme, fremfor å reflektere rundt opplevd rasisme.

I Blackface-debatten er det to ytringer som mener at antirasistene er opphengt i hudfarge, og at det gjør dem til de egentlige rasistene. Den ene ytringer sier det eksplisitt og den andre implisitt. Det er viktig å presisere at dette ikke er et gjennomgående argument eller synspunkt i debatten, men det er likevel interessant at dette argumentet dukker opp. Hvilken intensjon er det man prøver å oppnå ved å skrive dette? Er det å fremstille antirasistene og/eller aktivistene

som de egentlige rasistene? Jeg tolker disse ytringene i lys av en fargeblind forestilling, hvis man ikke «ser» hudfarge eller snakker om det, er det antagelig såpass uvant at man umiddelbart forbinder det med en form for rasisme å påpeke slikt. Gullestad har skrevet følgende «When they try to communicate their experiences to majority Norwegians, they are often told that they are ‘obsessed with skin color’, ‘aggressive’ or ‘too sensitive.’ The hegemonic majority perspective acts as a barrier against seriously discussing racialization and racism in the public realm. The public realm is in this sense a ‘white public space’» (2004, s. 187). Når hun referer til «they» da mener hun rasialiserte mennesker som ytrer seg i norsk offentligheten. Dette har vært et gjentakende argument i tidligere rasismedebatter i Norge, hvor kritikken reverseres mot det rasialiserte subjektet.

Bangstad og Døving skriver «En liknende retorisk strategi finner vi i en stadig tilbakevendende påstand også i norsk kontekst om at «antirasistene er de egentlige rasistene» og at det er «antirasisme som skaper rasisme» (2015, s.117). Denne retoriske strategien er tydeligvis gjentakende i Norge. Dette henger sammen med forestillingene om fargeblindhet og det «post-rasiale», hvis rasisme er bekjempet, skaper antirasistene problemer ved å «misbruke» rasisme-begrepet. Hvis antirasister og/eller aktivister blir oppfattet som en trussel mot det norske verdier og det nasjonale selvbildet er det heller ikke rart at debatten blir polarisert. Den hegemoniske forestillingen står sterkt, og utfordre etablerte diskurser er ingen enkel kamp.

Remi Joseph-Salisbury skriver «Under the conditions of the ‘post-racial, where “race” no longer matters’ (..) anti-racism faces a new set of challenges. How is it possible to work against a threat that is deniable and invisible?» (2019, s. 68). Salisbury peker på at det er utfordrende for antirasister og jobbe mot det fornæktede og usynlige temaet – rasisme. En utfordring i Norge er uten tvil at majoritets befolkningen er hvit, og dermed opplever ikke den største andelen av befolkningen dette «usynlige» fenomenet. Det er mye usynlig ved rasisme, som mange ikke oppfatter, men jeg anser blackface for å være en veldig konkret ting og det er muligens lettere å peke på det konkrete enn det ingen ser. Når noen debatt deltakere etterspør hvor man ikke snakker om den «virkelige» rasismen, er det antageligvis en grunn til at det ikke blir debattert like mye, fordi det er vanskeligere og mer komplisert. Det er ikke alltid slik at saker om opplevd rasisme kulminerer til en debatt, det forblir ofte ved det. Selv når en hvit mann sminker seg mørk, tar i bruk neseprotese og afroparykk, viser det seg derimot ikke å

være så enkelt å debattere det heller. Ifølge forskningen til Kilgo har vi lettere for å debattere historisk betinget rasisme enn andre former for rasisme (2021).

Flere forskere viser til at det er en tendens til at antirasister og/eller aktivister blir kritisert i rasismedebatter, og det er ofte repeterende argumenter – trussel mot ytringsfrihet, feilslått kritikk, fornektelse av rasisme og lignende. Dette kan bekreftes i Blackface-debatten også. Det er ingen enkel sak å påpeke, debattere eller snakke om rasisme i Norge. Antirasister og/eller aktivister må prøve å belyse noe som nærmest er usynlig og svært komplisert, selv om blackface er mer noe mer konkret, står de hegemoniske forestillingene sterkt og det er vanskelig å utfordre etablerte rasismediskurser. Det politiske og kulturelle klimaet gjør det heller ikke enklere, når det blir en kamp om verdier i et samfunn. Det mange av antirasistene og/eller aktivistene uttrykker glede for er at de blir hørt, og at noen handler på vegne av deres sak. Tidligere kritikk mot blackface, har ikke ført til noe debatt eller handling. Det første steget er nok å anerkjenne rasisme som et reelt problem, hvis ikke vi gjør det, fortsetter vi i de samme sirkulære baner – påpeke, fornekte, påpeke og fornekte.

4.7 Humordiskursen

Norge er ikke alene om å ha en debatt om blackface, de seneste årene har det vært debatter i land som Nederland, Tyskland, Canada og Frankrike, nesten alle tilfellene er knyttet til humor eller underholdning (Sieg, 2015; Sommier, 2021; SS Howard, 2018; Chauvin mfl., 2018). Dette sier noe om det kulturelle og politiske klimaet knyttet til blackface og humor. Det er mange mennesker som er lei av at blackface fortsatt brukes som et virkemiddel i humor og underholdning. I disse Blackface-debattene er det i stor grad de samme posisjonene som er synlige i den norske Blackface-debatten, hvorav den ene posisjon mener blackface er rasistisk og/eller problematisk, mens den andre posisjon mener at det ikke er rasisme lengre og man må ta kontekst og intensjon i betraktning. Kontekst og intensjon vektlegges også i den norske Blackface-debatten.

Det som gjør humor så komplekst er at det er et vidt tolkningsrom. Kierulf skriver «Kunst gir rom for flere tolkninger, og det gjør også humoristiske ytringer. Ofte er humor ment nettopp ikke å skulle tas på ordet. Humoren overdriver, karikerer eller latterliggjør.» (Kierulf, 2021, s. 36). Kierulf skriver også «Både det å ytre seg humoristisk og det å tolke humor bygger på en hel serie av forutsetningsvis forståelser, referanser, timing, kontekst, overraskelsesmoment,

bruk av ellers tabubelagte eller uhørte temaer i overraskende settinger...» (ibid.). Humor gir rom for mange tolkninger, og i Blackface-debatten står vi ovenfor to ulike tolkninger. Kontekstbegrepet brukes også ulikt av posisjonene, fordi de referer til ulike kontekster.

Posisjonen som forsvarer humoren i «Nissene over skog og hei» mener at det er viktig å se på kontekst, med ord se vitsen i sammenhengen den fremføres i og tolke ytringer i beste mening. Holstad Lilleng skriver «Samtidig viser det som skjer nå en skremmende utvikling i vår forståelse av og evne til å lese humor. Vi har helt glemt at det finnes noe som heter kontekst. Enhver vits må ses i en kontekst, altså sammenhengen den framføres i. Er det en ondsinnet vits satt i en ondsinnet kontekst, er vitsen trolig problematisk. Er det derimot en ondsinnet vits satt i en vennlig kontekst, er det sannsynlig en mening med denne vitsen.» (Holstad Lilleng, 2020). Hylland Eriksen mener blackface ikke er helt entydig, kontekst og mening bak må tas i betraktning (Støre og Solheim, 2020). Nettavisen Farahmand om han ikke ser noe problematisk i at en hvit person sminker seg mørk i ansiktet og Farahmand svarer «Det handler om hvilken kontekst. Vi som er oppegående mennesker har et ansvar for å forstå ting i beste mening.» (Teigen, 2020). Stephansen skriver «Heller ikke Instagram-kontoen @rasisme.i.norge har sans for kontekst eller sammenheng, med sin nå vellykkede kampanje mot Eckbos julenisser. For som det heter herfra: blackface is blackface is blackface.» (Stephansen, 2020). Halsen skriver «Men det er lurt å spørre seg hva intensjonen bak ytringen var. Som samfunnsdebattant og samfunnsborger har vi et ansvar for å ikke tolke folk i verste mening...» (Halsen 2020).

Denne posisjonen tolker ikke dette som blackface, fordi karakteren ikke besitter visse egenskaper som man forbinder med «klassiske» blackface og ser heller ingen sammenligningsgrunnlag mellom karakteren og den rasistisk historie man forbinder med blackface. Dette er forankret i forestillinger om det «post-rasiale», fargeblindet og eksepsjonalisme. For det andre tolkes dette som humor, og dermed ikke et uttrykk for rasisme, da det er en oppfatning om at man skal tolke ting i beste mening, altså vektlegge intensjon. Jeg tror at man også vektlegger komikerens persona, da dette er en folkekjær komiker man ikke forbinder med rasisme. Denne forståelse bunner i en individorientert forståelse av rasisme, hvor rasister assosieres med noe mer ekstremt enn en hyggelig komiker. Discovery er opptatt av å presisere dette, at det ikke er noe rasistiske intensjoner i TV-serien. Forestillinger om fargeblindhet kommer også til uttrykk i ytringene.

Holstad Lilleng skriver «Det fysiske er ikke poenget. Altså: Det karakteren sier og gjør må leses ut fra konteksten «julekalender der tjuefire deltakere kjemper om å bli vinnernissen», ikke ut fra hvordan han ser ut.» (Holstad Lilleng, 2020). Eia sier til VG «Mulig jeg har noe å lære her, men jeg trodde ikke det var blackface å fremstille en type nordmann med mørk sminke, slik vi gjorde i respekt-sketsjene. For meg handler nemlig ikke Ernst-Øyvind om at han er mørkhudet, det handler om at han er en morsom, slapp nordmann» (Støre og Solheim, 2020). Stephansen skriver «Det Eckbo har gjort, er å skape en figur vi kjenner alle sammen, i ulike varianter: En treig sørlending, bak kassa i en videobutikk, uten særlig peiling på film, lat og giddalaus, uten humor, med mørk hud. Vi kunne altså følt oss krenket på vegne av treige sørlendinger, kunnskapsløse butikkansatte, folk uten humor, eller generelt late» (Stephansen, 2020).

Hvorvidt det var bevisst, underbevisst eller bare et uheldig sammentreff at denne karakteren er en lat og giddalaus med dårlig arbeidsmoral kan ikke vites. Posisjonene som tolker dette som blackface argumenterer med at dette er typiske trekk ved blackface også. Mens den andre posisjonen tolker dette som en fremstilling av en slapp nordmann, hvor karakterens hudfarge ikke spiller noe rolle. Dette underbygger fargeblind forståelse, som indikerer at vi har beveget oss forbi slike etniske skillelinjer i samfunnet. Både Støme og Kinunda Afriyie ytrer at dette antageligvis ikke hadde vært et problem hvis rasisme ikke eksisterte (Kallelid, 2020; Kinunda Afriyie, 2020).

Posisjonen i opposisjon mener at den historiske konteksten til blackface er grunnene til at man ikke skal ta i bruk blackface den dag i dag, da historien og symbolet representerer rasisme og undertrykkelse. Esohel Ogbeibor Knudsen skriver: «Det er aldri greit å reprodusere rasisme og hat. Uansett om det gjøres gjennom «humor» eller med de beste intensjoner.» (Esohel Ogbeibor Knudsen, 2020). Afreya Collective skriver «Selv om intensjonen kun er å få fram et smil, er det i dette tilfellet snakk om en kontekst som rommer århundrer med undertrykkelse» (Abena mfl., 2020). Nate Kahungu sier «Det er lett å si at intensjonen er god, men når man ser på historien så har det ikke alltid endt godt.» (Nedrejord og Løkken, 2020). Ciakudia skriver at rasisme og humor har overlappet i flere århundrer og avslutter med «Det var nok mennesker som også på den tida sa at det «bare var humor», men det er ikke disse menneskene som skal sitte med definisjonsmakta.» (Ciakudia, 2020).

For denne posisjonen er det ikke et skille mellom blackface i dag og blackface for hundre og femti år siden, det representerer det samme som det alltid har gjort – en rasistisk stereotypi. Premisset er det samme, hvite mennesker som maler seg svarte i ansiktet for å late som de har en annen etnisitet for å underholde et hovedsakelig hvitt publikum. En annen kontekst man må ta i betraktning er også resepsjonskontekst, at det er flere innenfor den opposisjonelle posisjon som erfarer blackface, i motsetning til dem som er hvite. Dermed er det også vanskeligere å frakople blackface fra en rasistisk diskurs, i motsetning til den hvite majoritet som kan fristille sin tolkning av blackface på en helt annen måte. Posisjonene vektlegger ulike kontekster, og snakker dermed forbi hverandre. Det alle likevel er enig om er at den historiske konteksten er rasistisk, men om det kan tolkes som rasistisk den dag i dag er hvor man er uenig. Dermed blir det også en debatt om hva som er greit eller ikke innenfor kontemporær humor.

Humor og rasisme har gått hånd i hånd i århundrer. Raúl Pérez skriver at etter den fargeblinde forestillingen manifesterte seg, forbinder man rasisme med sinne og hat, men at rasisme kommer stadig til uttrykk i humor, og peker på at mange rasistiske kontroverser ofte er sentrert rundt humor (2017, s. 957). Blackface-debatten er på mange måter en slik kontrovers. Pérez mener at humor spiller en viktig rolle i dagens rasistiske diskurser og mener at rasistisk humor forsterker hvit overmakt og rasistiske ideologier (ibid.). Humor er et tveegget sverd, med både heldige og uheldige følger. Den dominerende humordiskursen er at alt er lov i humor, fordi det «bare» er humor (Weaver 2011, s. 414). Simon Weaver skriver at argumentet humor «bare» er humor betyr følgende «This argument suggests that jokes are ‘just jokes’, and jokes that minority (or majority) ethnic groups find offensive are fundamentally harmless and have no serious import or ideological impact» (Weaver, 2011, s. 414). Weaver argumenterer mot den dominerende humordiskursen, fordi han mener at Humor kan underbygge negative holdninger og forsterke ideologier (ibid.). I debatten ser vi begge synspunktene til Weaver, posisjonene ikke tolker dette som blackface mener at dette er «bare» humor, mens den andre posisjonen mener at dette kan være en skadelig form for humor som bidrar til å opprettholde rasisme.

Pérez skriver «Under the guise of «just kidding» individuals say racist things that would otherwise be inappropriate and taken seriously (2017, s. 962). Humor kan da risikere å bli et sted hvor det man ellers ikke ville sagt aksepteres, og det er ikke nødvendigvis negativt, fordi humor kan bidra til mye positivt. Det kan derimot ha negative effekter om det underbygger

eller forsterker rasistisk og/eller diskriminerende holdninger. Psykolog Thomas E. Ford mfl. skriver også at hvis man forstår humor som «bare humor», så kan man altså rakke ned på folk uten konsekvenser. «By communicating that its message is to be taken as “just a joke,” disparagement humor can uniquely denigrate its target without challenge or criticism.» (2015, s. 171). Og hvis humoren rakker ned på minoriteter med mindre definisjonsmakt, kan det vedlikeholde negative holdninger mot denne grupperingen, fordi det er vanskelig å si ifra.

Som humorforskningen ovenfor belyser kan «bare» humor-argumentet ha konsekvenser, spesielt når det er den dominerende humordiskursen. En av konsekvens av denne holdningen er at det er vanskelig å adressere eller si ifra når humoren oppleves som rasistisk eller diskriminerende. Det er som humor er et rom hvor man har lov til å si rasistiske ting uten å få konsekvenser for det. Mohamed og Khurseed ytrer at de opplever det er vanskelig å si ifra om humor som oppleves støtende, fordi da ødelegger man den «gode stemningen». Betegnelsen på å ødelegge den gode stemningen er «killjoy». «Killjoys» er ansett som de humørløse som drepe gleden ved å ikke finne glede i det samme som andre. Alle som motsetter seg hegemoniske forestillinger i denne debatten er «killjoys», fordi de kritiserer noe mange finner glede i. Å påpeke rasisme i noe forbundet med glede er nok en stor grunn til at mange meningsmotstandere reagerte på saken.

Posisjonen som ikke tolker dette som blackface uttrykker misnøye med at den opposisjonelle posisjon forstår denne humoren som rasistisk og/eller problematisk. Christina A Sue og Tanya Golash-Boza skriver følgende «there is a cultural expectation that individuals ‘go along’ with jokes” generates a normative response of silence, inaction or engagement with the joke.» (2013, s. 1595). Det må understrekes at de skriver om Mexico og Peru, men jeg tror likevel denne kulturelle forventningen er til stede i de fleste land, også i Norge.

Humorforsker Kai Hanno Schwind blir spurt om å kommentere debatten i NRK og sier følgende «Humor er ikke løsrevet fra det etiske og politiske klimaet man befinner seg i. Det er ikke noe som skjer i et vakuum. Derfor er det lov å kritisere satire og humor når den ikke funker, og da må komikere stilles til ansvar.» (Aune, 2020). Det er et interessant og relevant poeng, humor er ikke løsrevet fra det politiske klimaet. I 2020 sto rasisme i fokus på grunn av drapet på George Floyd og Black Lives Matter-bevegelsen. Når Discovery bestemte seg for å vise «Nissene over skog og hei» opplevdes det som uharmonisk for mange at blackface skulle være deres juleunderholdning. Leder i Dagsavisen skriver:

«Vi er likevel nå på tampen av et år der Black lives matter-bevegelsen og et verdensomspennende oppgjør med rasismen i alle dens former har dominert nyhetsbildet. Vi vil derfor støtte TVNorges vurdering av saken. Kanalen hadde mange hensyn å balansere. Men å markedsføre aktivt og sende en serie som av mange oppleves provoserende og rasistisk, er særlig unødvendig denne høsten.» (Dagsavisen, 2020).

Dette er også en kontekst å ta til vurdering, at en medieaktør ønsket å fremme innhold som i øyeblikket opplevdes som uharmonisk. Det kan sikkert tolkes av noen som om alle samtalene og debattene om rasisme i Norge ikke førte til endring om man bare fortsetter som før. I 2011 ble det ikke en debatt om karakteren «Ernst Øyvind», men etter ett år som 2020 virket det unødvendig for mange å skulle trekke frem dette innholdet igjen. Antageligvis kunne TV-serien ha vært tilgjengelig i arkivet til Dplay og gått ubemerket hen, men å løfte det frem og sende det hver dag på lineær-TV i desember var nok dråpen som veltet begeret.

4.8 Ytringsfrihetsdiskursen

Ytringsfriheten er en del sentral og viktig del av det norske demokratiet. Det har ikke vært særlig kultur for å sensurere innhold i Norge de seneste årene, og det er ikke ofte en medieinstitusjon går ut i media og flagger at de har fjernet innhold fra sin plattform. Det har kanskje skjedd en håndfull ganger de seneste årene, men innholdet finner som regel veien tilbake igjen på plattformen det tilhører. Man kan egentlig si at det er «unorsk» å sensurere innhold, og det bryter med hegemoniske forestillinger om ytringsfriheten. Det at Discovery valgte å avpublisere «Nissene over skog og hei» fikk to typer respons. Deler av posisjonen i opposisjon var glade for å bli lyttet til, mens den andre posisjonen gikk hardt ut mot Discoverys avgjørelse. Discovery gjorde om på sin beslutning i underkant av to uker etter de først annonserte at de hadde avpublisert TV-serien. I stedet for å fjerne TV-serien valgte de denne løsningen «Vi legger «Nissene over skog og hei» tilbake på Dplay, med en plakat om at enkeltelementer i programserien fra 2011 kan fremstå utdatert og oppleves støtende.» (Skoland, 2020).

Forfatter Anine Kierulf har skrevet boken *Hva er ytringsfrihet* (2021) og i boken skriver hun om «skepsisargumentet», hvor man ser ytringsfriheten fra en annen vinkel som innebærer at alle ytringer ikke er særlig konstruktive eller bidrar til sannhetssøken og demokrati (s. 51).

Man kunne argumentert for at blackface er en ytring av den sort, da det ikke gjør noe nytte i samfunnet og mange opplever det som rasistisk og/eller problematisk. Likevel argumenterer hun for at skepsisargumentet ikke tilsier at man burde forhåndssensurere ytringer:

«Om de går over streken, kan vi reagere mot dem – med motytringer, og eventuelt sosiale eller rettslige sanksjoner. Men det må skje i ettertid: Vi bør ikke hindre ytringene i å komme frem. For det er først når de er kommet frem at de kan tolkes og vurderes i kontekst. Og det er først når de er sluppet ut i verden at vi vet at de finnes, og kan heie dem frem eller mobilisere oss selv og andre til å ta avstand fra dem» (Kierulf, 2021, s. 52).

Debatklimaet hadde kanskje sett litt annerledes ut om ikke Discovery fjernet «Nissene over skog og hei», men antageligvis førte denne handlingen til økt oppmerksomhet rundt saken på både godt og vondt. Sett vekk fra Discoverys handling, så fikk man en stor meningsutveksling om blackface i norsk offentlighet. Opposisjonen mobiliserte for å ta avstand, mens den hegemonisk posisjon heiet frem status quo. Det er likevel noe symptomatisk med at rasismedebatter ofte ender opp med å handle om ytringsfrihet. Det skjer et diskursivt skifte i debatten, Blackface-debatten går fra et rasismeproblem til et ytringsfrihetsproblem. Ytringsfrihetsdiskursen blir innlemmet i rasismediskursen. Kallelid skriver i en oppsummeringssak i Aftenposten om årets rasismedebatter at de har «endt i en kritikk av at antirasister truer ytringsfriheten» (2020b).

Denne type diskursive skift i rasismedebatter har en større kontekstuell sammenheng og bekymringen for ytringsfrihet henger antageligvis sammen med den større konteksten også. Tidligere i 2020 fjernet «Diplom-is» inuitt-logoen på produktet deres og Nortura fjernet den samiske gutten som hadde prydet «Joika-boksen» i over 60 år (Hansen mfl., 2020; Holmestad og Verstad, 2020). I tillegg var det en rekke andre debatter både i inn – og utland som omhandlet å fjerne statuer eller monumenter som hadde en tilknytning til rasisme. Den siste av denne type debatter dette året i Norge var Blackface-debatten. Det at flere av debattene handlet om at noe skulle fjernes og/eller endres til hensyn for folk ble for noen en trussel mot ytringsfriheten.

Det er flere debatt deltakere som ytrer og uttrykker en bekymring for ytringsfriheten. Hansson skriver at Discoverys avgjørelse er et «angrep på norsk humor og kunstnerens ytringsfrihet» Farahmand sier til Nettavisen «ytringsfriheten blir også smalere og smalere, når man gir etter

for slike flaske påstander...» og Aspen skriver «Jeg er engstelig for ytringsfriheten.» (Hansson, 2020; Teigen, 2020; Aspen, 2020). Konteksten for denne type ytringer er at Discovery valgte å fjerne TV-serien på bakgrunn av kritikken de mottok fra @rasisme.i.norge. Det at en institusjon fjerner noe på bakgrunn av at noen blir støtt eller «krenket» er det flere som reagerer på. Det er et par innlegg i debatten som er titulert med følgende ordlyd; «krenkedebattens eldorado», «det pågår en krenkefest...» og «krenkeshysteriet må opphøre» (Halsen, 2020; Hussaini, 2020; Jensen, 2020). Bekymringen er at den «krenkede» eller fornærmede skal være premissleverandør for hva som er akseptable ytringer eller ikke, men er alternativet at den «krenkede» skal la være å ytre seg? Den som er støtt eller fornærmet over noe utøver også sin rett til å ytre seg på samme måte som alle andre. En forutsetning for ytringsfriheten er at alle har lov til å ytre seg, og selv om ytringene ikke bekrefter hegemoniske forestillinger. Den «krenkede» ytringer fremstilles av den hegemoniske posisjon som en trussel.

Ifølge noen av debatt deltakere er det aktivistene (antirasistene, «wokere» og «Twittermobben») som setter begrensninger for ytringsfriheten og/eller humoristens ytringsrom. Thoresen skriver følgende «Ytringsfrihet er fine greier, men historien viser at det stort sett er lallende misfits fra grisgrendte strøk som vet å benytte seg av den. Blant dem som vet å dra det langt er identitetspolitiske aktivister som liker å omtale seg selv som «wokere» (Thoresen, 2020). Halsen skriver i VG «Den siste tiden har vi sett flere debatter hvor noen har tatt seg det jeg mener er unødvendig nær av en ytring eller fremstilling, og dermed flyttes grensen for hva som er greit å si» (Halsen, 2020). Siv Jensen skriver «Vi har sett hvordan twittermobben jager og hetser i flokk. Den henger ut enkeltpersoner og bedrifter, til de ikke lengre kan stå imot, og krever underkastelse for deres virkelighet (Jensen, 2020). Hussaini skriver «En Instagram-konto bør ikke stoppe et uskyldig humorprogram, for hva blir neste? Skal alt som oppleves krenkende fjernes og sensureres?» (Hussaini, 2020). Farahmand sier følgende «Jeg lurer virkelig på hva intensjonen er. For disse aktivistene finner rasisme i alt fra navn til produkter som de fleste ikke opplever som rasistisk. Dermed utvanner de rasismebegrepet, og skaper et samfunn hvor alle til enhver tid går rundt og tror at andre har onde intensjoner» (Teigen, 2020). Samtlige av disse ytringene kommer fra politikere, med unntak av Thoresen. Dette er individer i maktposisjon som forsvarer hegemoniske forestillinger, men de anser likevel den opposisjonelle stemme for å være en trussel.

Kjetil Rødje og Tess Sophie Skadegård Thoresen skriver følgende om «Djurs sommerland-debatten», en rasismedebatt i Danmark, hvor de ser følgende tendens: «The implicit assumption is that the majority culture is under attack, threatened by those (politically correct elitists) that take offense where none is intended. Furthermore, this assumption shifts the discursive terrain toward a question of social standing, whereby those making the accusations about racism are framed as part of a powerful elite.» (2019, s. 275). Rødje og Skadegård Thoresen skriver at diskursen som fremstilles i debatten om «Djurs sommerland» er at dem som kommer med påstander om rasisme er en mektig elite som truer majoritetskulturen. Lignende retorikk er til stede i Blackface-debatten også. Selv om det er ingen som implisitt sier at aktivistene er en mektig elite, men man indikerer det med valg av ord som «underkastelse», «skaper et samfunn», «skal alt som oppleves krenkende fjernes og sensureres?», «grenser flyttes». Disse ordene danner et bilde av antirasister og/eller aktivistene som en gruppe som truer norske verdier – det nasjonale selvbildet. Hvis «vi» anser oss selv som «uskyldige», så er det antirasister og/eller aktivistene som skaper et problem som ikke eksisterer her i Norge, i tillegg til at de truer ytringsfriheten. Denne fremstillingen beskytter og ivaretar hegemoniske forestillinger om det «post-rasiale», som innebærer at rasisme ikke er et problem i Norge. Rasisme er ikke et problem, men antirasistene er det.

Sindre Bangstad og Alexa Cora Døving skriver om «ytringsfrihetsfundamentaliser», som er norske liberal eliter i mediene, politikken og forskningsverdenen som tar til orde for å utvide retten til å fremsette rasistiske og diskriminerende ytringer offentlig under beskyttelsen av ytringsfriheten (2015, s. 129). De ser at dette er et gjentakende fenomen. Dette kan også ses i lys av «entitlement culture» som Danbolt skriver om «‘entitlement culture’ of neoliberal capitalism, where the enlargement of one’s freedom to have and act gets figured as a moral right, independent of its social cost for others.» (2017, s. 107). Dette begrepet forklarer en tendens, hvor friheten til å få det man vil blir ansett som en moralsk rett, uavhengig hvilke sosiale implikasjoner det kan ha for andre. I lys av Blackface-debatten, men også andre debatter som omhandler fjerning av produkter, kan man se at det er mange som ønsker produktet uavhengig av hvordan det påvirker andre. I Blackface-debatten handler det om at man skal ha rett til å se på TV-serien «Nissene over skog og hei» uavhengig om noen synes det er rasistisk. Et annet begrep som bygger videre på «entitlement culture» er Philomena Esseds begrep «Entitlement racism». Titley skriver om Zwarte Piet-debatten i Nederland, som også er en form for blackface. Titley siterer Essed «For Philomena Essed, Black Pete, and the broader proliferation of social media-enabled ‘blackface-scandals’ can be understood as what

she terms 'entitlement racism', a turn to a discourse of freedom of speech as a 'license to offend' and recuperate racist practices as a pure or sophisticated instance of free expression to which one is entitled. (2019, s. 56-65).

Det diskursive skiftet fører også til at man sporer vekk fra det sentrale temaet, som er blackface og rasisme. I stedet for å se nærmere på hvorfor det kan oppleves som rasistisk og/eller problematisk, og hvorfor noen mennesker ønsker at praksiser som dette skal avvikles, skifter man fokus til at dem som påpeker rasisme er et problem, som iallfall ikke fører til en konstruktiv samtale om rasismens tilstedeværelse i Norge. Denne debatten handler ikke om hva som er juridisk akseptabelt eller ikke, men det er et normativt og moralsk spørsmål om «vi» skal ta avstand fra en praksis som opprettholder rasistiske stereotypier til hensyn for det rasialiserte subjekt. Det er ikke straffbart å ta i bruk blackface, men betyr det likevel at man skal fortsette å gjøre det bare for å gjøre det? Det handler kanskje i større grad om folkeskikk.

Kierulf skriver at folkeskikk er en av de selvpålagt begrensning vi tar i bruk når det kommer til ytringsfrihet. Folkeskikk kommer av at vi setter andre verdier høyere, og dermed nedprioriterer ytringsfriheten, som hun skriver «Vår nedprioritering av ytringsfriheten kan være edelt motivert av etikk og moral eller hensynet til andre menneskers følelser, eller til å få de sosiale situasjonene vi er i, til å gå opp. Det kan også være begrunnet i hva vi anser som taktisk av hensyn til oss selv. (2021, s. 90-91). Kanskje blackface er noe man inkluderer i fremtidig folkeskikk, at folk lar være å ta det i bruk til hensyn av andre mennesker.

Blackface-debatten endte på sett og vis med et utfall mange kunne si seg fornøyd med. TV-serien ble publisert igjen med en varselsplakat, som jeg vil tro er en god mellomløsning for begge posisjonene. I den tiden vi lever i hvor alt er tilgjengelig kan man finne mye innhold som ikke anses for å være moralsk akseptabelt i vår tid, og muligens en god løsning for dette er varselsplakater, da informerer brukerne, samtidig som man utøver bevissthet på at innholdet er utdatert. Et annet utfall er at blackface ble debattert som aldri før i norsk offentlighet, og tidvis var debatten en arena for folkeopplysning på temaet. Posisjonen i opposisjon brukte dette som en plattform for å formidle hvorfor blackface er rasistisk og/eller problematisk. Mens den hegemoniske posisjon fikk vernet om ytringsfriheten og trakk seg i større grad tilbake fra debatten etter at TV-serien ble publisert igjen. Dette er ikke inkludert i utvalget mitt eller i oppgaven, men mot slutten av kan flere av ytringene tolkes som forhandlende lesninger, hvor man reflekterer over debatten og ser saken i større grad fra

begge sider, hvor noen ytringer antyder at man muligens burde avstå fra å ta i bruk blackface.

Ytringsrommet har utvidet seg, flere stemmer slipper til og dermed kommer det frem nye synspunkter og perspektiver på saker som man ikke har tatt stilling til tidligere. Som Esohel Ogbeibor Knudsen skriver i Aftenposten «Disse samtalene får mye oppmerksomhet nå. Og det mangler ikke på dem som vil latterliggjøre og stemple oss som krenket. Som om det ikke var nok, blir vi også beskyldt for å bidra til et krenkelseshysteri som visstnok innskrenker ytringsfriheten. Vi bør heller se det som et sunnhetstegn at flere føler at de kan si ifra.» (2020). Det er ikke alle som deler denne oppfatningen, noen anser det som et sunnhetstegn og andre som en trussel, men til enhver tid i historien har etablert diskurser blitt utfordret og det er slik man beveger seg videre og utvikler seg.

5. Konklusjon

I denne oppgaven har jeg foretatt en diskursanalyse av Blackface-debatten som tok sted i norske medier desember 2020. Oppgaven er forankret, formet og inspirert av det teoretiske rammeverket til cultural studies og tidligere rasismeforskning. Formålet med prosjektet var å kunne svare problemstillingen: Hvordan ble blackface og rasisme omtalt i Blackface-debatten, og hva kan dette si om rasismeforståelser i Norge i dag?

Premisset for analysen er at det er en felles hegemonisk forestilling om at rasisme er uakseptabelt og det er ingen i debatten som motsetter seg denne forestillingen. Empirien viser også at det er en hegemonisk forestilling om at blackface er rasistisk og/eller problematisk, og det er heller ingen som motsetter seg dette. I utgangspunktet deler de fleste samme forståelse, men så dukker denne konkrete saken opp, og det viser seg at mange har ulike oppfatninger og meninger om blackface. Det er i hovedsak to posisjoner i Blackface-debatten: den første posisjonen som ikke tolker dette som blackface og rasisme, og den andre posisjonen som tolker dette som blackface og dermed rasisme. Dette er også roten til konflikt i debatten, ettersom debatt deltakerne forstår og tolker karakteren «Ernst Øyvind» og innholdet i «Nissene over skog og hei» forskjellig.

For debatt deltakerne som identifiserer «Ernst Øyvind» som blackface, representerer blackface det samme som det alltid har gjort; en rasistisk stereotypi som har vedvart siden dets opprinnelse. Blackface har samme egenskap og funksjon nå som i fortiden, uavhengig av tid og sted. Mens debatt deltakerne som ikke tolker dette som blackface, er det flere som mener at en ikke kan sammenligne karakteren «Ernst Øyvind» med den historiske og amerikanske blackface, da dette er usammenlignbart. Denne posisjonen skiller i større grad mellom fortid og nåtid, Norge og USA, når det kommer til blackface. Denne forståelsen bekrefter hegemoniske forestillinger om det «post-rasiale» og fargeblindhet, som vil si at den type rasisme anses for å være et tilbakelagt kapittelet og man har beveget seg videre. Denne formen for rasisme tilhører andre tider og andre steder. Dette har også sammenheng med eksepsjonalisme. I Norge anser vi oss selv for å være ikke-rasister, tolerante og humane. Dette i motsetning til andre land, som for eksempel USA. Eksepsjonalisme gjør det også vanskelig å erkjenne at rasisme er utbredt i Norge, og at en TV-serie som «Nissene over skog og hei» potensielt kan være rasistisk. Mange vil tenke at en hvit nordmann som sminker seg mørk i

ansiktet ikke er et uttrykk for rasisme, mens andre vil se det slik. Dermed er det uenighet om hvorvidt blackface kan være et rasistisk uttrykk i Norge i dag.

Debattdeltakerne som ikke tolker dette som blackface, vektlegger intensjon og kontekst i vurderingen om dette er blackface og rasisme. I denne spesifikke saken er det snakk om en humorkarakter som er portrettert av en folkekjær komiker, og dette veier tyngre enn selve handlingen. Dette er fordi humoraspektet ufarliggjør selve handlingen, da det «bare» er humor og komikerens intensjoner anses ikke for å være rasistiske. Det handler i større grad om hvem som tar i bruk blackface, deres intensjoner og hvilken kontekst, enn om noe annet. Denne forståelsen kommer av en individorientert rasismeforståelse som vektlegger individets moral. Mens for de som tolker dette som blackface, er dette blackface og rasisme uavhengig av intensjon. Selv om utøverens intensjon ikke var rasistisk, er det en rasistisk handling som bygger på skadelige mekanismer. Det er en strukturorientert rasismeforståelse hvor en ikke vurderer individets moral, men reagerer på handlingen som vedlikeholder strukturell rasisme. Det er også et par debatt deltakere som mener at «bare» humor-argumentet er problematisk, fordi det blir nærmest umulig å si ifra om at humor kan oppleves som støtende, ettersom man da blir en som ødelegger «den gode stemningen» – en «killjoy». Disse ytringer motsetter seg den dominante humordiskursen, at humor «bare» er humor.

Det kommer også til uttrykk i debatten at blackface ikke anses for å være «virkelig» rasisme. Dette kan blant noen leses som forsøk på å minimalisere saken, som gjerne vektles opp mot andre former for rasisme, for eksempel diskriminering på arbeids- og boligmarkedet. Dette kan indikere at rasisme forstås som noe mer alvorlig en «feilslått humor». Men rasisme kommer til uttrykk i mange former, og dette er bare én av formene. Debattdeltakerne som mener at det er blackface, ytrer at rasistiske stereotyper kan ha konsekvenser i det virkelige liv og påvirke nettopp diskriminering på arbeids – og boligmarkedet, derfor er denne formen for rasisme like reell som andre former. Det overordnede ønske for denne posisjonen er at en burde avstå fra å ta i bruk rasistiske stereotyper.

En fremtredende diskurs er at det er flere som er skeptiske til antirasister og deres intensjoner. Debattdeltakerne som er kritisk til antirasister, anser dem for å være en trussel mot ytringsfriheten. Dette kommer av at Discovery fjernet «Nissene over skog og hei» etter å ha mottatt kritikk fra @rasisme.i.norge. Flere reagerte på at antirasistene, eller den såkalt «krenkede», skulle være premissleverandør for hva som anses som akseptable eller ikke

akseptable ytringer. Antirasistene skaper problemer og utfordrer det nasjonale selvbildet. Det ble et diskursivt skift fra at debatten handlet om et rasismeproblem til et ytringsfrihetsproblem. For noen er ikke opplevd rasisme i det norske samfunn grunnlag nok til å avstå fra visse ytringer, som i dette tilfellet gjelder bruk av blackface. Ytringsfrihet er en essensiell og viktig del av det norske demokrati, men denne saken handler i større grad om normative spørsmål, om man burde avstå fra å bruke blackface eller ikke hvis folk opplever det som rasisme.

Hvordan debatt deltakerne forstår rasisme er mangefasettert. Ytringene til debatt deltakerne som ikke tolket «Ernst Øyvind» som blackface og rasisme, kan forstås som den dominante lesning som bekrefter den hegemoniske forestillingen om rasisme i Norge. Ettersom man anser seg selv som ikke-rasister med gode intensjoner, da Norge er tolerant og antirasistisk land, noe som bekrefter eksepsjonalisme. Forestillinger om det «post-rasiale» og fargeblindhet bekreftes, ved at man skiller mellom fortid og nåtid, og at rasisme i større grad hører til andre steder og til andre tider. Individets intensjon og kontekst er to sentrale faktorer som hører til i vurderingen av om noe er rasistisk. En diskurs innlemmet i den hegemoniske forestillingen er skepsisen mot antirasister, da de utfordrer det nasjonale selvbildet ved å påpeke rasisme i det norske samfunn. Discovery er i hovedsak dem i utvalget som gir uttrykk for en mellomposisjon – blackface er galt, men det er ikke nødvendigvis rasisme.

Debatt deltakerne som tolker dette som blackface er opposisjonelle lesninger som gir motstand til hegemoniet. Ytringene deres indikerer at rasisme har en tilstedeværelse i samfunnet og befinner seg også i de tingene mange finner glede i, selv om intensjonene er gode. De forstår rasisme i større grad fra et strukturorientert perspektiv, og forstår blackface som en strukturell form for rasisme som vedlikeholder rasistiske stereotyper. Den mest sentrale konteksten for denne forståelsen er den historiske konteksten til blackface, og at det er den man burde ta høyde for i vurderingen om blackface er rasistisk eller ikke.

Blackface-debatten var en av flere debatter om rasisme i 2020, men kommer antageligvis til å bli husket av flere, da det ble en stor debatt som ble dekket av de fleste redaksjonelle medier samtidig som den gikk parallelt på sosiale medier. Innholdet som ble debattert kunne muligens virke trivielt for noen, ettersom det handlet om en brunsminket humorkarakter i et juleprogram. Men selv i det mest trivielle kan rasisme komme til uttrykk. Det er ikke slik at rasisme alltid kommer til uttrykk gjennom en stygg verbal eller fysisk handling; det kan også manifestere seg i ting man finner glede i.

Hvordan vi forstår rasisme er også avgjørende kunnskap for å bekjempe rasisme. Funnene i denne oppgaven viser at de hegemoniske forestillingene om rasisme ikke alltid gjenspeiles når man blir konfrontert med dem. De fleste er enige i at rasisme er uakseptabelt. Men når mange mennesker uttrykte at de opplevde «Ernst Øyvind» som rasistisk, så valgte likevel flere å motsette seg og/eller forsøke å minimalisere alvorlighetsgraden. Dette kommer til uttrykk i debatten at flere assosierer rasisme med andre uttrykk, andre steder, til andre tider. Den hegemoniske forestillingen kan si noe om rasismeforståelser i Norge, men det kan også forståelsene til dem som motsetter seg den hegemoniske forestillingen om rasisme.

Selv om debatten ble polarisert og tidvis opphetet, kan det se ut som et diskursivt skift på blackface-bruk i Norge ikke er utenkelig. Tiden vil vise om nordmenn kommer til å ta i bruk blackface igjen. Per dags dato har det foreløpig ikke skjedd.

5.1 Videre forskning

Rasismeforskning har større potensialet i Norge, og så innen medieforskning. Det er mange aspekter ved rasisme og media som ikke har blitt forsket på. I denne debatten kunne kommentarfelt i redaksjonelle medier og på sosiale medier vært en interessant tilnærming, og man ville kanskje fått en større forståelse av rasismeforståelsene i resten av samfunnet. Eller så kunne jeg ha foretatt spørreundersøkelser eller utført intervjuer om hvilket inntrykk man satt igjen med etter debatten. Kanskje de ovenfornevnte eksemplene kunne gitt et innblikk i offentlighetens meningsmangfold og rasismeforståelser. I denne oppgaven fikk jeg dessverre ikke plass til å undersøke arkiv-aspektet ved debatten, noe jeg gjerne skulle ønsket at jeg kunne undersøkt nærmere. Dette handler i stor grad om hvordan vi skal forholde oss til digitale arkiv og alt dets innhold. Det er en tendens i tiden at arkivinnhold blir vurdert med dagens etiske og moralske kompass, hvilke strategier skal til for å både verne materialet, men også ta høyde for at for at det er mye innhold som kan oppleves som støtende. I denne debatten debatteres blant annet en ni år gammel serie, med har vært flere debatter de seneste årene som omhandler arkiv-materiale.

6. Litteraturliste

Abate, M.A. (2019) "Do You Want to Build on a Racist Tradition?": Olaf from Disney's Frozen and Blackface Minstrelsy. *The Journal of Popular Culture*, 52(5), s. 1058 – 1080.

Abena, S., Elise, T., og Karla, F. (2020) «25 under 25»: Tar feil om «blackface», VG, 8. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/mBMMk1/25-under-25-tar-feil-om-blackface> (Hentet: 23. mai 2022).

Ahmed, S. (2010) Killing Joy: Feminism and the History of Happiness, *Signs*, 35(3), s. 571-594.

Amin, A. (2010) The Reminders of Race, *Theory, Culture & Society*, 27(1), s. 1-23.

Andreassen, R. og Vitus, K. (2015) Introduction: Affectivity as a Lens to Racial Formations in the Nordic Countries, i Andreassen, R. og Vitus, K.(red.) *Affectivity and Race: Studies from Nordic Contexts*, s. 1-17.

Aspen, B. A. (2020) Nei til kultur, nei til humor!, VG, 4. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/pAMW71/nei-til-kultur-nei-til-humor> (Hentet: 23. mai 2022).

Augoustinos, M., og Every, D. (2010) Accusations and denials of racism: Managing moral accountability in public discourse, *Discourse & Society*, 21(3), s. 251-256.

Aune, O. (2020) Jeg ser ikke på sketsjene mine som en kulturskatt, NRK, 29. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/kultur/xl/-jeg-ser-ikke-pa-sketsjene-mine-som-en-kulturskatt-1.15288140> (Hentet 23. mai 2022).

Babbie, E. (2014) *The Basics of Social Research*. USA: Wadsworth Cengage learning.

Balansemerket (2022) Rasialisering, *Balansemerket*, 24.mai 2022. Tilgjengelig fra: <https://balansemerket.no/ordliste/rasialisering/> (Hentet: 24. mai 2022)

Bangstad, S., og Døving, A.C. (2015) *hva er rasisme*. Oslo: Universitetsforlaget

Bangstad, S. (2017) Rasebegrepets fortid og nåtid. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 24(3), s. 233-241.

Bangstad, S. (2017a) Rasebegrepets tilbakekomst, *Antirasistisk senter*, 24. september 2017. Tilgjengelig fra: <https://antirasistisk.no/eksterne-skribenter/rasebegrepets-tilbakekomst/> (Hentet: 24. mai 2022).

Bangstad, S. (2019) Stuart Hall som kritisk teoretiker. *Agora* (19)3-4, s. 16-35.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2022) Begreper, *Bufdir*, 25. mai 2022.

Tilgjengelig fra:

https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Etnisitet/begreper_og_kunnskapsgrunnlag/begreper/

(Hentet: 24. mai 2022).

Berglund Steen, R. (2020) Det finnes selvfølgelig nyanser i blackface-debatten, *Nettavisen*,

15. desember 2020. Tilgjengelig fra: https://www.nettavisen.no/nyheter/det-finnes-selvfølgelig-nyanser-i-blackface-debatten/s/12-95-3424061687?fbclid=IwAR3zww7Y_y-FxO4pNbFSAMtYUpksYKi4clYTfQgL8H7rAQH_ONhPh6SPxSU

(Hentet 23. mai 2022).

Bondevik, S. (2020) Hvorfor forsvarer Mads Hansen rasisme?, *Aftenposten*, 11. desember

2020. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/meninger/sid/i/7KPjjW/hvorfor-forsvarer-mads-hansen-rasisme> (Hentet 29. mai, 2022).

Bonilla-Silva, E. (2018) *Racism without Racists: Color-Blind Racism and the Persistence of Racial Inequality in America*. USA: Rowman & Littlefield Publishers

Cambridge Dictionary (2022) Blackface, Cambridge Dictionary. Tilgjengelig fra:

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/blackface> (Hentet 23. mai 2022).

Castello, C. (2019) Stovnerrevyen et eksempel på kostbar samfunnskritikk, *Utrop*, 10. april

2019. Tilgjengelig fra: <https://www.utrop.no/nyheter/kultur/34996/> (Hentet 30. mai 2022).

Chauvin, S. mfl. (2018) Never Having Been Racist: Explaining the Blackness of Blackface in the Netherlands, *Public Culture*, 30(3), s. 509-526.

Ciakudia, B.I. (2020), Selvfølgelig er det rasistisk!, *Dagbladet*, 6. desember 2020.

Tilgjengelig fra: <https://www.dagbladet.no/meninger/selvfølgelig-er-det-rasistisk/73147990> (Hentet: 23. mai 2022).

Cruz, B.C., og Duplass, J.A. (2009) Making Sense of "Race" in the History Classroom: A Literary Approach. *The History Teacher*, 42(4), s. 425-440.

Dagsavisen (2020) «Blackface» og TVNorge, *Dagsavisen*, 8. desember 2020. Tilgjengelig

fra: <https://www.dagsavisen.no/debatt/leder/2020/12/08/blackface-og-tvnorge/> (Hentet 23. mai 2022).

Danbolt, M. (2017) RETRO RACISM: Colonial Ignorance and Racialized Affective Consumption in Danish Public Culture, *Nordic Journal of Migration Research*, 7(2), s. 105-113.

Delgado, R., og Stefancic, J. (2017) *Critical Race Theory: An introduction*. USA: New York University Press.

Det norske akademis ordbok (2022) Blackface. *NAOB*.

Tilgjengelig fra: <https://naob.no/ordbok/blackface> (Hentet 23. mai 2022).

Discovery. (2022) En verden av underholdning, *Discovery*, 2022.

Tilgjengelig fra: <https://www.discovery.no/page/en-verden-av-underholdning-1> (Hentet 30. mai 2022).

Eckbo, E. (2020) En nekrolog til minne om Ernst Øyvind Tvedt, VG, 18. desember 2020.

Tilgjengelig fra: <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/AIR1rr/en-nekrolog-til-minne-om-ernst-oeyvind-tvedt> (Hentet 23. mai 2022).

Essed, P. (2002) Everyday racism: A New Approach to the Study of Racism, i Essed, P. og Goldberg, D.T. (red.) *Race critical theories*. USA: Blackwell Publishers, s. 176-194.

Essed, P., og Goldberg, D.T. (2002) Introduction: From Racial Demarcations to Multiple Identifications, i Essed, P. og Goldberg, D.T. (red.) *Race critical theories*. USA: Blackwell Publishers, s. 1-14.

Esohel Ogbeibor Knudsen, L. (2020) Samtalene om blackface er viktige og bør ikke latterliggjøres, *Aftenposten*, 11. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/bnkeAd/samtalene-om-blackface-er-viktige-og-boer-ikke-latterliggjoeres> (Hentet 23. mai 2022).

Ford, T.E. mfl. (2015). Disparagement humor and prejudice: Contemporary theory and research, *Humor*, 28(2), s. 171-186.

Fortin, J. (2021) Critical Race Theory: A Brief History, *New York Times*, 8. november 2021.

Tilgjengelig fra: <https://www.nytimes.com/article/what-is-critical-race-theory.html> (Hentet 25. mai 2022)

Fritt ord (2020) *Rasismedebatt i norske medier*. Oslo: Fritt Ord

Tilgjengelig fra: <https://frittord.no/nb/aktuelt/rasismedebatt-i-norske-medier> (Hentet 23. mai 2022).

- Gerhardsen, A. (2020) Å male med svart, *Aftenposten*, 16. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/bnkxvg/aa-male-med-svart> (Hentet 23. mai 2022).
- Goldberg, D.T. (2015) *Are We All Postracial Yet?* Storbritannia: Polity Press.
- Grossberg, L. (2010) *Cultural Studies in the Future Tense*. USA: Duke University Press.
- Gubar, S. (2000) *Racechanges – White Skin, Black Face in American Culture*. Storbritannia: Oxford University Press.
- Gullestad, M. (2004) Blind slaves of our prejudices: Debating ‘culture’ and ‘race’ in Norway. *Ethnos*, 69(2), s. 177-203.
- Gullestad, M. (2005) Normalising racial boundaries. The Norwegian dispute about the term neger. *Social Anthropology*, 13(1), s. 27-46.
- Habbestad, M. (2020) Beskylder Mads Hansen for rasisme: – Jeg tror nesten ikke det jeg hører, *TV2*, 6. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.tv2.no/a/11820716/> (Hentet: 23. mai 2022).
- Hagen, A. (2019) Baptistmenighet får kritikk: - I beste fall er det tankeløst, *Dagbladet*, 3. februar 2019. Tilgjengelig fra: <https://www.dagbladet.no/nyheter/baptistmenighet-far-kritikk--i-beste-fall-er-det-tankelost/70728165> (Hentet 30. mai 2022)
- Hall, S. (2012) Encoding/Decoding, i Kellner, D. og Durham, M.G.(red.) *Media and cultural studies: keywords*. USA: Blackwell, s. 137-144.
- Hall, S., Nixon, S. og Evans, J. (2013). *Representation*. Storbritannia: SAGE
- Halsen, F. (2020) «25 under 25»: Krenkedebattens eldorado, *VG*, 8. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/1Bv5dl/25-under-25-krenkedebattens-eldorado> (Hentet: 23. mai 2022).
- Hansen, M. (2020) Nå må TV 2 se å få slettet «Alle Gutta» fra Sumo. Slik rasisme tolererer vi ikke i 2020, 4. desember [Twitter]. Tilgjengelig fra: https://twitter.com/Mads_Hansen/status/1334635958575239172 (Hentet 23. mai 2022)
- Hansson, R. (2020) SV-politiker: – Jeg er mørk, og jeg er dritlei av at folk lar seg krenke på mine vegne, *VG*, 10. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/39BP3A/sv-politiker-jeg-er-moerk-og-jeg-er-dritlei-av-at-folk-lar-seg-krenke-paa-mine-vegne> (Hentet 23. mai 2022).

Hegdal, E. (2019) *Charleston i Grukkedalen – afroamerikanske artister på norske scener - fra "blackface"-komikere til Louis Armstrong*. Oslo: Nasjonalbiblioteket.

Helland, F (2019). *Rasismens retorikk – Studier i norsk offentlighet*. Oslo: Pax Forlag.

Herbjørnsrud, D. (2020) Blackface-debatten viser Norges sanne ansikt, *Utrop*, 24. desember, 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.utrop.no/plenum/ytringer/240304/> (Hentet 23. mai 2022).

Hervik, P. (2019) Racialization in the Nordic Countries: An Introduction, i Hervik, P. (red.) *Racialization, Racism, and Anti-Racism in the Nordic Countries, Approaches to Social Inequality and Difference*. Storbritannia: Palgrave Macmillian, s. 3-38.

Holmestad, A.B., og Verstad, A.B. (2020) Snur etter massiv Joika-kritikk – endrer navn og design, *NRK*, 2. juli 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/sapmi/nortura-snur-etter-massiv-joika-kritikk--endrer-navn-og-design-1.15077375> (Hentet 25. mai 2022)

Howard SS, P. (2018) A laugh for the national project: Contemporary Canadian blackface humour and its constitution through Canadian anti-blackness. *Ethnicities*, 18(6), s. 843-868.

Hübinette, T., og Mähle, P. (2015) The Racial Grammar of Swedish Higher Education and Research Policy: The Limits and Conditions of Researching Race in a Colour-Blind Context, i Andreassen, R. og Vitus, K. (red.) *Affectivity and Race: Studies from Nordic Contexts*, s. 59-76.

Hussaini, M. (2020) Det pågår en krenkefest, og ingen av oss er invitert, *VG*, 10. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/JJn39X/det-paagaar-en-krenkefest-og-ingen-av-oss-er-invitert> (Hentet 23. mai 2022).

Hylton, K. (2018) I'm not joking! The strategic use of humour in stories of racism, *Ethnicities*, 18(3), s. 327-343.

Ismail, R. (2020) «25 under 25»: Slutt å rope «krenkefest», *VG*, 11. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/kRMbGa/25-under-25-slutt-aa-rope-krenkefest> (Hentet 23. mai 2022).

Jensen, S. (2020) Krenkeshysteriet må opphøre, *Nettavisen*, 11. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.nettavisen.no/nyheter/krenkeshysteriet-ma-opphore/s/12-95-3424060477> (Hentet 23. mai 2022).

Johansen, Ø.D. (2020) NRK stopper ikke «Borettslaget»-Ali, *VG*, 7. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.vg.no/rampelys/i/1BvjqW/nrk-stopper-ikke-borettslaget-ali> (Hentet 30. mai, 2022).

Johnson, S. (2012) *Burnt Cork – Traditions and Legacies of Blackface Minstrelsy*. USA: University of Massachusetts Press.

Joseph-Salisbury, R. (2019) 'Does anybody really care what a racist says?' Anti-racism in 'post-racial' times, *The Sociological Review*, 67(1), s. 63-78.

Jørgensen, S.I. (2020), Du er ikke nødvendigvis rasist selv om du synes «blackface» er ok, *Morgenbladet*, 18. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.morgenbladet.no/aktuelt/samtid/2020/12/18/du-er-ikke-nodvendigvis-rasist-selv-om-du-synes-blackface-er-ok/> (Hentet 23. mai 2022).

Kahungu, N. (2020) Jeg har egentlig sagt mitt angående denne saken, men når voksne mennesker fortsatt ikke forstår hvorfor ALL FORM FOR BLACKFACE ER RASISTISK., 4. desember [Instagram]. Tilgjengelig fra: <https://www.instagram.com/p/CIYf41qpW1I/> (Hentet 23. mai 2022)

Kallelid, M. (2020) Jonna Støme ønsker nisser med «blackface» velkommen på TV. Men ikke akkurat nå., *Aftenposten*, 12. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/kultur/i/KyLjxM/jonna-stoeme-oensker-nisser-med-blackface-velkommen-paa-tv-men-ikke-akkurat-naa> (Hentet 23. mai 2022).

Kallelid, M. (2020a) Mani Hussaini: – Jeg trodde vi var ferdig med å dele inn mennesker etter rase, *Aftenposten*, 14. desember, 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/kultur/i/x3JWgG/mani-hussaini-jeg-trodde-vi-var-ferdig-med-aa-dele-inn-mennesker-etter-rase> (Hentet 23. mai 2022).

Kallelid, M (2020b) En benk, en julenisse og en haug med hverdagshistorier. Dette er rasismedebattene som preget Norge i 2020, *Aftenposten*, 29. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/kultur/i/yRzdwE/en-benk-en-julenisse-og-en-haug-med-hverdagshistorier-dette-er-rasismedebattene-som-preget-norge-i-2020> (Hentet 23. mai 2022).

Kamaloni, S. (2019) *Understanding Racism in a Post-Racial World: Visible Invisibilities*. Storbritannia: Palgrave Macmillan.

Kanai, A., og Gill, R. (2021) Woke? Affect, Neoliberalism, Marginalised Identities and Consumer Culture, *new formations: a journal of culture/theory/politics*, 102, s. 10-27.

Kellner, D. og Durham, M.G. (2012). *Media and cultural studies: keywords*. USA: Blackwell.

Khorami, A., Millian Eide, E.M. og Børstad, J. (2020). NRK om «blackface»-debatten: Vil ikkje fjerne frå det historiske arkivet, *NRK*, 8. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/kultur/nrk-om-blackface-debatten--vi-fjernar-ingenting-1.15277317> (Hentet: 23. mai 2022).

Kielland, A. (2020) Vi trenger mer humor i humordebatten, *Morgenbladet*, 13. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.morgenbladet.no/kultur/kommentar/2020/12/13/vi-trenger-mer-humor-i-humordebatten-skriver-aksel-kielland/> (Hentet 23. mai 2022).

Kierulf, A. (2021) *hva er yringsfrihet*. Oslo: Universitetsforlaget.

Kilgo, D.K. (2021) When is the “Racist” Designation Truly Applicable? News Media’s Contribution to the Debatability of Racism. *Television & New Media*, 22(2), s. 186-204.

Kinunda Afriyie, I. (2020) Svart ansiktsmaling i hvit julesnø: Var det her antirasismen skulle ende i 2020?, *Bergens Tidende*, 30. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.bt.no/btmeneringer/kommentar/i/eKzlv9/svart-ansiktsmaling-i-hvit-julesnoe-var-det-her-antirasismen-skulle-ende-i-2020> (Hentet 23. mai 2022).

Lentin, A. (2008) Europe and the Silence about Race. *European Journal of Social Theory*, 11(4), s. 487-503.

Lentin, A. (2014) Post-race, post politics: the paradoxical rise of culture after multiculturalism. *Ethnic and Racial Studies*, 37(8), s. 1268-1285.

Lentin, A. (2016) Racism in public or public racism: doing anti-racism in ‘post-racial’ times. *Ethnic and Racial Studies*, 39(1), s. 33-48.

Lewis, J. (2002) *Cultural studies: the basics*. Storbritannia: SAGE.

Lilleng, H. A. (2020) Pinlig av TVNorge, *Dagbladet*, 4. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.dagbladet.no/meneringer/pinlig-av-tvnorge/73142388> (Hentet: 23. mai 2022).

Linder, C. mfl. (2020) *Identity-based student activism : power and oppression on college campuses*, Storbritannia: Routledge.

Lundestad Joof, C. (2020) Hurra for blackface!, *Dagbladet*, 19. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.dagbladet.no/meneringer/hurra-for-blackface/73196592> (Hentet 23. mai 2022).

Mcbride, H., og Skoland, E. (2020) Derfor fjernet vi «Nissene over skog og hei», *VG*, 7. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.vg.no/nyheter/meneringer/i/Lnolbq/derfor-fjernet-vi-nissene-over-skog-og-hei> (Hentet 29. mai 2022).

Merriam-Webster (2022) Blackface, *Merriam-Webster*
Tilgjengelig fra: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/blackface> (Hentet 23. mai 2022).

Morken, C. (2020) Fårmen-Sanna ut mot programleder Mads Hansen: – Du gjør narr, *TV2*. 7. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.tv2.no/a/11822948/> (Hentet: 23. mai 2022).

- Moxnes, A. (2020) Å sensurere er fortsatt ingen god idé, *NRK*, 8. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/ytring/a-sensurere-er-fortsatt-ingen-god-ide-1.15280113> (Hentet: 23. mai 2022).
- Mundt, M., Ross, K., og Burnett, C.M. (2018) Scaling Social Movements Through Social Media: The Case of Black Lives Matter. *Social Media + Society*, October-December, s. 1-14.
- Myhr, A.B. (2021) Challenging Nordic Exceptionalism: Norway in Literature by and about Irregular Migrants, *Law & Literature*, s. 1-30.
- Myklebostad, M. (2020) Mads Hansen ut mot TVNorge: – Dette er ikke «blackface»!, *TV2*, 4. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.tv2.no/a/11818220/> (Hentet: 23. mai 2022).
- Nedrejord, R. Og Løkken, N. (2020) – Det er lett å si at intensjonen er god, *TV2*, 8. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.tv2.no/a/11822752/> (Hentet: 23. mai 2022).
- NESH. (2021) Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora, NESH, 16. desember 2021. Tilgjengelig fra: <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/> (Hentet 29. mai 2022)
- Neumann, I.B. (2021) *Innføring i diskursanalyse – mening, materialitet, makt*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Norris, P. (2021) Cancel Culture: Myth or Reality?, *Political Studies*, s. 1-30.
- Paust, T. (2020) Jonna Støme: - Vi kunne fint levd med blackface og negerkonge hvis folk ikke var så jævla rasister, *Nettavisen*, 4. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.nettavisen.no/nyheter/jonna-stome-vi-kunne-fint-levd-med-blackface-og-negerkonge-hvis-folk-ikke-var-sa-javla-rasister/s/12-95-3424057327> (Hentet 29. mai 2022).
- Pérez, R. (2017) Racism without Hatred? Racist Humor and the Myth of “Color- blindness”. *Sociological Perspectives*, 60(5), s. 956 – 974.
- Rasisme.i.norge. (2020) «Nissene over skog og hei» fra 2011, er tilbake på skjermen via @dplayno kjempeskuffende i 2011, og enda mer skuffende er det i 2020. 2. desember [Instagram]. Tilgjengelig fra: <https://www.instagram.com/p/CITxF5xpfiRGoH07cP4FVDMwPiP38FeM-OzHnw0/> (Hentet 23. mai 2022).
- Rehman, S. (2020) Er du mørk i huden og lettkrenket, så er det din tid nå, *Aftenposten*, 16. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/Blr1lw/er->

[du-moerk-i-huden-og-lettkrenket-saa-er-det-din-tid-naa](#) (Hentet 23. mai 2022).

Rogstad, J. og Haagensen Midtbøen, A. (2010) DEN UTDANNEDE, DEN ETTERLATTE OG DEN DREPTE: MOT EN NY FORSTÅELSE AV RASISME OG DISKRIMINERING. *Sosiologisk tidsskrift*, 18, s. 31-52.

Rhodes, J. (2009) Revisiting the 2001 Riots: New Labour and the Rise of ‘Colour Blind Racism’, *Sociological Research Online*, 14(5), s. 1-12.

Rossavik, F. (2020) Av og til blir jakten på rasisme for ivrig, *Aftenposten*, 8. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/i/41EmVq/av-og-til-blir-jakten-paa-rasisme-for-ivrig> (Hentet: 23. mai 2022).

Rødje, K., og Thoresen, T.S.S. (2019) (Re)Framing Racialization: Djurs Sommerland as a Battleground of (Anti-)Racism, i Hervik, P. (red.) *Racialization, Racism, and Anti-Racism in the Nordic Countries, Approaches to Social Inequality and Difference*. Storbritannia: Palgrave Macmillian, s. 263-281.

Saha, A. (2021). *Race, Culture and Media*. London: SAGE Publications.

Samuelsen, G., og Horn, S.K. (2015) Muslim-sketsjen vraket for ti år siden – fordi den var rasistisk, NRK, 13. august 2015. Tilgjengelig fra: https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/muslim-sketsjen-vraket-for-ti-ar-siden-_fordi-den-var-rasistisk-1.12498688

Skjæraasen, M. (2013) Her er TVNorges nyeste humorsatsing, *Aftenposten*, 15. november 2013. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/kultur/i/GMAB/her-er-tvnorges-nyeste-humorsatsing> (Hentet 26. mai 2022).

Shanmugaratnam, Y. (2020) Når latteren stilner, *Klassekampen*, 9. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://klassekampen.no/utgave/2020-12-09/fokus> (Hentet 23. mai 2022).

Sharp, S. og Hynes, M. (2016) Black-faced, red faces: the potentials of humour for anti-racist action. *Ethnic and Racial Studies*, 39(1), s. 87-104.

Sieg, K. (2015) Race, Guilt and Innocence : Facing Blackfacing in Contemporary German Theater. *German Studies Review*, 38(1), s. 117-134.

Simpsons, J.S. (2010) Antiracism, i Jackson, R.L og Hogg, M.A. (red.) *Encyclopedia of Identity*, USA: SAGE, s. 25-29.

Sivanandan, A. (2019) *Communities of Resistance: Writings on Black Struggles for Socialism*. Storbritannia: Verso Books.

Skoland, E. (2020) Slik gjør vi det med Nissene, *VG*, 15. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/BlrX3Q/slik-gjoer-vi-det-med-nissene> (Hentet 23. mai 2022)

Sommier, M. (2020) “How ELSE are you supposed to dress up like a Black Guy??”: negotiating accusations of Blackface in online newspaper comments. *Ethnic and Racial Studies*, 42(16), s. 57-75.

Solheim, P. (2020) Avpubliserer «Nissene over skog og hei» etter kritikk for «blackface»-karakter, *VG*, 3. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.vg.no/rampelys/i/39B6Be/avpubliserer-nissene-over-skog-og-hei-etter-kritikk-for-blackface-karakter> (Hentet: 23. mai 2022).

Stephansen, E. (2020) Hva om vi tok Espen Eckbo på alvor, og inkluderte alle nordmenn i norsk humor?, *Nettavisen*, 4. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.nettavisen.no/nyheter/hva-om-vi-tok-espen-eckbo-pa-alvor-og-inkluderte-alle-nordmenn-i-norsk-humor/s/12-95-3424057227> (Hentet: 23. mai 2022).

Storey, J. (2010) *Culture and Power in Cultural Studies*. Storbritannia: Edinburgh University Press.

Støre, M. (2020) Mads Hansen: – At noen blir lei seg, betyr ikke at det automatisk er rasisme, *VG*, 17. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.vg.no/rampelys/i/wedGz1/mads-hansen-at-noen-blir-lei-seg-betyr-ikke-at-det-automatisk-er-rasisme> (Hentet 23. mai 2022).

Støre, M. og Solheim, P. (2020) Hva er «blackface» og hvor går grensen? Komikere og professor svarer, *VG*, 6. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.vg.no/rampelys/i/WOmRmG/hva-er-blackface-og-hvor-gaar-grensen-komikere-og-professor-svarer> (Hentet: 23. mai 2022).

Svennevig, J. (2022) Kontekst, *Store Norske Leksikon*, 24. mai 2022. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/kontekst> (Hentet 25. mai 2022)

Sue, C.A., og Golash-Boza, T. (2013) ‘It was only a joke’: how racial humour fuels colour-blind ideologies in Mexico and Peru, *Ethnic and Racial Studies*, 36(10), s. 1582-1598.

Teigen, E. (2020) Juleserier fjernes og merkevarer kuttes: – Det er en krenkefest, *Nettavisen*, 7. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.nettavisen.no/okonomi/juleserier-fjernes-og-merkevarer-kuttet-det-er-en-krenkefest/s/12-95-3424058341> (Hentet: 23. mai 2022).

Thoresen, E. (2020) Woke up, TVNorge!, *Dagbladet*, 6. Desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.dagbladet.no/meninger/woke-up-tvnorge/73147842> (Hentet: 23. mai 2022).

Titley, G. (2019) *Racism and Media*. USA: SAGE Publications.

Tretnes Hansen, T.S., Eira, B.R., og Utsi, I.K.M.I. (2020) Diplom-Is endrer logo – fjerner «Eskimonika», *NRK*, 3. desember 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/sapmi/diplom-is-endrer-logo--hylles-av-sametingspresidenten-aili-keskitalo-1.15271919> (Hentet 25. mai 2022).

Törngren, S.O. (2019) Talking Color-Blind: Justifying and Rationalizing Attitudes Toward Interracial Marriages in Sweden, i Hervik, P. (red.) *Racialization, Racism, and Anti-Racism in the Nordic Countries, Approaches to Social Inequality and Difference*. Storbritannia: Palgrave Macmillan, s. 137-163.

van Dijk, T.A. (2002) Denying Racism: Elite Discourse and Racism, i Essed, P. og Goldberg, D.T. (red.) *Race critical theories*. USA: Blackwell Publishers, s. 307-324.

Vedeler Nilsen, L. (2020) Sangstjernen Reese – aktivist til det siste, *Nasjonalbiblioteket*, 25. januar 2020. Tilgjengelig fra: <https://www.nb.no/historier-fra-samlingen/sangstjernen-reese-aktivist-til-det-siste/> (Hentet 23. mai 2022).

Weaver, S. (2010) Developing a rhetorical analysis of racist humour: examining anti-black jokes on the Internet, *Social Semiotics*, 20(5), s. 537-555.

Weaver, S. (2011) Jokes, rhetoric and embodied racism: a rhetorical discourse analysis of the logics of racist jokes on the internet, *Ethnicities*, 11(4), s. 413-435.

West, K., Greenland, K. og Laar, C. (2021). Implicit racism, colour blindness, and narrow definitions of discrimination: Why some White people prefer ‘All Lives Matter’ to ‘Black Lives Matter.’ *British journal of social psychology*, 60(4), s. 1136–1153.

Winant, H. (1998) Racism today: continuity and change in the post- civil rights era. *Ethnic and Racial Studies*, 21(4), s. 755-766.

Winant, H., og Omi, M. (2002) Racial formation, i Essed, P. og Goldberg, D.T. (red.) *Race critical theories*. USA: Blackwell Publishers, s. 123 – 145.

Zachariassen, K. (2016) Fornorskingspolitikken overfor samar og kvenar, *UIO*, 1. september 2016. Tilgjengelig fra: <https://www.norgeshistorie.no/industrialisering-og-demokrati/1554-fornorskingspolitikken-overfor-samar-og-kvenar.html> (Hentet 28. mai, 2022).

Østby, H. mfl. (2013) *Metodebok for mediefag*. Bergen: Fagbokforlaget.